

Barn med minoritetsbakgrunn i fosterhjem

Rapport 2017 - 03

Proba-rapport nr. 2017 - 03 Prosjekt nr. 15093

ISSN: 1891-8093

Juni 2017

--

Offentlig

--

Barn med minoritetsbakgrunn i fosterhjem

Utarbeidet for Bufdir

Rapport 2017 - 03

Forord

På oppdrag for Bufdir har Proba samfunnsanalyse i samarbeid med Høgskolen i Oslo og Akershus gjennomført en kartlegging av barn med minoritetsbakgrunn i fosterhjem.

Utredningen er basert på litteraturstudier og kvalitative intervjuer. Informantene omfatter ansatte i Bufetat og et utvalg barneverntjenester, representanter fra innvandrer miljøer, fosterforeldre, biologiske foreldre, unge voksne som tidligere har bodd i fosterhjem og andre aktører som har spesiell kompetanse på feltet.

Prosjektet har hatt en referansegruppe som har bestått av representanter for Norsk Fosterhjemsforening, Barnevernsforeldre, Landsforeningen for barnevernsbarn, Primærmedisinsk verksted, Internasjonal helse og sosial gruppe, Romsk råd.

Vi vil takke alle som har bidratt med informasjon og synspunkter. En spesiell takk til fosterforeldre og tidligere fosterbarn som har stilt opp til intervjuer.

Trude Thorbjørnsrud har vært prosjektleder, Pia Dybvik Staalesen, Saliha El-Amrani og Dag Ellingsen har vært prosjektmedarbeidere. Ingeborg Marie Helgeland har vært kvalitetssikrer.

Innhold:

SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER	3
1 INNLEDNING	8
1.1 Bakgrunn	8
1.2 Problemstillinger	9
1.3 Vår forståelse av problemstillingene	9
2 METODE OG DATAINNSAMLING	11
2.1 Innledende aktiviteter	12
2.2 Intervjuundersøkelser	13
2.2.1 Intervjuundersøkelser med barnevernet	13
2.2.2 Intervjuer med organisasjoner/representanter for innvandremiljøer	14
2.2.3 Intervjuer med fosterforeldre, fosterbarn og foreldre	14
2.2.4 Intervjuer med andre informanter	15
2.3 Referansegruppe	15
2.4 Tabellarisk oversikt over informanter	15
2.5 Oppsummering	16
3 LITTERATURGJENNOMGANG	17
3.1 Minoritetsbarn og barnevern	17
3.2 Fosterhjem	19
3.3 utfordringer i møte mellom barnevern og minoriteter	21
3.4 Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	22
3.5 Utvikling hos fosterbarn	23
4 REKRUTTERING AV MINORITETSFOSTERHJEM	25
4.1 Erfaringer med rekruttering av minoritetsfosterhjem	25
4.1.1 Hva gjør barnevernet for å rekruttere?	25
4.1.2 Barrierer hos minoritetsfamilier	27
4.2 Rekruttering av fosterfamilier til enslige mindreårige	29
4.3 Oppsummering og drøfting	30
5 HVA VEKTLGEGGES I VURDERING AV FOSTERHJEM TIL MINORITETSBARN	32
5.1 Barneverntjenestens vurderinger	32
5.2 Ønsker hos biologiske foreldre og barn	35
5.3 Krav til fosterhjem for minoritetsbarn	36
5.3.1 Barneverntjenestens erfaringer med slekt- og nettverkplasseringer og bruk av familieråd	36
5.4 Oppsummering og drøfting	38
6 OPPFATNINGER I MINORITETSMILJØER	41
6.1 Oppfatninger i innvandremiljøer	41
6.2 Erfaringer hos urfolk og nasjonale minoriteter	43
7 OPPFØLGING AV MINORITETSBARN I FOSTERHJEM - FOSTERFORELDRE OG BARNEVERNETS ERFARINGER	45
7.1 Hva gjøres for å sørge for kontinuitet i kulturell identitet?	45

7.1.1	Videreføring av språk	46
7.1.2	Kontakt med foreldre/storfamilie.....	49
7.1.3	Religion og tradisjon.....	52
7.2	Veiledning fra barnevernet	55
7.3	Opplevelse av identitet og tilhørighet	57
7.4	Oppsummering og diskusjon.....	62
8	FOSTERBARNS ERFARINGER OG SYNSPUNKTER.....	65
8.1	Historier	65
8.2	Oppsummering og diskusjon.....	76
9	BIOLOGISKE FORELDRES ERFARINGER	79
9.1	Foreldrenes erfaringer.....	79
9.2	Oppsummering og diskusjon.....	82
10	FOSTERHJEM TIL ENSLIGE MINDREÅRIGE	84
10.1	Vurdering av fosterhjem til enslige mindreårige	84
10.1.1	Prosessen med å finne fosterhjem til enslige mindreårige.....	84
10.1.2	Gruppefosterhjem.....	86
10.1.3	Slektsplassering/fosterhjem i slekt	87
10.2	Erfaringer med fosterhjem og gruppefosterhjem for enslige mindreårige	88
10.2.1	Erfaringer med enslige mindreårige i fosterhjem.....	88
10.2.2	Erfaringer fra gruppefosterhjem med enslige mindreårige	89
10.3	Oppsummering og drøfting.....	91
11	TILRETTELEGGING FOR STATISTISK ANALYSE	94
	REFERANSER.....	98

Sammendrag og konklusjoner

Bakgrunn

På oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har Proba samfunnsanalyse i samarbeid med Høgskolen i Oslo og Akershus, gjennomført en undersøkelse av bruk av fosterhjem for barn med minoritetsbakgrunn. Formålet med prosjektet har vært å bidra med økt kunnskap på feltet. Kunnskapen skal brukes til kvalitetsutvikling og kompetanseheving innen barnevernfeltet

Problemstilling og metode

Undersøkelsen skulle besvare følgende problemstillinger:

- Hvordan påvirker fosterhjems plasseringer minoritetsbarns utvikling, herunder hvordan barn plassert i slektsfosterhjem/nettverk innen samme minoritet utvikler seg sammenliknet med de som er plassert i majoritetshjem utenfor egen minoritetsgruppe.
- Hva er eventuelle barrierer for plassering av minoritetsbarn- og unge i egen slekt?
- Hva er utfordringene mht. fosterhjems plassering av enslige mindreårige asylsøkere?
- Hva er utfordringene med hensyn til fosterhjems plassering av minoritetsbarn og unge på kort og på lang sikt?

I tillegg skulle vi redegjøre for mulighetene til å koble data, slik at det løpende statistikkgrunnlaget kan bedres og gi mulighet for mer dyptpløyende analyser.

Undersøkelsen er basert på litteraturstudier og intervjuundersøkelser. Vi har gjennomført intervjuer med ansatte i barneverntjenesten, ansatte i Bufetat, representanter for innvandrersorganisasjoner/-miljøer, fosterforeldre, tidligere fosterbarn, biologiske foreldre og enkelte aktører som har spesiell kompetanse på feltet.

I undersøkelsen belyser vi hvordan fosterhjems plassering påvirker minoritetsbarns utvikling, men det har ikke vært mulig å sammenligne utvikling hos fosterbarn plassert i slekt/nettverk innen samme minoritet med de som er plassert utenfor egen minoritetsgruppe.

Funn

Barrierer for rekruttering

I likhet med tidligere erfaringer på feltet finner vi at det er utfordrende å rekruttere fosterhjem med minoritetsbakgrunn. Representantene for innvandrer miljøer som vi har intervjuet mener det er svært viktig å rekruttere flere fosterhjem blant innvandrene. Informantene er opptatt av at barna ikke må miste språk, kultur, religion og kontakt med etnisk miljø.

I likhet med tidligere studier finner vi at manglende kunnskap om barnevern, samt frykt og mistillit til barnevernet er vanlig i mange innvandrer miljøer. Vi finner at dette bidrar til å gjøre det vanskelig å rekruttere fosterforeldre med minoritetsbakgrunn. Mange innvandrere har dessuten lite kjennskap til mulighetene for å bli fosterforeldre. Andre barrierer for å rekruttere fosterforeldre med minoritetsbakgrunn handler om at mange innvandrerfamilier ikke oppfyller kriterier knyttet til språk, bolig eller økonomi.

Flere av Bufetats fosterhjemtjenester har sammen med barneverntjenestene hatt møter med innvandrersorganisasjoner for å informere om barnevernet og rekruttere fosterforeldre. Fosterhjemtjenestene erfarer at møtene fungerer, det er mange som møter og de får mange spørsmål. Men rekrutteringsarbeid tar tid, det er en modningsprosess å få innvandrere til å stille som fosterforeldre. Vi finner at slike møter kan bidra til å øke forståelsen for norsk barnevern, og gi økt kunnskap til innvandrere om behovet for å rekruttere fosterhjem blant familier med minoritetsbakgrunn.

Det er først og fremst i de tilfellene fosterbarnet kan plasseres hos slekt at barnevernet har mulighet til å finne en familie med samme kulturelle bakgrunn. Mange minoritetsfamilier har lite slekt og nettverk i Norge. Det kan gjøre det vanskelig å finne slektsfosterhjem. En annen barriere er at barnevernet kan oppleve det som vanskelig å få tilstrekkelig innsikt i familien, og å være sikre på at det er en reell forståelse for barnevernets vurderinger. Språklige barrierer og en annen familiestruktur kan gjøre at barnevernet opplever det som mer utfordrende å få klarhet i disse forholdene når det gjelder minoritetsfamilier enn etnisk norske hjem. Vi finner at ved vurdering av slektsplassering praktiseres kriteriene for å bli godkjent som fosterhjem knyttet til språk, bolig eller økonomi fleksibelt.

Barneverntjenestene erfarer at en del barn og unge ønsker å bo i en etnisk norsk familie. En grunn er at en del barn som har vært utsatt for mishandling/omsorgssvikt forbinder dette med etniske kjennetegn. Det kan være liten grunn til å stille spørsmål til dette ønsket ettersom barnevernet har så få minoritetsfamilier å ta av. Biologiske foreldre som mister omsorgen for barna kan oppleve det svært vanskelig å ikke kunne kommunisere med barna på eget morsmål. Det kan også gi stor usikkerhet at barna vokser opp i en familie med en annen religiøs tilhørighet. Barneverntjenestene erfarer imidlertid at de biologiske foreldrenes ønsker varierer, noen har sterke ønsker om en fosterfamilie med samme etniske eller religiøse bakgrunn som dem selv, mens andre ønsker et norsk hjem. Noen foreldre ønsker et norsk hjem fordi det er forbundet med skam at barna plasseres i fosterhjem. Andre tenker det er bra for barna med hensyn til språk, og at det gir barna større muligheter for utdanning.

Oppfølging av fosterbarn

Aktører som arbeider med kulturkompetanse i barnevernet mener at barnevernet ikke tar tilstrekkelig hensyn til behovet for kontinuitet i kulturell tilknytning. De mener at fosterbarn bør få hjelp til å integrere sin families/etniske gruppes historie som en del av egen identitet.

Vi erfarer at statlig og kommunalt barnevern ønsker fosterforeldre med minoritetsbakgrunn, og de har også en bevissthet om at det er ønskelig med kontinuitet religiøst, kulturelt og språklig. Men at det ikke iverksettes tilstrekkelige tiltak for å bidra til en slik kontinuitet, dersom ikke fosterforeldre og storfamilie kan sørge for "kulturell oppfølging".

Vi finner at det i praksis ofte er overlatt til fosterforeldrene å sørge for videreføring av språk, religion og kultur for barn i fosterhjem. Dette kan være en vanskelig og krevende oppgave. Fosterforeldrene opplever ofte at barna har andre omsorgsbehov som de må prioritere. Kontakt med storfamilien bidrar til å videreføre kulturell identitet, men mange fosterbarn har lite kontakt med storfamilien. Små barn som plasseres i en fosterfamilie mister ofte morsmålet. Både barneverntjeneste og fosterforeldre erfarer at mange barn/ungdommer som plasseres i fosterhjem tar avstand fra egen

kulturelle og etniske bakgrunn, og ønsker å identifisere seg med fosterfamilien. De fosterforeldrene vi har intervjuet er innstilt på å legge til rette for barnas religiøse utøvelse, men de opplever det som vanskelig når barna tar avstand fra egen bakgrunn. Fosterforeldre kan også oppleve at det er en vanskelig balanse mellom å skape tilhørighet til fosterfamilien på den ene siden, og å fokusere på barnas bakgrunn og dermed gjøre barna annerledes på den andre siden. Fosterforeldre har ofte ikke tilstrekkelig kompetanse om hvordan de kan sørge for at barna får kunnskap og informasjon om egen bakgrunn, og om hvilken betydning det har for barnet at de får et positivt forhold til egen historie.

Det er en erfaring i barnevernet at mange ungdommer blir mer opptatte av, og nysgjerrige på, egen historie og familiebakgrunn etter hvert som de blir eldre. Det er også en erfaring at det er viktig for barn som er traumatiserte og forbinder mishandling/overgrep med egen etnisitet, at de får et positivt forhold til egen kulturelle bakgrunn.

Fosterforeldrene opplever at de får lite veiledning fra barnevernet om dilemmaene som oppstår. Fosterforeldrene vi har intervjuet ønsker mer og bedre veiledning knyttet til tema som barnas forhold til egen bakgrunn, diskusjon om egne erfaringer og hvordan de kan sørge for at barna blir inkludert. Når barn plasseres hos slekt blir det ofte iverksatt kompenserende tiltak, for eksempel tiltak for leksehjelp og fritidstilbud. Også når barnevernet bruker gruppefosterhjem iverksettes det kompenserende tiltak. Overfor ordinære fosterhjem er det lite bruk av kompenserende tiltak.

Fosterforeldrene har ofte lite kontakt med biologiske foreldre, men enkelte har gjort mye for å etablere et godt forhold til foreldrene og/eller storfamilie, og erfarer at barnevernet ikke har tilstrekkelig fokus på at barn bør ha kontakt med opprinnelig familie. Vi finner at barnevernet i liten grad gir veiledning om hvordan fosterforeldre og biologiske familie skal etablere en relasjon.

Når det gjelder slekts- og nettverksfosterhjem med minoritetsbakgrunn, finner vi at det er behov for mer systematisk kunnskap om hva som kjennetegner disse fosterhjemmene og hvilken oppfølging de har behov for.

Tidligere fosterbarns erfaringer

Vi har intervjuet en gruppe ungdommer som har bodd i fosterhjem. Det varierer hvordan fosterbarn opplever å flytte til et fosterhjem med annen etnisk bakgrunn. Flere av dem vi har intervjuet beskriver overgangen og oppholdet i fosterhjem som uproblematisk, mens enkelte har opplevd utfordringer når det gjelder språk og livssyn. Ungdommenes religiøse ståsted varierer, men blant de vi har intervjuet er det flere som ikke betegner seg som religiøse enn som sier at de er det. Flere av de vi intervjuet forteller at de identifiserer seg med fosterfamilien når det gjelder livssyn. Ingen av informantene har i ettertid ønsket at de hadde fått en familie med samme etniske bakgrunn som dem selv, men vi erfarer at de er opptatt av morsmål, kultur og tradisjoner fra hjemland/foreldrenes hjemland. Flere av ungdommene beskriver seg som flerkulturelle – med én fot i det norske og én i opphavskulturen. Noen forteller også at deres flerkulturelle side ikke alltid har vært fremtredende tidligere, men at det har blitt en viktigere del av deres identitet etter at de ble eldre.

Vi finner også at hva disse ungdommene anser som viktig til dels skiller seg fra hva mange aktører i minoritetsmiljøene uttrykker at er viktig. Ungdommene er påvirket av

at de har vokst opp i norsk samfunn, og er ikke på samme måte opptatt av behovet for å bo i et hjem med samme kulturelle bakgrunn som det de kommer fra. De tidligere fosterbarna gir uttrykk for at det viktigste er at fosterhjem er romslige og åpne. Det er viktig at fosterbarna får mulighet til å opprettholde sin religion og tradisjoner hvis de ønsker det, og at dette behovet møtes med anerkjennelse. Vi erfarer også at det er viktig at fosterfamilien bidrar til at barna/ungdommene får mulighet til å opprettholde morsmålet, og å oppleve at deres kulturelle/etniske bakgrunn blir anerkjent.

Enslige mindreårige flyktninger

Enslige mindreårige flyktninger er en sammensatt gruppe med ulike ressurser og utfordringer. Kommunen skal vurdere hvilken boløsning som er best egnet for hver enkelt av de enslige mindreårige. I praksis har imidlertid kommunen lite informasjon om de enslige mindreårige som skal bosettes, og alder blir i stor grad styrende for hvorvidt fosterhjem eller annen boløsning velges. I noen tilfeller avdekkes det etter en tid at ungdommen har behov for en annen oppfølging enn det man gikk ut fra ved valg av boløsning. Kommunene vi har besøkt har alle hatt egne rekrutteringsaktiviteter for å skaffe fosterhjem til enslige mindreårige. De erfarer at det er utfordrende å få nok fosterhjem til denne gruppen. Oslo kommune har gode erfaringer med å bruke gruppefosterhjem for enslige mindreårige. Vi oppfatter at i gruppefosterhjemmene er det stort fokus på den felles migranterfaringen som ungdommene og fosterforeldrene har. Denne erfaringen kan gjøre det enklere for ungdommene å identifisere seg med gruppefosterforeldrene og bidrar til opplevelse av fellesskap. Barneverntjenesten bruker også slektsfosterhjem til enslige mindreårige, i den grad det er mulig, og ungdommen selv ønsker det.

Tiden de enslige mindreårige bor i fosterhjem og får tett oppfølging, er relativt kort, særlig sett i forhold til utdanningsløpet de skal gjennom. De skal lære seg norsk, fullføre grunnskole og videregående skole. I tillegg skal ungdommene bli selvstendige og forberedes til en tilværelse på egenhånd, og de skal bli kjent med norsk samfunn og normer. Mange kommuner avslutter ettervernstiltak ved fylte 20 år. En god del av de enslige mindreårige vil imidlertid trenge mer tid for å gjennomføre videregående opplæring.

Vi finner at det er behov for mer kunnskap om hvilke prioriteringer kommunene gjør når de skal bosette enslige mindreårige, og hvilken oppfølging som er nødvendig for at disse ungdommene skal kunne mestre en tilværelse på egen hånd.

Konklusjoner

Barn med minoritetsbakgrunn som flytter i fosterhjem har forskjellige historier og ulike behov. Det er store variasjoner i bakgrunn for omsorgsovertakelse, hvilken innretning og omfang av samvær med biologisk familie som er gunstig, og i hvilke ønsker og behov barna har.

- Vi finner at det ikke trenger å være uheldig for fosterbarn med minoritetsbakgrunn å bli plassert i et norsk fosterhjem, men at det er behov for tiltak som bidrar til at fosterbarn kan få et positivt forhold til egen bakgrunn, og til at de kan opprettholde morsmål.
- Vi finner at det er behov for at fosterforeldre tilbys mer og bedre veiledning knyttet til dilemmaer og utfordringer som kan oppstå når fosterbarn med minoritetsbakgrunn

plasseres i et etnisk norsk fosterhjem. Der det er aktuelt, er det behov for mer veiledning om hvordan fosterbarna kan få en god relasjon til (stor)familien.

- En løsning som kan bidra til kunnskap om egen bakgrunn og forståelse av språk, kan være å finne kontaktpersoner som kan kommunisere på barnas morsmål og som barna kan ha samvær med. Dette kan være på oppdrag for barnevernet, eventuelt kan barnevernet samarbeide med frivillige organisasjoner. Der det er mulig kan samvær med andre familiemedlemmer brukes på samme måte.

1 Innledning

På oppdrag for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har vi gjennomført en undersøkelse av bruk av fosterhjem for barn med minoritetsbakgrunn. Formålet med prosjektet har vært å bidra med økt kunnskap på feltet. Resultatene skal bidra til kvalitetsutvikling og kompetanseheving innen barnevernfeltet. Prosjektet har også hatt som mål å bidra til å bedre statistikkgrunnlaget for minoritetsplasseringer i fosterhjem.

1.1 Bakgrunn

De siste årene har det vært en økning i barnevernssaker hvor minoriteter er involvert (SSB, 2015). Med minoritetsbakgrunn menes urfolk, nasjonale minoriteter og barn med innvandrerbakgrunn. Barn og unge med minoritetsbakgrunn og særlig barn med innvandrerbakgrunn, er overrepresentert både når det gjelder hjelpetiltak og omsorgsovertakelser i barnevernet (Dyrhaug og Sky, 2015). De siste årene har det dessuten kommet flere enslige mindreårige asylsøkere enn tidligere, og en økende andel er under 15 år (Bufdir, 2016). Mange av disse har behov for fosterhjem, men det ser ut til å være utfordrende for barnevernet å rekruttere fosterhjem til enslige mindreårige asylsøkere.

Det er behov for mer kunnskap om fosterhjems plasseringer av barn og unge med annen kulturell og religiøs bakgrunn. I henhold til FNs barnekonvensjon skal det tas hensyn til barnas etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn i barnas oppdragelse. I arbeidet med fosterhjems plasseringer betyr dette at Norge er forpliktet til å søke løsninger som bidrar til kontinuitet i barnets oppdragelse og til deres etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn (FNs barnekonvensjon, artikkel 20, 3. ledd). Det eksisterer lite kunnskap om hvordan fosterhjems plassering påvirker minoritetsbarns utvikling, og det har vært lite forskning på hva fosterfamilier og barneverntjenester gjør for å bidra til kontinuitet i kulturell tilhørighet, og hvilke utfordringer som kan oppstå. Det finnes en del forskning på hvordan det går med barn som er plassert i fosterhjem, men denne forskningen skiller ikke ut barn med minoritetsbakgrunn spesielt.

Det er relativt få fosterhjem som har minoritetsbakgrunn, og det er satt i gang ulike tiltak for å rekruttere flere. Det er behov for å vite mer om hva som er barrierer for at innvandrere melder seg som fosterforeldre. Ved omsorgsovertakelse eller annen frivillig plassering av barn og unge utenfor hjemmet skal barneverntjenesten vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan være fosterhjem. Det er mangelfull statistikk på feltet, men studier og erfaringer tyder på at slektsfosterhjem er mindre brukt ved plassering av barn- og unge med minoritetsbakgrunn enn ved plassering av barn med etnisk norsk bakgrunn. Det er behov for mer kunnskap om det eksisterer spesielle barrierer mot å plassere barn med minoritetsbakgrunn i fosterhjem i slekt og nettverk. Det er også behov for mer kunnskap om hva som er årsakene til at det er vanskelig å rekruttere fosterhjem til enslige mindreårige.

Vi har hatt fokus på barn med innvandrerbakgrunn i undersøkelsen. Av ressurshensyn har vi i liten grad hatt mulighet til å belyse situasjonen til barn som tilhører nasjo-

nale minoriteter og urfolk. Vi har i intervjuene med barnevernet også stilt spørsmål om disse gruppene, men erfaringene hos informantene har vært begrenset. Ingen av fosterhjemmene eller tidligere fosterbarn som er intervjuet har hatt slik bakgrunn. Problemstillinger knyttet til urfolk og nasjonale minoriteter er et saksfelt som kaller på en egen og omfattende undersøkelse, men dette har falt utenfor våre ressursmessige rammer.

1.2 Problemstillinger

Undersøkelsen skulle besvare følgende problemstillinger:

- Hvordan påvirker fosterhjems plasseringer minoritetsbarns utvikling, herunder, hvordan barn plassert i slektsfosterhjem/nettverk innen samme minoritet utvikler seg sammenliknet med de som er plassert i majoritetshjem utenfor egen minoritetsgruppe.
- Hva er eventuelle barrierer for plassering av minoritetsbarn- og unge i egen slekt?
- Hva er utfordringene mht. fosterhjems plassering av enslige mindreårige asylsøkere?
- Hva er utfordringene med hensyn til fosterhjems plassering av minoritetsbarn og unge på kort og på lang sikt?

1.3 Vår forståelse av problemstillingene

Formålet med prosjektet var å fremskaffe forskningskunnskap om minoritetsbarn i fosterhjem og barrierer for å rekruttere slektsfosterhjem og fosterforeldre med minoritetsetnisk bakgrunn. Av ressursmessige og tidsmessige årsaker har vi i samråd med oppdragsgiver gjort noen avgrensninger av hva som var mulig å gjøre innenfor prosjektets rammer.

I undersøkelsen belyser vi hvordan fosterhjems plassering påvirker minoritetsbarns utvikling, men det har ikke vært mulig å sammenligne utvikling hos fosterbarn plassert i slekt/nettverk innen samme minoritet med de som er plassert utenfor egen minoritetsgruppe.

I undersøkelsen har vi ønsket å finne ut mer om hvordan fosterbarns kulturelle, språklige og religiøse tilhørighet blir ivaretatt når de blir plassert i fosterhjem. Vi har lagt vekt på å samle kunnskap om barnevernets vurderinger og erfaringer, fosterforeldres vurderinger og erfaringer og tidligere fosterbarns vurderinger og erfaringer. Vi beskriver hvilke dilemma som kan oppstå og hvilke utfordringer fosterbarn, deres biologiske familier og fosterfamilier opplever.

Det er mangelfull kunnskap om hvordan fosterhjems plassering påvirker minoritetsbarns utvikling. Eksisterende forskning om fosterbarns utvikling omhandler i hovedsak alle barn og unge som har fosterhjemserfaring, og skiller ikke ut barn med minoritetsbakgrunn som en egen gruppe. For å kunne sammenligne betydningen av ulike typer fosterhjem er det nødvendig å ha informasjon om kjennetegn ved barna som plasseres. Her kan man i prinsippet se for seg ulike varianter av klassiske, kvantitative effektstudier. Rammene for dette prosjektet har ikke tillatt oss å gjøre noen form for effektstudier. Vår tilnærming har vært å gjøre en kvalitativ studie av hvilke erfaringer barneverntjenesten, fosterforeldre og tidligere fosterbarn har når det gjelder hvordan fosterhjems plassering påvirker minoritetsbarns utvikling. Vi beskriver først

og fremst erfaringer når det gjelder identitet, tilhørighet og kontakt med familie, men vi har også spurt om erfaringer fra skole og studier.

Gjennom intervjuene med familier som er fosterhjem og minoritetsbarn som bor eller har bodd i fosterhjem, belyser vi ulike erfaringer og momenter knyttet til hvordan fosterhjems plassering påvirker minoritetsbarns utvikling, og hvilke utfordringer som oppstår. Intervjuene gir imidlertid ikke generaliserbar informasjon om hvordan det går med minoritetsbarn i fosterhjem.

Det har videre vært et mål å legge grunnlag for mulige effektstudier seinere. I rapporten drøfter vi hvordan statistikkgrunnlaget kan forbedres.

Enslige mindreårige skiller seg fra andre barn og unge med plasseringstiltak i Norge. De kommer inn i barnevernssystemet i en senere alder, de er i mange tilfeller helt alene i Norge uten familie eller slektninger, og mange av dem har vært i gjennom en del traumatiske opplevelser i hjemlandet og på flukt. Vi har undersøkt hvilke erfaringer Bufetat har med å rekruttere fosterhjem til enslige mindreårige, og hvilke vurderinger og erfaringer barneverntjenesten har med fosterhjem til enslige mindreårige. Vi har også intervjuet fosterforeldre for enslige mindreårige om deres erfaringer.

Når det gjelder problemstillingen om hva som er utfordringene med hensyn til fosterhjems plassering av minoritetsbarn på kort og lang sikt har vi forstått det som å handle om utfordringene med å finne riktige fosterhjem, om det er særskilte utfordringer knyttet til oppfølging av barn med minoritetsbakgrunn og hvilke utfordringer som oppstår knyttet til å skape gode relasjoner mellom minoritetsbarn og biologisk slekt.

2 Metode og datainnsamling

Undersøkelsen er basert på gjennomgang av eksisterende litteratur og kvalitative intervjuundersøkelser.

Intervjuer med ansatte i statlig og kommunalt barnevern, representanter for innvanderorganisasjoner, fosterbarn og fosterforeldre har vært den viktigste datakilden for undersøkelsen.

Det har vært krevende å rekruttere informanter til undersøkelsen. Det gjelder særlig tidligere fosterbarn og biologiske foreldre. Men det har også vært svært tidkrevende å rekruttere informanter fra de kommunale barneverntjenestene. Flere barneverntjenester har av kapasitetshensyn ikke ønsket å la seg intervjuet. Utfordringene med å finne informanter har medført at vi ikke har kunnet velge informanter med bestemte kjennetegn og slik sikret variasjon i utvalget av tidligere fosterbarn og fosterforeldre. Vi har intervjuet de vi har greid å rekruttere.

I utgangspunktet ønsket vi å intervjuet fosterforeldre med og uten minoritetsbakgrunn og unge som hadde bodd i fosterhjem med og uten minoritetsbakgrunn. Det viste seg imidlertid svært vanskelig å finne informanter som hadde bodd hos eller selv var fosterforeldre med minoritetsbakgrunn. Vi har intervjuet en enslig mindreårig ungdom som bor i fosterhjem med minoritetsbakgrunn, for øvrig har ingen av de tidligere fosterbarna som er intervjuet bodd i fosterhjem med minoritetsbakgrunn. Vi har intervjuet fire fosterhjem som har hatt minoritetsbakgrunn, tre av disse har vært gruppefosterhjem¹ som har hatt enslige mindreårige flyktninger boende.

Fosterbarn og fosterforeldres erfaringer er mangfoldige og preget av ulike individuelle forhold, noe som gjør fortolkningen av erfaringer krevende. Utvalget informanter blant fosterbarn og fosterforeldre kan være preget av å ha en overrepresentasjon av informanter som har hatt relativt positive opplevelser. Det er sannsynligvis enklere for dem med positive erfaringer å si ja til å bli intervjuet. Vi mener likevel at våre beskrivelser og funn gir relevant og interessant kunnskap om minoritetsbarn i fosterhjem.

Ansvarsfordeling i barnevernet

I intervjuene med barnevernet har vi inkludert ansatte i kommunale barneverntjenester og ansatte i Bufetat.

Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat) er delt inn i fem regionale barnevernsmyndigheter. På fosterhjemsområdet har Bufetat ansvar for å bistå barneverntjenesten i kommunene med plassering av barn utenfor hjemmet, bistå kommunene med rekruttering og formidling av fosterhjem og ansvar for at fosterhjemmene får opplæring og veiledning. I hver av Bufetats fem regioner er det flere fosterhjemtjenester.

Når det gjelder enslige mindreårige har de kommunale barneverntjenestene ansvar for forebyggende arbeid, utredning av saker og å gjennomføre undersøkelser. Videre har barneverntjenesten ansvar for hjelpetiltak i hjemmet, og for plassering av barn

¹ Gruppefosterhjem er en ordning som drives av BYMIF i Oslo kommune. I hvert av gruppefosterhjemmene bor det tre ungdommer. Det er ansatt en eller to fosterforeldre i hvert av gruppefosterhjemmene. Boformen kan betraktes som en mellomting mellom å bo i en vanlig familie og i et bofellesskap.

utenfor hjemmet². Barneverntjenesten har også ansvar for godkjenning av fosterhjem og oppfølging av barn som er plassert utenfor hjemmet.

I Oslo er det barneverns- og oppfølgingstjeneste i hver av bydelene, og kommunen har en egen fosterhjemtjeneste (v/ barne- og familieetaten), som yter tjenester til alle bydelene. Det er imidlertid ulikt hvor mye bydelene bruker fosterhjemtjenesten, en del barneverntjenester er aktive i å finne fosterhjem selv.

Det er opp til den enkelte kommune å vurdere hvordan bo- og omsorgsansvaret for de enslige mindreårige skal forankres og organiseres. Ansvar kan legges til barneverntjenesten, et flyktningskontor, NAV, oppvekstkontor eller annen enhet. Uavhengig av hvordan ansvaret er organisert, plikter kommunen å yte tjenester og tiltak til de enslige mindreårige etter lov om barneverntjenester.

2.1 Innledende aktiviteter

Litteraturgjennomgang

Vi startet med å gå gjennom dokumentasjon som har betydning for barneverntjenestenes og fosterhjemtjenestenes arbeid, herunder styringsdokumenter og politiske dokumenter som gir føringer for arbeidet med plassering av fosterbarn generelt, og slektsfosterhjem spesielt.

Videre har vi gått gjennom sentral skandinavisk forskning som belyser temaene i undersøkelsen. Vi har gjort litteratursøk innenfor et utvalg nordiske tidsskriftdatabaser og fant Tidsskriftet Norges barnevern, Nordisk sosialt arbeid, Socialvetenskaplig tidsskrift og Nordisk sosialt arbeid som relevante.

Denne kunnskapen er benyttet i utarbeiding av intervjuguider, og i analysen av innsamlet materiale.

Innledende intervjuer

For å få innsikt i erfaringer i praksisfeltet med plassering av minoritetsbarn i fosterhjem startet vi med å intervju personer som har god oversikt over feltet. Vi intervjuet personer ansatt i Bufdir, Bufetat og Oslo kommune. Intervjuene ga oss bakgrunnsforståelse og var nyttige i arbeidet med å utvikle relevante spørsmål til intervjuer med fosterhjemtjenestene, barneverntjenestene, fosterforeldre, foreldre, fosterbarn og innvandrerepresentanter.

² Dersom plassering av barn utenfor hjemmet er et frivillig tiltak, treffer kommunen selv vedtak. Dersom det er snakk om et tvangstiltak, må kommunen fremme sak for fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, som fatter vedtak

2.2 Intervjuundersøkelser

2.2.1 Intervjuundersøkelser med barnevernet

Intervjuer med Bufetats fosterhjemtjenester og Oslo kommunes fosterhjemtjeneste

Fosterhjemtjenesten er del av Bufetat, og har kontorer under hver av Bufetats regioner. Oslo kommune har en egen fosterhjemtjeneste. Fosterhjemtjenestene har ansvar for rekruttering, opplæring og formidling av fosterhjem. I flere av regionene er det lagt mye arbeid i å rekruttere flere fosterhjem med minoritetsbakgrunn.

Vi har besøkt tre fosterhjemtjenester i områder med en relativt høy andel barn med minoritetsbakgrunn. Vi ønsket å kartlegge rekrutteringspraksis og hvilke erfaringer de har med rekruttering av fosterforeldre med minoritetsbakgrunn og fosterforeldre til enslige mindreårige. Vi har intervjuet ledere og ansatte med ansvar for rekruttering av fosterhjem. Intervjuene er gjennomført individuelt og i gruppe.

Temaene for disse intervjuene har blant annet vært

- Hva er gjort for å rekruttere minoritetsfosterhjem? Hva er erfaringene? Hva har vist seg nyttig i dette arbeidet?
- Erfaringer fra spesielle satsinger/fremstøt for å rekruttere fosterhjem til enslige mindreårige?
- Hva er barrierer hos minoritetsfamilier generelt og fosterhjem innen slekt spesielt? Hvordan kan barrierene bygges ned?
- Hvilke vurderinger gjøres ved rekruttering av minoritetsfosterhjem og fosterhjem i slekt til minoritetsbarn? Skiller vurderingene seg fra rekruttering av etnisk norske familier?
- Hvilke erfaringer har fosterhjemtjenestene med barnevernstjenestenes holdninger til å plassere fosterbarn med minoritetsbakgrunn hos slekt eller i nettverk?

Intervjuer med barneverntjenesten i ulike kommuner/bydeler

Vi har gjennomført individuelle intervjuer og gruppeintervjuer med ansatte i åtte kommuner/bydeler. Vi la vekt på å finne kommuner/bydeler med relativt høye andeler med minoritetsbarn. Intervjuene er gjennomført som gruppeintervjuer. I tillegg intervjuet vi Byomfattende senter for enslige mindreårige (BYMIF) i Oslo som blant annet driver bo- og omsorgstiltak for enslige mindreårige, herunder gruppefosterhjem.

I intervjuene la vi vekt på å kartlegge hvilke vurderinger barneverntjenestene gjør når de skal finne familie til det enkelte barn, spesielt knyttet til vurderinger rundt norsk/minoritetsfosterhjem og hvordan de forholder seg til FNs barnekonvensjon.

Tema for intervjuene har vært:

- behov for fosterhjem med minoritetsbakgrunn, utfordringer og fordeler med minoritetsfosterhjem,
- hvilke vurderinger barneverntjenesten gjør med hensyn til valg av fosterhjem for minoritetsbarn.
- Hva er holdningene til å bruke fosterhjem i slekt og i nettverk. Hvilke fordeler/ulempeser de ansatte med denne type fosterhjem.
- Er det spesielle barrierer for å plassere barn med minoritetsbakgrunn i slektsfosterhjem.

- Hvordan følger barneverntjenesten opp fosterhjem som har fosterbarn med minoritetsbakgrunn, er det spesielle utfordringer som oppstår, er det utfordringer relatert til at fosterforeldre og fosterbarn har ulik etnisk bakgrunn. Hvilke erfaringer har barnevernet med fosterhjems plassering for de som kommer som enslige mindreårige flyktinger.

2.2.2 Intervjuer med organisasjoner/representanter for innvandremiljøer

Vi har intervjuet sju representanter for ulike innvandrerorganisasjoner og innvandremiljøer. Vi har intervjuet representanter for Polsk forening, Norsk Innvandrerforum, Somalisk kvinneforening, Atlas kompetanse, Kurdisk forening og to moskeer. Dette har vært organisasjoner/miljøer som har hatt kontakt med barnevernet for å bistå med rekruttering av fosterforeldre eller på andre måter har vært i dialog med barnevernet. Intervjuene er gjennomført individuelt og i gruppe.

Tema for intervjuene har vært:

- synspunkter på å bruke minoritetsfamilier versus familier med majoritetsbakgrunn som fosterhjem for minoritetsbarn,
- hva er barrierene for å rekruttere flere fosterhjem med minoritetsbakgrunn
- erfaringer fra rekrutteringsprosesser og fra kontakt med barnevernet
- kjennskap de har til barn med minoritetsbakgrunn som er plassert i fosterhjem

2.2.3 Intervjuer med fosterforeldre, fosterbarn og foreldre

Fremgangsmåte og utvalg

Fosterforeldre og tidligere fosterbarn ble rekruttert gjennom kontakt med barneverntjenester, Bufetat, BYMIF (Byomfattende senter for enslige mindreårige flyktinger), Norsk fosterhjemsforening, Landsforeningen for barnevernsbarn, Forandringsfabrikken og andre kontakter. Primærmedisinsk Verksted og Barnevernsforeldre bisto oss med å rekruttere foreldre. Vi utarbeidet et informasjonsskriv som ble distribuert til de som kunne tenke seg å bli intervjuet.

Intervjuene med tidligere fosterbarn ble gjennomført i våre lokaler. Intervjuene med fosterforeldre ble gjennomført i våre lokaler og hjemme hos fosterforeldrene. Tre av intervjuene med fosterforeldre ble gjennomført på telefon.

Totalt har vi intervjuet syv tidligere fosterbarn og to biologiske foreldre. Av de syv tidligere fosterbarna har en kommet til Norge som enslig mindreårig. Ingen har bodd i fosterhjem i slekt. Det var enklere å rekruttere fosterforeldre som informanter, totalt har vi intervjuet en eller to foreldre fra 13 fosterhjem. Fire av disse hadde minoritetsbakgrunn, tre av fosterforeldrene med minoritetsbakgrunn var fosterforeldre i gruppefosterhjem, kun en hadde vært en "ordinær" fosterforelder. To av fosterhjemmene hadde kun erfaring fra å være beredskapshjem.

Intervjutema

Intervjuer med fosterforeldre

Tema for intervjuer med fosterforeldre var:

- bakgrunn for at de ønsket å være fosterhjem og hva de tenkte om å få et fosterbarn med en annen kulturell bakgrunn
- hvordan de har bidratt til å opprettholde språk, religion og tradisjoner hos fosterbarna
- hva de har opplevd som utfordringer
- kontakt med barnets biologiske familie
- erfaringer med oppfølging og veiledning fra barnevernet
- hvordan vurderer de fosterbarnets utvikling, trygghet, tilhørighet, identitet

Intervjuer fosterbarn

Teamene for disse intervjuene var:

- hvilke ønsker de hadde for fosterfamilie og om ønskene ble tatt hensyn til
- hvordan de opplevde overgang til et nytt miljø
- hvordan de har opplevd tilknytningen til fosterfamilien
- tilknytning og tilhørighet til biologisk storfamilie
- identitet og opprettholdelse av kultur/tradisjoner/språk.

Intervjuer med foreldre

Tema for intervjuer med biologiske foreldre var

- hvordan plasseringen har påvirket barnets kontakt med (stor-)familie
- hvordan de oppfatter at barnet har opprettholdt kultur, tradisjoner og språk
- erfaringer fra plasseringen, hvilke ønsker de hadde for fosterhjem og hvordan disse ble ivarettatt

2.2.4 Intervjuer med andre informanter

Vi har også intervjuet enkelte andre som har hatt særlig kjennskap på enkelte områder. Disse informantene omfatter en psykolog med særlig kompetanse på kulturforståelse i en barnevernssammenheng, en som holder ICDP-kurs for foreldre til barn som er under barnevernets omsorg, samt en barnevernsarbeider med erfaring fra arbeid med fosterhjem i samiske områder.

2.3 Referansegruppe

Prosjektet har hatt en referansegruppe. Den har bestått av representanter for Norsk fosterhjemsforening, Barnevernsforeldre, Landsforeningen for barnevernsbarn, Primærmedisinsk verksted, Romsk råd, Internasjonal helse- og sosialgruppe.

Referansegruppen har bidratt med innspill og synspunkter på problemstillingene og hjulpet til med å rekruttere informanter.

2.4 Tabellarisk oversikt over informanter

Tabellen nedenfor gir en oversikt over informantene, antall, tilhørighet og type intervju.

Kommunale barneverntjenester	8	Gruppeintervjuer med 3-6 deltakere, ett individuelt intervju
Fosterhjemtjenester (Bu-	4	Individuelle og gruppe

fetat/Oslo kommune)		
Fosterhjem	13	Individuelle og par
Tidligere fosterbarn	7	Individuelle intervjuer
Biologiske foreldre	2	Individuelle intervjuer
Innvandrerorganisasjoner/miljøer	7	Et gruppeintervju og 6 individuelle
Andre	5	Individuelle intervjuer

2.5 Oppsummering

Undersøkelsen er basert på litteraturstudier og intervjuundersøkelser. Vi har gjennomført intervjuer med ansatte i barneverntjenesten, ansatte i Bufetat, representanter for innvandrerorganisasjoner/-miljøer, fosterforeldre, tidligere fosterbarn, biologiske foreldre og enkelte aktører som har spesiell kompetanse på feltet.

Tema for intervjuene med Bufetat og barneverntjenestene var blant annet erfaringer fra arbeidet med å rekruttere minoritetsfosterhjem, hvilke vurderinger som gjøres ved rekruttering av fosterhjem til fosterbarn med minoritetsbakgrunn, synspunkter på å bruke minoritetsfamilier versus majoritetsfamilier som fosterhjem, oppfølging av fosterhjem som har fosterbarn med minoritetsbakgrunn, hvilke utfordringer som oppstår og hvordan det går med barna.

Tema for intervjuene med representanter for innvandrer miljøer var blant annet synspunkter på å bruke minoritetsfamilier versus familier med minoritetsbakgrunn, barrierer for å rekruttere fosterhjem med minoritetsbakgrunn og kjennskap til barn med minoritetsbakgrunn som er plassert i fosterhjem.

Tema for intervjuene med fosterforeldre, fosterbarn og biologiske foreldre var blant annet erfaringer med oppfølging fra barneverntjenesten, om og hvordan det er bidratt til å opprettholde språk, religion og tradisjoner, ønsker for plassering og kontakt mellom fosterbarn og foreldre/storfamilie, tilknytning og tilhørighet.

3 Litteraturgjennomgang

3.1 Minoritetsbarn og barnevern

Behovet for fosterhjem er økende i Norge. De siste ti årene har antallet barn i fosterhjem økt med 53 prosent (Meld. St. 17 (2015-2016) Antallet barn og unge i fosterhjem inkludert beredskapshjem var om lag 11 200 ved utgangen av 2014 (SSB 2015).

Det er en utfordring å rekruttere tilstrekkelig og riktige fosterhjem. Det finnes ledige fosterhjem i dag, men det er ikke nødvendigvis hjem som passer for de barna som venter på fosterhjem (Meld. St. 17 (2015-2016): 30). I Innst. 204 S (Dokument 8:30 S (2013-2014) sies det at det er behov for 800-1000 nye fosterhjem hvert år. Meldingen peker på at det er særlig vanskelig å finne fosterhjem til enkelte grupper, blant annet til barn med minoritetsbakgrunn. Arbeid med å rekruttere fosterhjem til barn med innvandringsbakgrunn og blant urbefolkningen og nasjonale minoriteter skal være prioritert.

Barn og unge med minoritetsbakgrunn er overrepresentert både når det gjelder hjelpetiltak og omsorgsovertakelser i barnevernet (Dyrhaug og Sky, 2015). Av 53 440 barn og unge som fikk hjelp fra barnevernet i 2015 var ca. 13 750 barn og unge av innvandrere eller norskfødte med innvandrerbakgrunn (ibid.). Blant innvandrerbarn har de fleste bakgrunn fra Afghanistan (majoriteten er enslige mindreårige asylsøkere), Irak og Somalia og Polen. Blant norskfødte med innvandrerforeldre hadde flest foreldre fra Pakistan, Somalia, Irak, Vietnam og Polen (Dyrhaug og Sky, 2015; Kalve og Dyrhaug, 2011). I 2015 var det 9000 barn som var under barnevernets omsorg, av disse hadde 1500 (17 prosent) innvandrerbakgrunn. 700 var innvandrere og 800 var norskfødte med innvandrerforeldre (Dyrhaug og Sky, 2015)

En undersøkelse av Frønes (2015) viser at 6,7 prosent av alle innvandrede barn og 5,1 prosent av alle norskfødte barn med innvandrerforeldre hadde barnevernstiltak i 2009, mens 2,9 prosent av alle barn uten innvandrerbakgrunn hadde barnevernstiltak. Detaljert statistikk forteller om store variasjoner i nasjonal bakgrunn; 18,2 prosent av gruppa somalisk/irakisk ungdom født 1988–89 var i kontakt med barnevernet i 13–18-årsalderen (i perioden 2001–2007). Det samme gjelder 19,9 prosent av iransk ungdom født 1988–89, 16,9 prosent av ungdom med landbakgrunn fra Afrika sør for Sahara og 11 prosent av dem med landbakgrunn fra Tyrkia og Afrika nord for Sahara og Pakistan. Til sammenlikning var 6,1 prosent av etnisk norske ungdommer født 1988–89 i kontakt med barnevernet i 13–18-årsalderen.

Det finnes ingen statistikk eller register som gir noen forsvarlig mulighet til å finne barn og unge med bakgrunn som urfolk (samer) eller nasjonale minoriteter (romani, jøder, kvener, skogfinner og rom) som er i barnevernet. Det finnes imidlertid kilder som hevder at et betydelig antall barn med rombakgrunn har vært gjenstand for omsorgsovertagelse og det samme er det historisk belegg for å si om gruppen av romani-folk (se for eksempel Ellingsen og Lilleaas 2015).

Det finnes ulike forklaringsfaktorer og problemstillinger knyttet til minoritetsbarns overrepresentasjon i barnevernsstatistikken. Kulturelle og minoritetsrelaterede faktorer,

levetår-faktorer og flyktningespesifikke faktorer er noen av dem (Berg og Paulsen, 2015). Frønes (2015) finner at når man legger inn faktorer som foreldres utdanning og tilknytning til arbeidsmarkedet, om man lever over/under fattigdomsgrensa, mors antall barn, om mor har mottatt sosialstønad og hvem barnet bor med, er ikke-vestlig bakgrunn i seg selv ikke relevant som forklaringsfaktor for kontakt med barnevernet³. De forholdene som skaper økningen i antall innvandrerbarn i barnevernet er foreldrenes manglende utdanning, store familier og manglende tilknytning til arbeidslivet. Dette harmonerer med analyser fra prosjektet «Risiko og marginalisering» (Frønes og Strømme, 2014). Faktorene som influerer kontakt med barnevernet, som fattigdom og sosialhjelp, indikerer dårlig økonomi og er en indikasjon på svake ressurser i forhold til sosial integrasjon. Det samme gjelder lav utdanning. Den samme konklusjonen trekker Vinnerljung i en analyse basert på svenske registerdata; sosialhjelp over lang tid opptrer som en indikator på psykososiale problemer i familien (Vinnerljung mfl., 2008).

Minoritetsperspektiv

Menneskerettslig er det fokus på at man skal jobbe anerkjennende i forhold til menneskers kulturelle, etniske, religiøse og språklige bakgrunn (FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter, ratifisert av Norge i 1972). Barnekonvensjonens artikkel 30 presiserer at dette også gjelder barn.

I henhold til FN's barnekonvensjon skal det tas hensyn til barnas etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn i barnas oppdragelse. I arbeidet med fosterhjemsplasseringer betyr dette at Norge er forpliktet til å søke løsninger som bidrar til kontinuitet i barnets oppdragelse og i barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn (FN's barnekonvensjon, artikkel 20, 3. ledd). Det er også lovregulert i § 4, 1. ledd i Forskrift om fosterhjem som sier: "Barneverntjenesten skal ta tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn". I tillegg har urfolk og nasjonale minoriteter rettigheter som er uttrykt i internasjonale konvensjoner og nasjonale lover. Dette inkluderer retten til å uttrykke og bevare sin kultur, religion og sitt språk. Rettighetene gjelder også når barnet er under barnevernets omsorg. Dette innebærer at det skal legges stor vekt på å finne fosterhjem som kan bidra til at barn med slik bakgrunn kan beholde kontakten med sin kultur og sitt språk.

Det er et dilemma for barnevernets arbeid i minoritetsetniske familier at barnet på den ene siden skal behandles likt og anerkjennes på samme nivå som et hvilket som helst barn i Norge (Skytte, 2006). På den andre siden skal barnets minoritetsetniske bakgrunn behandles spesielt. Det vil si at samtidig som barnet skal behandles likt skal barnet oppleve å bli anerkjent som et unikt individ med en spesifikk livshistorie og med spesifikke familierelasjoner. Dette er en utfordring som gjelder generelt i barnevernets arbeid, men som blir ekstra tydelig i arbeidet med minoritetsetniske barn.

Hustad m fl. (2016) stiller spørsmål ved om det blir tatt tilstrekkelig hensyn til forventningene i FN's barnekonvensjon og Forskrift om fosterhjem i dagens praksis. I en

³ Faktorene som er brakt inn i analysen er indikatorer på levetår- og marginaliseringsprosesser. Typiske risikoindikatorer er lav utdanning, enslig forsørger, mange barn, manglende arbeidsmarkedstilknytning og sosialhjelp

komparativ studie av hvordan barnevernsansatte i England og Norge forholder seg til multikulturalitet, konkluderer Kriz & Skivenes (2012) med at barnevernsansatte i Norge har et barne-fokusert perspektiv uten blick for undertrykkelse og rasisme. Barnevernsansatte overser flerkulturelle krav og antirasistisk arbeid blir neglisjert av barnevernsansatte, til fordel for en omfavnelse av en sofistisert tilnærming til barnets velferd (ibid.). Når tilbøyeligheten til å godkjenne og vurdere at det er "godt nok" å finne et fosterhjem uten å imøtekomme kravene om matchende etnisk, kulturell, religiøs og språklig bakgrunn, signaliserer det ifølge forfatterne at disse kravene er underordnet det å fremskaffe et egnet fosterhjem for barnet. Tilbøyeligheten til å fravike kravene til matchende etnisk, kulturell, religiøs og språklig bakgrunn kan begrunnes i mangel på tilgjengelige fosterhjem med disse kjennetegnene (Hustad m fl., 2016).

Skivenes og Kriz (2012) finner at barnevernsansatte i Norge (og i England) i liten grad er opptatt av at barnet er minoritetsetnisk, og lite opptatt av hvilke fordeler det kan gi å være tokulturell. Minoritetsbarn har tilleggserfaringer, ulike kulturerfaringer og behersker et annet språk. Dette er kvaliteter som ofte anses som en styrke for barn, og de kan være viktig for barnets identitet. Kriz og Skivenes peker på at mange ansatte ikke ser de positive verdiene av barnas etniske opphav, identitet og flerkulturelle tilhørighet (ibid.) og slik kan de ansatte selv utgjøre en barriere for å rekruttere slektfosterhjem og mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn som fosterforeldre.

Behovet for kultursensitivitet i barnevernet er påpekt i flere sammenhenger. Skivenes og Kriz (ibid.) fant at barnevernets ansatte opplever kommunikasjonsproblemer og at de bruker lang tid på å finne ut hva problemene handler om, men at de i større grad enn sine engelske kollegaer er barne-sentrerte i sine refleksjoner om minoritetsbarn.

Kontinuitet og stabilitet er viktige forutsetninger for en god utvikling (NOU 2012:5:94). Det er argumentert for at etnisk matching er essensielt ved plassering av minoritetsbarn for å bevare barnets kulturtilknytning og identitetsutvikling (Holm-Hansen et.al, 2007). Det vil også kunne gjøre tilbakeføring til foreldre lettere i de tilfellene barnet skal tilbakeføres. Det finnes imidlertid ikke forskningsmessig belegg for at det er fordelaktig å bruke minoritetsfosterhjem. På mindre steder er hensynet til etnisk matching nærmest umulig å imøtegå fordi minoritetsmiljøene er for små.

Det påpekes også at det er en fare for at man legger for stor vekt på opprinnelsesland ved matching av barn og familier (Skytte, 2008), og ser bort fra ulikhetene innad i samme nasjonale gruppe og det faktum at kultur er kontekstuell og utvikles og endres i samspill med andre mennesker. Fosterhjem i barnets egen slekt og nettverk kan i så måte være fordelaktig, og kan ivareta hensynet til familien og barnets identitet, språk, kultur og religion.

3.2 Fosterhjem

Rekruttering av fosterhjem med minoritetsbakgrunn

Det har lenge vært et uttalt mål å rekruttere flere fosterhjem med minoritetsbakgrunn. Dette er ønsket av minoritetsbefolkningen, av ansatte i det kommunale og statlige barnevernet og fra politisk hold. Det er likevel fortsatt relativt få fosterhjem som har minoritetsbakgrunn.

Bruk av slektsfosterhjem

I Norge så vel som i øvrige skandinaviske land er det nedfelt i lovverket at man skal vurdere om personer i barnets slekt eller nettverk kan være fosterhjem for barnet. Det vil si at ved omsorgsovertakelse eller annen frivillig plassering av barn og unge utenfor hjemmet skal barneverntjenesten vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan være fosterhjem.⁴ Undersøkelser viser at barn i slektsfosterhjem opplever sterkere tilknytning, samt at slektsplasseringer er mer stabile og mindre konfliktfylte (Winokur mfl., 2014). Disse funnene kan imidlertid ha sammenheng med at barn som plasseres hos slekt i utgangspunktet har mindre vansker enn andre fosterbarn (ibid).

Generelt har studier fra Norge og internasjonalt vist at slektsfosterhjem har fått mindre oppfølging og færre støttetiltak enn andre fosterhjem (Backe-Hansen, Egelund og Havik, 2010). Det blir også gjennomført færre tilsyn og mindre veiledning i slektsfosterhjem enn andre fosterhjem (Knudsen og Egelund, 2011).

En studie gjennomført av Nordlandsforskning (Hustad m fl. 2016) finner at medarbeidere i barneverntjenesten mener at det i svært stor grad (42,5 prosent) eller i stor grad (45,0 prosent) er en prioritert oppgave å søke etter fosterforelder i barnets slekt eller nettverk. Tall fra SSB viser at i 2011 var det 22 prosent av alle fosterbarn som bodde i slektsfosterhjem (Sundt, 2012).

I alle de skandinaviske landene er det en intensjon om at man skal bruke familieråd når det skal rekrutteres fosterhjem fra barns slekt og nettverk.⁵ Selv om det gjennom flere år har vært en bevisst satsing på familieråd som metode i barnevernets arbeid, er det få kommuner som har innført rutiner for systematisk bruk av arbeidsmåten (St meld. 17 (2015-2016)). Det er store ulikheter fra kommune til kommune med hensyn til hvor ofte metoden benyttes.

Minoritetsbarn i slektsfosterhjem

Slektsplassering av minoritetsbarn i fosterhjem er et utforsket felt i norsk sammenheng. Det er mangelfull statistikk på feltet, men blant annet en utvalgsundersøkelse av Backe-Hansen (2013), tyder på at slektsfosterhjem er mindre brukt ved plassering av barn- og unge med minoritetsbakgrunn enn ved plassering av barn med etnisk norsk bakgrunn. Undersøkelsen fant at blant fosterhjemsbarna med minoritetsbakgrunn var det bare fire prosent som var slekts- og nettverksplassert mens antallet slektsplasseringer blant de øvrige utgjorde 22 prosent. Dette var en utvalgsundersøkelse som ikke var representativ.

En grunn til at det er få minoritetsfosterhjem kan være at minoritetspersoner er overrepresentert blant lavinntektsgrupper og lavt utdannede (Paulsen et.al, 2014:34 og NOU 2015:5:92). Dette sammenfaller ofte også med dårlig integrering i det norske samfunnet. Barnevernet kan vurdere at potensielle slektsfosterforeldre ikke har tilstrekkelige økonomiske og sosiale forutsetninger til å sørge for en god utvikling for barnet. Dette er imidlertid også en vurdering som vil være nærliggende i forhold til

⁴ Forskrift om fosterhjem § 4

⁵ § 4 Forskrift om fosterhjem, Q-1072B, Fastsatt av Barne- og familiedepartementet 18. desember 2003 med hjemmel i lov av 17. juli 1992 100 om barneverntjenester § 4-22 tredje ledd.

tilsvarende "etnisk norske" hjem. Marianne Skytte (Bufdir, 2013) mener at ved slektsplassering er det viktig at barnevernet tar hensyn til at fattigdom i Norge i høy grad er knyttet til innvandrerbakgrunn. Man må derfor sikre at slektsplassering ikke forhindres av materiell fattigdom. Hun mener at barnevernet må overveie mulighetene for å skape en bærekraftig økonomisk situasjon i slike situasjoner.

Skytte (Bufdir, 2013) påpeker at fosterhjem i barnets egen slekt og nettverk kan ivareta hensynet til kontinuitet i barnets identitet, språk, kultur og religion. Slektsplassering gir barnet mulighet til å bevare sin tilhørighet til den utvidede familien. Skytte påpeker imidlertid også at det er viktig å være oppmerksom på at folk fra samme slekt ikke nødvendigvis har samme religiøse bakgrunn og samme verdimeslige orienteringer. Videre viser hun til at samtidig som mange foreldre foretrekker slektsplassering finner man også minoritetsforeldre som ønsker etnisk norske familier. Et argument for dette kan være at foreldrene mener det vil gi bedre muligheter i det norske samfunnet.

Det er videre påpekt at uheldige sider ved slektsfosterhjem er at de kan representere en videreføring av situasjonen som dannet grunnlag for omsorgsovertakelsen i første omgang. For minoritetsungdom kan det for eksempel handle om at de ønsker å "løsrive" seg fra foreldrekulturen og derfor foretrekker å bli plassert hos en majoritetsfamilie (Holm-Hansen et.al, 2007). Slektsplassering kan vanskeliggjøre tilstrekkelig avstand fra familien.

3.3 Utfordringer i møte mellom barnevern og minoriteter

Utfordringer som kan oppstå i møte mellom barnevernet og minoritetspersoner er et relativt velbeskrevet felt i litteraturen (Eide og Rugkåsa 2015; Randal, 2009; Holm-Hansen et.al. 2007). Disse utfordringene kan få konsekvenser for rekruttering av fosterforeldre med minoritetsbakgrunn.

Kunnskapsoppsummeringer har vist at barnevernet både mangler kompetanse på minoriteter og kapasitet til å møte komplekse utfordringer med barn og foreldre med minoritetsbakgrunn (Paulsen, Thorshaug og Berg 2014). En intervjustudie av barnevernsansatte finner at mange opplever språklige og kulturelle utfordringer i møte med minoritetsfamilier (Bø 2010). Bredal (2009) fant i en intervjustudie om minoriteters erfaringer i møte med barnevernet at foreldrene opplever at ansatte mangler kultursensitivitet og kunnskap om at minoritetsforeldre kan ha ulikt syn på barneoppdragelse og omsorg enn det majoritetsbefolkningen har.

Barnevernet er avhengig av tillit og legitimitet i befolkningen for å realisere sine målsettinger. Det er et velbeskrevet fenomen at mistillit og frykt i møte med barnevernet er mer fremtredende blant foreldre med minoritetsbakgrunn enn andre (Fylkesnes et.al. 2015, Norsk Innvandrerforum 2013). I Fylkesnes et al. sin studie er frykten for barnevernet blant minoriteter ikke relatert til deres egne erfaringer alene, men også knyttet til flere utbredte oppfatninger i minoritetsmiljøer om barnevernet (Ibid.). I et intervju med en journalist fra Norges Barnevern peker seniorrådgiver og psykolog ved Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO), Sunil Loona, at den gradvise "profesjonaliseringen" av foreldreskap og ekspertdiskurs er med på å marginalisere

foreldre, og fremmedgjør dem fra deres foreldreskap. Dette kan ramme minoritetsforeldre med lav utdanning sterkest.

Videreutdanningen *Barnevern i et minoritetsperspektiv*, som gjennomføres som et ledd i BLDs satsing på å styrke kompetansen om minoriteter i barnevernet, har ambisjon om å øke barnevernsarbeideres kunnskap om minoritetsbarns livsvilkår og levekår i samfunnet, samt øke kunnskap om risikofaktorer i minoritetsbarns oppvekst (Eide og Rugkåsa, 2015).

3.4 Enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger

De siste årene har det vært en stor økning i antall enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger som kommer til Norge. I 2015 registrerte UDI 5 297 enslige mindreårige asylsøkere, mot 1200 i 2014. Barn under 15 år utgjør i dag en større andel av alle enslige mindreårige asylsøkere enn de gjorde for 10 år siden.⁶ Ankomsttallet for barn under 15 år var 209 i 2008 (Eide og Broch, 2010), mens i 2015 (t.o.m. november) var det økt til 990 (Bufdir, 2016). I 2015 kom det flest barn og ungdom fra Afghanistan, og majoriteten var gutter.

Økningen i antallet enslige mindreårige som kommer til Norge setter store krav til arbeidet med å finne tilstrekkelige og gode omsorgstilbud til det enkelte barn. Barna er svært ulike, både når det gjelder alder, nasjonalitet, sosial og økonomisk bakgrunn, kunnskap og kompetanse. Eksisterende forskning viser at denne gruppen barn er særlig utsatt for både somatiske og psykiske lidelser (Dittmann og Jensen, 2014). Enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere har vært gjenstand for en del forskning de siste 10-15 årene. Mye av forskningen fokuserer imidlertid mye på asylsøkerfasen og sier i liten grad noe om bosettingsfasen og situasjonen etter det.

Fosterhjem brukes i første rekke for de yngste enslige mindreårige. De fleste bor i etnisk norske fosterhjem. Berg m fl (2015) finner at mange enslige mindreårige som ikke bor i fosterhjem etterspør tettere oppfølging og omsorg, og viser til at dette er behov som ofte kan ivaretas gjennom et fosterhjem. I tillegg kan det gi en kontinuitet i oppfølgingen inn i voksenlivet og det kan skapes varige relasjoner. Det eksisterer imidlertid lite forskning på området. Det er enkeltksemples som viser at norske fosterhjem, kan bidra til å gi ungdommene en god start på integreringen i Norge, men det er også eksempler som viser at ungdom strever med å holde kontakt med egen etnisk gruppe hvis de bor i et norsk fosterhjem. Internasjonal forskning viser at slike plasseringer både har fordeler og ulemper (Sirriyeh, 2013). På den ene siden kan fosterhjem legge til rette for en rask tilpasning til nytt språk og kultur, samtidig som det kan sikre stabilitet, individuell omsorg og støtte. På den andre siden kan ungdommene føle seg ekskludert fra fosterfamilien, og fosterforeldrene kan mangle nødvendig kunnskap om enslige mindreåriges særskilte behov. Wade mfl (2012) beskriver at fosterforeldre med majoritetsbakgrunn ofte er usikre på hvordan de skal møte enslige mindreåriges behov knyttet til kultur og migrasjonserfaringer, mens fosterfamilier som selv har opplevd migrasjon eller hatt kontakt med innvandremiljøer føler seg sikrere i møtet med ungdommene.

⁶ EMA under 15 år stod for 10 prosent av alle EMA i 2005, mens i 2015 var andelen økt til 20 prosent.

Berg mfl finner at ansatte i barnevernet mener at enslige mindreårige ofte trenger oppfølging etter at de er 18 år. De aller fleste kommunene gir ofte tilbud om ettervern. De fleste ser ut til å avslutte ettervernstiltak når ungdommene fyller 20 år, noe som også har vært synliggjort i tidligere forskning. (Kristofersen 2009; Tysnes og Kiik 2015; Garvik m fl 2016). Det har vært pekt på at ettervernstilbudet kan se ut til å påvirkes av kommunens økonomiske situasjon og spesielt av refusjon fra Bufetat som avsluttes når ungdommen fyller 20 år.

Tidligere undersøkelser viser at fosterhjemsplassing er langt mindre brukt for enslige mindreårige enn for andre barn (SSB 2008, SSB 2014). 40 prosent av enslige mindreårige under 15 år bodde i fosterhjem i 2007 og 52 prosent i 2010, mens det gjaldt for nærmere 80 prosent av andre barn med plasseringstiltak i 2007. Noe av forskjellen kan imidlertid forklares med at gjennomsnittsalderen blant enslige mindreårige er høyere enn blant andre barn som barnevernet har omsorgsansvar for. Al- lertsen et al. (2007) peker på at det er større utfordringer knyttet til å skaffe fosterhjem til denne gruppen barn, blant annet på grunn av at de er ungdommer.⁷

I 2005 gjennomførte SSB en kartlegging av botiltak for enslige mindreårige der de viste at 33 prosent av de enslige mindreårige hadde fosterhjems plass hos slektninger, og 42 prosent av de under 15 år. I følge SSB var slektsplassing da mer vanlig for enslige mindreårige enn for andre fosterhjems barn, blant enslige mindreårige under 15 år var 31 prosent bosatt hos slektninger i 2009, denne trenden ser senere ut til å være brutt.

3.5 Utvikling hos fosterbarn

Det er ulike måter å vurdere utvikling hos fosterbarn. En del litteratur fokuserer på tidligere fosterbarns mestring av overgangen til voksenlivet målt ved utdanningsnivå, inntektsnivå, tilknytning til arbeidslivet og avhengighet av offentlige ytelser. Andre studier ser på fosterbarns psykiske helse, forhold til rus og kriminalitet (Backe-Hansen et.al., 2014:19). Det er stor variasjon i hvilke utfordringer barn som plasseres i fosterhjem har, men forskning viser at fosterbarn har vansker på viktige livsområder i langt større grad enn den vanlige befolkningen (ibid.). Det gjelder både fysiske og psykiske helseproblemer, emosjonelle vansker, sosiale vansker, atferdsvansker og lærevansker.

En rekke studier har vist at unge voksne som tidligere har hatt barnevernstiltak, har et vesentlig lavere utdanningsnivå enn andre i tilsvarende aldersgrupper (bl.a. Vinnerljung 2008; Backe-Hansen, 2014). En undersøkelse fra NOVA viser at omtrent 60 prosent av voksne (25-41 år) med bakgrunn fra barnevernet ikke har gjennomført videregående skole, mot kun 20 prosent i sammenligningsutvalget. Det er også et lavere utdanningsnivå blant foreldrene til barn med tiltak i barnevernet, sammenlignet med andre foreldre (Backe-Hansen, 2014). Resultatene av NOVAs undersøkelse viser en viss positiv utvikling, blant annet at fortsatt tiltak etter fylte 18 år har en posi-

⁷ En rapport fra Econ (2007) finner at hybel og bofellesskap er viktigste plasseringstiltak for EMA. Tilgjengelig fra: <http://evalueringsportalen.no/evaluering/bo-og-omsorgstiltak-for-enslige-mindreaarige-i-kommunene-utgiftskartlegging-og-vurdering-av-kvalitet/stream.pdf/@@inline> Hentedato: 9.5.2016

tiv effekt. Samtidig er risikoen for å havne utenfor skole og arbeidsliv fortsatt langt høyere for denne gruppen enn for befolkningen for øvrig.

Det finnes få studier som sier noe om hvordan enslige mindreårige klarer seg over tid. SSB har undersøkt arbeid, utdanning og inntekt i perioden 1996–2011. To tredjedeler av enslige mindreårige i alderen 18-29 år som ble bosatt i perioden, var i arbeid, utdanning eller i introduksjonsordningen for flyktninger i 2011. Dette er en lavere andel aktive enn i befolkningen generelt i samme aldersgruppe. SSB finner at sysselsettingen varierer med landbakgrunn. Aktivitetsnivået, og særlig sysselsettingen, øker med botid, men de har lavere inntektsnivå enn i befolkningen generelt. Enslige mindreårige fra Afghanistan, Sri Lanka, Eritrea og Etiopia har en høyere andel aktive enn de fra Somalia og Irak. Andelen sysselsatte og under utdanning for dem fra Afghanistan med fire års botid eller mer er på nivå med andelen aktive i befolkningen generelt i samme aldersgruppe.

4 Rekruttering av minoritetsfosterhjem

I tråd med politiske føringer har det de siste årene har det vært en satsing i Bufetat på å rekruttere flere fosterhjem med minoritetsbakgrunn. I flere regioner er det satt i verk rekrutteringstiltak som innebærer utadrettet virksomhet og samarbeid med innvandrersorganisasjoner. I dette kapitlet beskriver vi tiltak som er iverksatt og hva som er erfaringene med disse tiltakene. Vi beskriver synspunkter og erfaringer hos ansatte i noen fosterhjemtjenester og i noen innvandrermiljøer. Videre beskriver vi erfaringer med rekruttering i slekt og nettverk i barneverntjenesten.

4.1 Erfaringer med rekruttering av minoritetsfosterhjem

4.1.1 Hva gjør barnevernet for å rekruttere?

Mange av Bufetats fosterhjemtjenester har sammen med barneverntjenestene hatt dialogmøter med innvandrersorganisasjoner for å informere om barnevernet og rekruttere fosterforeldre. Vi forstår det slik at det er gjennomført tiltak i regi av fosterhjemtjenestene i alle regionene for å rekruttere fosterforeldre med minoritetsbakgrunn. Enkelte av våre informanter er kritiske til hvordan tiltakene er gjennomført, og mener Bufetat ikke har tilstrekkelig kunnskap om hvordan de kan nå potensielle minoritetsforeldre. Vi har ikke tilstrekkelig informasjon til å vurdere hvor målrettede og effektive disse tiltakene generelt har vært, men vi vil beskrive erfaringer fra aktiviteter i to byer/regioner. Tiltakene i begge disse regionene omfatter samarbeid med innvandrermiljøer for å presentere behovet for fosterhjem.

Aktiviteter i Midt-Norge

I Trondheim har fosterhjemtjenesten hatt møter med innvandrersforeninger, moskeer og kristne forsamlinger. Ansatte i fosterhjemtjenesten som selv har minoritetsbakgrunn har brukt eget nettverk og tatt kontakt med ledere av ulike organisasjoner. De ansatte har også brukt eget kontaktnett i politiske miljøer, blant annet har ordføreren vært til stede på enkelte møter for å promotere.

På disse møtene har det deltatt representanter både for Bufetat og for den kommunale barneverntjenesten. Bufetat ønsker at fosterhjemtjenesten skal informere om behov for fosterhjem og hva som kreves av et fosterhjem, og at kommunens barneverntjeneste informerer om hva barnevernet er, og om i hvilke situasjoner barnevernet overtar omsorgen for barn. Erfaringene tilsier at det kommer mange spørsmål om barnevern, og at mange som møter er kritiske til norsk barnevern.

Ansatte i Bufetat:

Det ender alltid opp med diskusjoner om barnevern, derfor tar vi med kommunen for å skille mellom oss (Bufetat) og kommunen.

På møtene appellerer representanter for fosterhjemtjenesten til at minoritetssamfunnene må stille opp hvis de ønsker at barn med minoritetsbakgrunn skal få tilbud om å bo i minoritetsfosterhjem. Overfor miljøer som er opptatt av identitet legges det vekt på at det er vanskelig å videreføre religiøs tilhørighet og identitet hvis ingen er villige til å stille opp som fosterhjem.

Det var en del i moskeen vi var i som sa at muslimske barn og foreldre ønsker oppfølging i religion. Da tar vi tak i det. Hvis dere ikke stiller opp har vi ingen muslimske hjem.

Fosterhjemtjenesten opplever at møtene fungerer og at mange som deltar er positive, men at rekrutteringsarbeid tar tid.

Erfaringer i innvandrer miljøer

Vi har intervjuet flere foreninger og moskeer som har vært i dialog med Bufetat om rekrutteringen av fosterhjem. Alle vi har intervjuet mener det er svært viktig å rekruttere flere minoritetsfosterhjem. Det uttrykkes også at innvandrerfamilier ofte ikke vet så mye om fosterhjem, og ikke kjenner til at de selv kan være fosterhjem. Flere av de vi intervjuet nevner at de tror mange familier kan tenke seg å være fosterhjem hvis de hadde hatt mer informasjon. De mener også at nasjonale kampanjer ikke når frem til innvandrerforeldre, de leser ofte ikke norske aviser og er ikke på de arenaene hvor informasjonen gis.

Tilbakemeldingene fra de som har deltatt i organiserte møter er at disse møtene har fungert bra og vært veldig informative. Møtene har ført til diskusjon blant deltakerne og vårt inntrykk fra intervjuene er at informasjonsmøtene har bidratt til å skape forståelse for behovet for fosterhjem, og også til å redusere skepsisen til barnevernet.

En imam:

Vi har diskutert mye oss i mellom om fosterhjem, og med fosterhjemtjenesten. Vi visste ikke mye om fosterhjem før det. Vi kan plassere et barn, man må ta hensyn til matvaner, språk, religion.

Vi har intervjuet enkelte innvandrerrepresentanter som ikke har vært på informasjonsmøter eller hatt dialog med barnevernet. Vårt inntrykk er at disse har vært svært skeptiske og til dels sinte på barnevernet.

Vi finner at det er et ønske i foreningene/moskeene at Bufetat skal sende forespørsler når de har barn eller ungdom som trenger et hjem. Noen har også avtalt dette med Bufetat. Det er lettere å bidra til å skaffe et fosterhjem ved en konkret henvendelse enn å få potensielle fosterforeldre til å stå i en fosterhjemsbank.

Kampanje i region Sør

Vi besøkte en fosterhjemtjeneste i region Sør som også hadde drevet planmessig rekrutteringsarbeid. Tre av de ansatte i fosterhjemtjenesten, hvorav en av dem selv har innvandrerbakgrunn, tok initiativet til et prosjekt. Dette ble drevet som en parallell aktivitet ved siden av forsøk på å fjerne det negative stempel som barnevernet har i mange innvandrergrupper. De drev en oppsøkende virksomhet på steder der man visste man kunne finne innvandrerkvinner. De var i mindre grad orientert mot religiøse miljøer, men i større grad mot steder der man finner kvinner. Tankegangen var at

det er kvinnene som må vurdere at de kan ha et fosterbarn hjemme. En kvinnelig ansatt med iransk bakgrunn var primus motor i offensiven, hun hjalp med å få innpass. De ansatte i prosjektet mener at arbeidet hadde tatt lengre tid med bare norske ansatte. De brukte også en pakistansk fosterfar som leder på PRIDE-kurset som de som meldte seg kunne delta på.

En viktig del av rekrutteringsarbeidet handlet om å snu en oppfatning i innvandremiljøer om at bare norske kan bli fosterforeldre, eller at man må ha bodd her lenge. Resultatet var ni nye fosterhjem. De fleste av disse hjemmene var imidlertid «blandingssekteskap» (norsk/utenlandsk). Erfaringene er at disse hjemmene har et godt utgangspunkt for å være fosterhjem.

Der den ene er norsk har man lavere terskel. De ser nok lettere på seg selv som ressurs.

Prosjektet gikk i oppløsning på grunn av omorganisering i Bufetat - alle de tre "ildsjelene" ble overført til andre avdelinger. Oppløsningen var ikke intendert i følge våre informanter.

4.1.2 Barrierer hos minoritetsfamilier

Våre intervjuer med ansatte i fosterhjemtjenesten og barneverntjenesten bekrefter bildet av at det er vanskelig å rekruttere i innvandrergruppen generelt. Intervjuene med ansatte i barnevernet og med representanter for innvandremiljøer viser at barrierene til dels har sammenheng med manglende tillit og manglende informasjon om norsk barnevern, og til dels med at mange ikke oppfyller kriteriene for å være fosterhjem.

Manglende kunnskap og tillit

Fosterhjemtjenesten erfarer at det eksisterer mange myter om barnevernet og at noen miljøer er veldig skeptiske. De opplever at barnevernet har et tillitsproblem som gjør det vanskelig å rekruttere. Flere av de ansatte som selv har minoritetsbakgrunn forteller at de også var skeptiske til barnevernet før de selv begynte å jobbe der.

I følge informantene i innvandremiljøene har den lave tilliten til barnevernet mange årsaker, det handler om dårlig kommunikasjon, enkelte uheldige erfaringer og om myter som er oppstått. Det går historier om at barnevernet har alt for lav terskel for å gripe inn.

Flere av de vi har intervjuet som har innvandrerbakgrunn påpeker at en institusjon som barnevern er noe innvandrerforeldre ikke er vant til og ikke kjenner fra hjemlandet. De er heller ikke kjente med fenomenet fosterhjem. Våre funn er i tråd med tidligere undersøkelser som finner at innvandrere er ukjente med barnevernets mandat og hjelpetilbud (Holm-Hansen et.al, 2007).

Minoritetsfamilier kan også ha større vanskeligheter med å akseptere barnevernets rolle og mandat. Blant annet Kriz og Skivenes (2012) påpeker at norsk/skandinavisk barnevern er nokså unikt i internasjonal målestokk. Det er både uvant at man har et

barnevern som primært er orientert mot tiltak der barna fremdeles skal bo hos biologiske foreldre og det er også uvanlig at man har så vidt lav terskel - slik det oppleves - for å ta omsorgen for barnet fra biologiske foreldre. Oppfatningen av barn/foreldreforholdet i mange land er annerledes enn i nordiske land.

Det kan også være fremmed for personer med minoritetsbakgrunn å melde seg som fosterhjem eller å bli en "offentlig" familie som skal samarbeide med barnevernet. Bufetat erfarer at noen ikke har lyst til å fortelle så mye om seg selv som det forutsettes at man skal for å bli vurdert som fosterhjem, og holder igjen. Noen forteller at å lage kart over tidligere livserfaringer inkludert tapsopplevelser slik man ofte gjør på PRIDE-kurs⁸, kan oppleves som vanskelig for innvandrere.

Frykt, mistillit og manglende kunnskap gjør det vanskelig å rekruttere fosterforeldre. De fleste informantene fra innvandrer miljøer tror likevel ikke det vil være noe problem i praksis å samarbeide med barnevernet. De vi har intervjuet tror heller ikke en generell skepsis til barnevernet vil være belastende for de som stiller som fosterforeldre. Flere sier at når andre i miljøet ser at barnet har en god utvikling vil de få anerkjennelse for dette.

Kriterier som må oppfylles

Fosterforeldre skal ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem (jf forskrift om fosterhjem). I tillegg til stabil livssituasjon og god helse, stiller forskrift om fosterhjem krav om at fosterforeldre må ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn mulighet til livsutfoldelse. Mange minoritetsfamilier kan ha problemer med å oppfylle kriterier knyttet til språk, bolig og økonomi. Mange innvandrere har allerede store familier på liten plass, og mange barn å ta seg av.

Det er reist spørsmål om en del krav til fosterhjem og -foreldre som oppleves som absolutte: Foreldrene må snakke godt norsk, og barnet må få sitt eget rom i fosterhjemmet. Blant annet Skytte (2013) har påpekt at dette er en høyere bostandard og høyere språkkompetanse enn det mange innvandrerbarn ellers erfarer. Vår erfaring er at dette er spørsmål som diskuteres i barnevernet. Noen barnevernsansatte er opptatt av at mange barn med minoritetsbakgrunn er vant til å bo tett og ikke opplever at de har behov for eget rom. Andre påpeker at det er viktig for et barn som blir plassert i fosterhjem at han/hun har et sted å gå når det har behov for å være alene eller hvis de for eksempel blir sinte. Noen har også opplevd at barna selv har forventninger om eget rom når de kommer i fosterhjem. Mange av de vi har intervjuet er imidlertid enige om at kravet til bolig bør være mer lempelig og vurderes nærmere i den enkelte sak.

En ansatt:

Vi har blitt kontaktet av folk som har vært på informasjonsmøte. Men opplever at mange ikke når opp til kriteriene for bolig og språk. For mange er det uvant at barna skal ha eget rom. Jeg tenker at det bør vurderes hvis vi er på hjembesøk og ser an hvordan boligen er ellers. Ikke minst med tanke på enslige

⁸ PRIDE er et opplæringstilbud til vordende fosterforeldre. PRIDE har egne kurs for slekt og nettverk, egne kurs for fosterforeldre til enslige mindreårige og oppfølgingskurs som tar for seg problematikk knyttet til fosterbarn med minoritetsbakgrunn.

mindreårige. Mange sitter på omsorgssenter, hvis vi krever eget rom er det vanskeligere. De er vant til å dele rom fra tidligere. Det har vært et krav, men vet det er sett bort fra i enkelte saker.

Bufetat erfarer også at en del ikke har gode nok norskkunnskaper. Det er et krav at fosterforeldrene skal snakke godt norsk. De fleste vi har intervjuet oppfatter at dette er et krav som ikke bør fires på. Et unntak er BYMIF som tilbyr gruppefosterhjem for enslige mindreårige. For disse fosterhjemmene er det ikke et absolutt krav at fosterforeldrene snakker godt norsk, se for øvrig omtale i kapittel 10.

Enkelte av aktørene fra innvandrermiljøene som vi har intervjuet mener at minoritetsfamilier med usikker økonomi i større grad bør kompenseres økonomisk slik at de kan være fosterhjem. Skytte (2013) mener som beskrevet i forrige kapittel, at ved vurdering av slektsplassering bør barnevernet vurdere en økonomisk kompensasjon slik at slektsplassering ikke forhindres av materiell fattigdom. De vi har intervjuet fra Bufetat og barneverntjenestene mener det er viktig at fosterforeldre har en sikker økonomi. Det påpekes at barn som bor i fosterhjem skal være sikret økonomisk trygghet og stabilitet. Ingen av barneverntjenestene vi har intervjuet vurderer det som hensiktsmessig å gi fosterhjem med minoritetsbakgrunn en større økonomisk kompensasjon for å kompensere for en vanskelig økonomisk situasjon. Når det gjelder slektsfosterhjem finner vi imidlertid at kravene til økonomi praktiseres lempelig (se kapittel 5)

4.2 Rekruttering av fosterfamilier til enslige mindreårige

I saker hvor fosterhjem vurderes som det best egnede bo- og omsorgstilbudet, er fosterhjemtjenesten ansvarlig for å finne fosterhjem, men i noen tilfeller rekrutterer også barneverntjenesten fosterhjem. Bufetat har hatt egne kampanjer for å skaffe fosterhjem til enslige mindreårige, og i flere av regionene har det vært avholdt egne informasjonsmøter og stands for å rekruttere fosterforeldre til enslige mindreårige. I tillegg har barneverntjenestene i kommuner/bydeler arbeidet med rekruttering av fosterhjem. I kommunene/bydelene hvor vi har intervjuet, har det vært egne rekrutteringskampanjer og fremstøt. Disse ble i stor grad gjennomført i kjølvannet av flyktningkrisen i 2015. Kampanjene består i oppslag og annonser i aviser/andre lokale medier, på nett, på offentlige steder og liknende. Et par steder har fosterforeldre som selv har hatt enslige mindreårige boende hos seg, fortalt om erfaringer og bidratt til å verve flere fosterfamilier. Kampanjene har ikke vært spesielt rettet mot minoritetsfamilier.

Erfaringene er at majoriteten av de som viser interesse for å bli fosterhjem for enslige mindreårige er norske, men at det også har vært interesse blant personer og familier med minoritetsbakgrunn. Det har generelt sett vært stor oppslutning om informasjonsmøter og andre aktiviteter, men i praksis er det relativt få som er blitt fosterhjem i etterkant av kampanjene.

Flere av informantene erfarte at det er vanskelig å rekruttere fosterhjem til enslige mindreårige. Generelt er det vanskeligere å finne fosterhjem til ungdom enn til små barn. Det er også skepsis til å bli fosterhjem for enslige mindreårige, fordi det er lite informasjon og kunnskap om bakgrunnen de enslige mindreårige har. En del av de om har meldt interesse fyller ikke kriteriene.

Eksempler på rekrutteringstiltak i kommunene

En av barneverntjenestene vi besøkte, fortalte at de hadde vedtatt å ta i mot elleve enslige mindreårige under 15 år, som skulle bosettes i fosterhjem. For å rekruttere fosterhjem hadde de først delt ut flyers og så holdt et folkemøte i bydelen. På folkemøtet hadde barneverntjenesten og fosterhjemtjenesten en presentasjon sammen. Etterpå fortalte to fosterfamilier – en etnisk norsk og en muslimsk - om sine erfaringer. I etterkant av folkemøtet fikk barneverntjenesten rundt 20 henvendelser fra personer/familier som var interesserte, de fleste av dem med innvandrerbakgrunn. Da de gikk nærmere inn på hvem de interesserte var, viste det seg at mange av dem ikke hadde stabil økonomi eller hadde andre utfordringer som gjorde at de ikke egnet seg som fosterhjem. Av de rundt 20, endte barneverntjenesten opp med tre godkjente fosterhjem.

Enkelte barneverntjenester forteller at de har god erfaring med å spørre tidligere fosterhjem som har fungert bra, om de kan tenke seg å ta i mot et fosterbarn til. Noen av fosterhjemmene som fikk henvendelse hadde hatt fosterbarn som er blitt voksne og flyttet ut, i andre fosterhjem sjekket barneverntjenesten om det var mulig å matche fosterbarnet som allerede var der med en enslig mindreårig. De forteller:

Vi måtte bare spørre, hva med de hjemmene som har fungert? Vi gikk inn og vurderte alle familiene vi hadde på det tidspunktet. Kunne de for eksempel tenke seg å ta til seg et barn til? Kunne dette barnet matches med det andre barnet som allerede var der? Og da fant vi at det var mange som kunne. Det ble en liten snøball-effekt av det. De ble så engasjerte i det at vi anerkjente deres arbeid på denne måten at de begynte å fortelle sine venner om dette, og på denne måten ble det sånn at de drev sin egen rekruttering. Et sted var det fire familier på samme sted som hadde fosterhjem, som vi hadde gruppeveiledning med.

4.3 Oppsummering og drøfting

I likhet med tidligere studier (jf Fylkesnes et al 2013; Eide og Rugkåsa, 2015) finner vi at manglende kunnskap om barnevern, samt frykt og mistillit til barnevernet er vanlig i mange innvandremiljøer. Vi finner at dette bidrar til å gjøre det vanskelig å rekruttere fosterforeldre med minoritetsbakgrunn. Mange innvandrere har dessuten lite kjennskap til mulighetene for å bli fosterforeldre. Andre barrierer for å rekruttere fosterforeldre med minoritetsbakgrunn handler om at mange innvandrerfamilier ikke oppfyller kriterier knyttet til språk, bolig eller økonomi.

Flere av Bufetats fosterhjemtjenester har sammen med barneverntjenestene hatt møter med innvandrerorganisasjoner for å informere om barnevernet og rekruttere fosterforeldre. Vi finner at slike møter kan bidra til å øke forståelsen for norsk barnevern og gi økt kunnskap om behovet for å rekruttere fosterhjem blant innvandrerfor-

eldre. Fosterhjemtjenestene erfarer at møtene fungerer, men at rekrutteringsarbeidet tar tid. Å endre forståelsen for barnevernets arbeid, og å bli interessert i å stille som fosterhjem er en modningsprosess.

Bufetat har hatt kampanjer rettet mot minoritetsmiljøer for å rekruttere flere fosterhjem og det har vært kampanjer rettet mot å rekruttere fosterhjem til enslige mindreårige. Det har imidlertid ikke vært kampanjer rettet mot å rekruttere *minoritetsfamilier* til enslige mindreårige. Det kan tolkes som at Bufetat i mindre grad legger vekt på minoritetsperspektivet når det gjelder enslige mindreårige. Det kan være at fosterhjemmets kjennskap til norsk kultur og språk anses som viktigere ved plassering av enslige mindreårige enn ved andre fosterbarn.

5 Hva vektlegges i vurdering av fosterhjem til minoritetsbarn

I FNs Barnekonvensjon artikkel 20 står det at når barnet plasseres utenfor hjemmet, er staten forpliktet til å ta:

Tilbørlig hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Dette er også presisert i forskrift for fosterhjem. Av forskriften følger det også at barneverntjenesten alltid skal vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterhjem.

Når barneverntjenesten skal godkjenne en fosterfamilie for et bestemt barn skal de vurdere om fosterfamilien har de egenskapene som skal til for å sikre det aktuelle barnet som eventuelt skal flytte inn, de beste omsorgsforholdene. Barneverntjenesten skal foreta en vurdering av den potensielle fosterfamiliens forutsetninger for å kunne gi barnet de utviklingsbetingelsene som barnet trenger, ut fra sitt funksjonsnivå, ressurser og særlige behov. Inkludert i denne vurderingen er en vurdering av hvordan behovet for kontinuitet i religiøs, kulturell og språklig bakgrunn best kan ivaretas.

I kapittel 3 redegjorde vi for argumenter for at etnisk matching er gunstig for plassering av minoritetsbarn for å bevare barnets kulturtilknytning og identitetsutvikling (Holm-Hansen et.al, 2007). Vi påpekte også noen utfordringer knyttet til etnisk matching. I dette kapitlet beskriver vi vårt inntrykk av hvilke vurderinger barneverntjenestene gjør når de skal finne egnet fosterhjem for barn med minoritetsbakgrunn.

5.1 Barneverntjenestens vurderinger

Felles for alle barneverntjenestene vi har intervjuet er at de har svært få minoritetsfamilier å velge blant når de skal finne fosterfamilie. Dersom de ikke har lykket med å finne en fosterfamilie i familien, er det sjelden fosterhjemtjenesten tilbyr en aktuell familie med samme etniske bakgrunn. De fleste barneverntjenestene vi besøkte manglet oversikt over antall barn i minoritetshjem, men en av bydelene i Oslo hadde en oversikt som viste at av 120 barn plassert fosterhjem, var tre i fosterhjem med minoritetsbakgrunn.

Noen nokså typiske utsagn:

Jeg kan bare huske en eneste gang at vi hadde tilbud om en fosterfamilie med samme etniske bakgrunn som barnet. Og da var det ikke match på andre områder.

Har hatt enkelte tilbud om fosterhjem med samme etniske bakgrunn til ungdommer, men i disse tilfellene har ungdommene valgt det bort. Det er andre kjennetegn som er viktigere for dem.

Enkelte ganger kan vi få tilbud om en annen familie med for eksempel samme religion, men kan vurdere det som ikke match fordi det er ulikheter som kan bli kilder til konflikter.

De barneverntjenestene vi har intervjuet, ønsker seg flere familier med minoritetsbakgrunn og opplever det som en utfordring at det ikke finnes. De ønsker seg et større mangfold blant fosterforeldre. Barneverntjenestene legger imidlertid ikke vekt på at det bør være etnisk matching mellom fosterbarn og fosterforeldre.

Vi har en generell tanke om barn som vokser opp i Norge og hva de trenger. Hva som er god omsorg i Norge. Det er sjelden vi tenker at vi skal finne en somalisk familie til et barn med somalisk bakgrunn. Med mindre vi finner noen i familie og nettverk. Det primære er god omsorg.

Det påpekes at det er umulig å generalisere om behov hos barn med minoritetsbakgrunn. De ansatte i barneverntjenestene sier at spørsmål om identitet, tilhørighet, tradisjon, kultur alltid er med i utredningen/vurderingen når de skal finne ut hva et barn som skal plasseres i fosterhjem har behov for. Men det påpekes også at behovet for kontinuitet i kultur og språk ikke kan være det primære. Det er de grunnleggende omsorgsbehovene som må komme i første rekke. Noen gir uttrykk for at denne vurderingen kan være vanskelig:

Vi skulle ønsket oss flere minoritetshjem så vi hadde valg. Hvis vi har et hjem med samme minoritetsbakgrunn nå, så er det kanskje kun det som er det fordelaktige ved det hjemmet. Skal det telle mer enn andre ting, og hvor mye skal det telle?

Vi tar hensyn, men kanskje ikke nok.

Det påpekes også i intervjuene med barneverntjenestene at en del av barna som skal plasseres ikke kommer fra hjem der religion eller kulturbakgrunn har vært vesentlig for foreldrene. Foreldrene har ofte ikke vært særlig religiøst praktiserende. Det kan derfor bli kunstig å matche barna med fosterforeldre med samme religiøse bakgrunn som biologiske foreldre.

I intervjuene med fosterhjemtjenestene spurte vi hvilket inntrykk de hadde av barneverntjenestens holdninger til å bruke minoritetsfosterforeldre. Vi fant ikke at de opplevde at barnevernet var negative til minoritetsfosterhjem, men at enkelte saksbehandlere kunne være skeptiske og overgeneralisere. For eksempel hvis det oppsto et brudd i en innvandrerfamilie kunne det være lett å generalisere til alle innvandrere eller alle innvandrere med samme etniske bakgrunn. Det ble også påpekt at det eksisterer forestillinger og myter om ulike innvandrergrupper, og disse har også barnevernsansatte. Det ble dessuten påpekt at generelt syns mange i barnevernet det er vanskeligere og mer tidkrevende å kommunisere med innvandrerforeldre enn med etnisk norske foreldre.

Barneverntjenestens oppfatning av fordeler ved minoritetsfosterhjem

De vi har intervjuet oppfatter at fordeler ved minoritetsfosterhjem er knyttet til mulighetene for videreføring av språk, kontakt med familie og tradisjoner, ikke minst mat-tradisjoner. Det nevnes at minoritetsfosterforeldre i større grad kan fungere som en rollemodell, være noen å se opp til. Forankringen i egen kultur anses som positivt, dersom det er mulig og barnet og foreldrene ønsker det. Det trekkes også fram at en

fordel med fosterhjem med samme etniske bakgrunn er at det kan bidra til at barna ikke bare forbinder egen minoritet med noe negativt. Noen barn forbinder overgrep/mishandling som har skjedd i familien med etniske kjennetegn.

Barneverntjenestene påpeker også at samarbeidet med biologiske foreldre kan være enklere når fosterforeldrene har samme bakgrunn. Det påpekes videre at for noen foreldre vil det oppleves som mindre belastende at barna kommer i et minoritetsfosterhjem.

En ansatt:

Vår jobb er å ikke ta fra dem æren mer enn vi behøver. På den måten kan fosterforeldre fra egen kultur være bra fordi det minner om storfamiliens rolle «hjemmefra». Slik kan det også forstås når fosterforeldre, barnevernet og andre går sammen om å hjelpe barnet – det likner litt på samhandlingen i storfamilien.

Flere av barneverntjenestene påpeker at fosterforeldre som er "blandet" det vil si at den ene har norsk og den andre ikke-norsk bakgrunn ofte fungerer fint.

Blandingsfamilier har ofte en veldig åpenhet og er gode til å tilrettelegge. De har bodd i dette med forskjellighet i mange år og jobbet med å tilpasse seg hverandre. Vi hadde et slikt beredskapshjem, det fungerte veldig bra.

En av barneverntjenestene forteller om et eksempel på en plassering der det var gunstig med et tokulturelt hjem. I dette tilfellet var mor norsk og far fra et arabisktalende land. Jenta som skulle i fosterhjem var fra en arabisktalende familie. Hun hadde blitt utsatt for seksuelle overgrep og forbandt arabisktalende menn med disse overgrepene. I starten skulle fosterfar bare snakke norsk. Kommunikasjonen på norsk i starten ga henne nødvendig trygghet, samtidig som hun fikk se at menn med samme kulturbakgrunn som henne selv også kunne være ok.

Når er det uheldig med minoritetsfosterhjem?

Barneverntjenestene ønsker som regel ikke å bruke fosterforeldre med samme etniske bakgrunn som fosterbarna dersom biologiske foreldre ikke ønsker det. Det samme gjelder dersom barna som skal plasseres ønsker et norsk fosterhjem.

I noen tilfeller erfarer barneverntjenesten at det er lite ønskelig å plassere barna i nettverket fordi miljøet er lite:

I småkommunene rundt byen her er det få familier fra samme land, og det vil fort oppstå problematikk rundt forskjellig sosial bakgrunn eller trosretninger. Av samme grunn blir det ganske gjennomsliktig og synlig for mange når et barn flyttes på et fosterhjem i samme skoleområde. Hva skal vi gjøre for at ikke alle skal vite hva som har skjedd?

I små miljøer vil fosterforeldrene stadig vekke møte de biologiske foreldrene. Dette kan være uheldig, spesielt i tilfeller hvor barnet bør ha lite kontakt med foreldrene.

I enkelte tilfeller kan det være viktig å unngå lik nasjonalitet på grunn av faren for at informasjon om hvor barnet bor skal lekke ut. Det kan for eksempel være tilfeller der det er fare for kidnapping.

I noen tilfeller mener barnevernet at barna er så traumatiserte etter mishandling/overgrep at det er uheldig å komme til en fosterfamilie med samme språk og kulturbakgrunn.

5.2 Ønsker hos biologiske foreldre og barn

Hva ønsker foreldrene?

Barneverntjenestene erfarer at de biologiske foreldrenes ønsker for fosterfamilie er ulike, noen ønsker sterkt en fosterfamilie med samme etniske eller religiøse bakgrunn som dem selv, mens andre ønsker et norsk hjem.

En ansatt:

”Enten er foreldre veldig opptatt av bakgrunn, eller ikke i det hele tatt”.

Religiøst praktiserende foreldre ønsker ofte at fosterforeldrene skal ha samme religiøse bakgrunn som dem selv. For disse er ofte religion viktigere enn språk og etnisitet. For noen kan det også være viktigere at fosterhjemmet er religiøst praktiserende enn at de har samme religion.

En muslimsk familie kunne velge mellom muslimsk og kristen fosterfamilie (norsk), og valgte sistnevnte fordi den muslimske ble oppfattet som for sekulær. Religion ble en fellesnevner.

Flere i barneverntjenesten erfarer at selv om religiøs bakgrunn ikke har vært viktig for biologiske foreldre tidligere, kan det bli det ved plassering. De har også inntrykk av at advokater bruker kultur som argument for samvær når saken er i rettssystemet.

Noen foreldre ønsker et etnisk norsk hjem fordi det er forbundet med skam at barna plasseres i fosterhjem. Det etniske miljøet de biologiske foreldrene tilhører kan være lite, og de kan være redde for rykter om at de ikke klarte å ta vare på barnet og derfor har blitt fratatt omsorgen. Andre ønsker norsk fosterhjem fordi de tenker det er bra for integreringen når det gjelder språk og at det gir barna større muligheter for utdanning.

Hva ønsker barna selv?

Barneverntjenestene erfarer at mange barn sier de vil bo hos en norsk familie.

Mange er sinte på sitt eget og sier de vil bli norske.

I barneverntjenesten kan det være liten grunn til å stille spørsmål ved dette ønsket, ettersom de har så få fosterforeldre med minoritetsbakgrunn. Samtidig er det flere fra barnevernet som sier at de er opptatt av hva som kommer til å skje senere, når barnet kommer i puberteten og spørsmål om identitet og tilknytning ofte blir mer aktuelle. Andre er opptatt av at det må tas utgangspunkt i barnets ønsker:

”det er viktig med kultur, men ikke for kulturens skyld. Barnets beste må komme først”. Man må legge til rette for, men ikke på tross av hva barnet ønsker.

Noen ganger virker det som vi tenker mer på dette med kulturell tilhørighet enn barna gjør.

Vi vet ikke hvor mange barn som eksplisitt blir spurt om de ønsker seg en norsk familie eller en minoritetsfamilie. Noen av barneverntjenestene sier at de ønsker å stille et åpent spørsmål om hvilke ønsker barna har for fosterfamilie, men at de ikke spør spesielt om etnisitet eller religion. Noen minoritetsbarn er tydelige på at de ikke vil til en familie fra egen minoritet fordi de forbinder etnisitet med negative erfaringer fra hjemmet, for eksempel vold.

5.3 Krav til fosterhjem for minoritetsbarn

I praksis blir det hvordan (de etnisk norske) fosterforeldrene kan imøtekomme det å få et fosterbarn med minoritetsbakgrunn som blir avgjørende for valg av fosterforeldre. Barneverntjenesten legger vekt på at fosterhjem må være romslige og i stand til å ta i mot et barn med en annen kulturell bakgrunn. Det er særlig viktig at de viser romslighet når det gjelder religiøs praksis.

Vi prøver hvem av familiene vi har som kan imøtekomme barnet best også i forhold til kulturell tilhørighet, for eksempel fosterfamiliens kjennskap til personer som kanskje snakker samme morsmål som barnet. Kan de tilrettelegge for barnet? Det kan være fordel med familier som bor sentralt framfor ute på bygda.

I praksis er det relativt sett flere fosterhjem på landet enn i byen. Barneverntjenestene erfarer at noen fosterforeldre er skeptiske til å ha barn med minoritetsbakgrunn. Det gjelder særlig foreldre som bor på landsbygda eller på små steder hvor det er få innvandrere. De frykter at barnet ikke skal bli integrert.

Noen opplever å ha gode erfaringer med fosterforeldre som har erfaring fra andre kulturer, for eksempel gjennom bistandsarbeid i utlandet.

Når det gjelder krav til fosterforeldre med minoritetsbakgrunn anses det som viktig at hjemmet ikke bare har kontaktflate mot minoritetssamfunnet, men også mot det norske samfunnet.

5.3.1 Barneverntjenestenes erfaringer med slekt- og nettverks plasseringer og bruk av familieråd

Når et barn må flytte i fosterhjem, skal barneverntjenesten i kommunen alltid vurdere om noen i barnets slekt eller nettverk kan velges som fosterhjem. Muligheten for plassering i slekt eller nettverk kan utredes gjennom et familieråd mellom familiens private nettverk og offentlige instanser. Ved bruk av familieråd skal barnevernet se på utvidet familie, ikke nødvendigvis bare biologisk familie, men alle personer som kan ha hatt betydning for barnet. Slekts- og nettverks plassering krever samtykke fra biologisk familie. Det er primært det kommunale barnevernet som skal gjennomføre familieråd og utrede muligheten for å finne en familie plassering. Bufetats fosterhjemtjeneste kan også gjennomføre familieråd dersom de mener det er aktuelt og barneverntjenesten ikke har gjort noen kartlegging.

Tidligere undersøkelser viser at kommunene i varierende grad har satset på familieråd. I følge (St. Meld. 17 (2015-2016)) er det nå 280 kommuner som tilbyr denne modellen. Vårt inntrykk fra intervjuene med barneverntjenestene er også at bruken av familieråd og fokuset på å finne fosterfamilier i slekt og nettverk varierer mellom barneverntjenestene. Dette gjelder ikke spesielt for barn med minoritetsbakgrunn. Flere av barneverntjenestene sier imidlertid at de har større fokus på familie og nettverk enn tidligere, og opplever at de har klare føringer på at familie plasseringer skal brukes.

Ved plassering i slektsfosterhjem er barnevernet langt mer fleksible når det gjelder hvilke kriterier fosterforeldrene må oppfylle. Det er ikke samme krav til bostandard, til norskkunnskaper eller økonomi. Barneverntjenestene legger i langt større grad opp til å kompensere med avlastning, leksestøtte etc. enn ved bruk av ordinære fosterhjem.

Tidligere erfaringer og undersøkelser tyder som beskrevet i kapittel 3 på at slektsfosterhjem brukes sjeldnere overfor barn med minoritetsbakgrunn enn overfor andre barn. Enkelte av barneverntjenestene vi har vært i kontakt kjenner seg imidlertid ikke igjen i dette bildet, de opplever at de i like stor grad søker etter fosterhjem i slekt og nettverk til minoritetsbarn som til andre barn under barnevernets omsorg.

En ansatt:

Vår erfaring er at det (slektsfosterhjem) brukes mye. Vi bruker familieråd, har samtale med biologisk familie. Det skal dokumenteres. Men biologiske foreldre må være positive.

Vårt inntrykk er at barneverntjenester i bydeler med svært mange innvandrere kanskje lettere vurderer slekts plassering enn kommuner med færre innvandrere. Det påpekes også at mulighetene for å plassere i slekt- og nettverk kan være vanskelig i mindre kommuner fordi det er så små forhold.

Mange minoritetsfamilier har ingen storfamilie i Norge, og de har lite nettverk. Noen har nettverk som ikke fungerer så godt. Vårt inntrykk er at barrierene mot å bruke familie plassering til dels handler om manglende muligheter, til dels om at det kan være vanskelig for barneverntjenestene å få innsikt i forholdene i familien.

Det gjelder generelt for familie plasseringer at det er vanskelig for barneverntjenesten å ha oversikt over hvor mye samvær det er mellom familien og biologiske foreldre. Dersom det vurderes som uheldig at barnet treffer foreldrene utover det avtalte samværet, brukes ofte ikke familie plasseringer. Dette er ikke spesielt for innvandrerfamilier. Men det kan være vanskeligere for barnevernet å få oversikt over samhandling i en innvandrerfamilie enn i en etnisk norsk familie.

Vi finner at barneverntjenesten kan oppleve det som vanskeligere å vurdere slektsfosterforeldres egnethet når de har minoritetsbakgrunn. Det kan være vanskelig å vite om det er tilstrekkelig forståelse for hvilke vurderinger barnevernet gjør, og det kan være vanskeligere å vurdere om fosterforeldrene er i stand til å sette grenser for kontakt mellom biologiske foreldre og barnet når dette er nødvendig.

Vanskelig å vite om det er forståelse for hvordan barnevernet tenker. Er det en reell forståelse eller ikke? Vi tror vi er kommet til en forståelse, men så er vi fortsatt usikre. Selv når det gjelder tredjegerasjon kan det være slik.

Frykten for barnevernet kan også være en utfordring når barnevernet søker etter fosterfamilie i slekt. Ansatte i barneverntjenesten erfarer at i noen familieråd forsterker denne frykten seg. Det kan også være en barriere at noen innvandrere ikke forstår hensikten med at de skal delta i et samarbeid med barnevernet. De tenker at de kan ta vare på barnet uten at barnevernet skal være innblandet i omsorgen.

Noen nevner at en utfordring kan være at familie og nettverk ofte vil si ja dersom de blir spurt om å være fosterhjem. Omstendighetene rundt plasseringen kan være en litt akutt situasjon, og de vil gjerne hjelpe. Det er ikke alltid slektninger er klar over hvor krevende oppgaven er. Utgangspunktet kan for eksempel være at familien har tre små barn selv, og det kan være vanskelig å forstå hva som kreves av innatts for å ta seg av et barn med store behov.

Barneverntjenestene erfarer at en fordel med familieplassing er at det sjeldnere oppstår brudd, og at en familieplassing forplikter mer. Noen barn ønsker å bo hos slektninger. Generelt er de ansatte positive til å bruke plassering i slekt og nettverk, og noen påpeker at plassering i utvidede nettverk bør brukes mer. En av de vi intervjuet mente det burde være lovpålagt for barnevernet å vurdere slik plassering:

Hvis det var lovpålagt ville det pålagt barnevernet å gå mer grundig inn i det. I dag stopper det hvis mor sier hun ikke vil, hvis det var lovpålagt kunne vi konfrontert henne mer: tenk på hva som skjer med språk osv.

5.4 Oppsummering og drøfting

FNs Barnekonvensjon forplikter barnevernet til å ta tilbørlig hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets religiøse, etniske, språklige og kulturelle bakgrunn. Flere forskere har stilt spørsmål ved om det i praksis blir tatt tilstrekkelig hensyn til disse forpliktelsene (jf Hustad m fl 2016; Kriz og Skivenes, 2010). Kriz og Skivenes mener at barnevernsansatte overser krav om matchende etnisk, kulturell, språklig og religiøs bakgrunn og i stedet legger vekt på en vurdering av barnets velferd der disse kravene er underordnet.

Vi finner at barneverntjenestene sjelden har mulighet til å tilby en fosterfamilie med samme etniske bakgrunn som biologisk familie dersom de ikke har funnet en fosterfamilie i slekt. Vi finner videre at barneverntjenestene ønsker seg flere minoritetsfamilier for å få et større mangfold blant fosterfamiliene, men de legger ikke vekt på at det bør være etnisk matching mellom fosterbarn og fosterforeldre. Ansatte i barneverntjenesten anser at det er de grunnleggende omsorgsbehovene som må komme i første rekke, behovet for kontinuitet i kultur og språk anses ikke for å være primære behov. For noen barn er dette svært viktig, men det må vurderes individuelt. Informantene sier at spørsmål om identitet, tilhørighet, tradisjon, kultur er med i utredningen/vurderingen når de skal finne ut hva et barn som skal plasseres i fosterhjem har behov for. De ansatte vi har intervjuet påpeker at barns behov er individuelle og at det er umulig å generalisere ut fra minoritetsbakgrunn. De påpeker også at mange

barn/unge ønsker å bo i en etnisk norsk familie og at i enkelte tilfeller er det uheldig for barnet å bo i et hjem med samme etniske bakgrunn.

En grunn til at barnevernstjenestene ønsker seg flere minoritetsfamilier er at de anser at det vil bidra til bedre kommunikasjon og samhandling med minoritetsmiljøer, og med biologiske foreldre som mister omsorgen for barna.

Skytte påpeker at det er en fare for å legge overdreven vekt på behovet for etnisk matching. Vi finner at ettersom barnevernet i praksis sjelden har minoritetsfamilier med samme bakgrunn som fosterbarnet, blir problemstillingen om hvilke behov som bør vektlegges og hvor mye, i liten grad en reell problemstilling. Samtidig er det enkelte barnevernsansatte som oppfatter at en slik vurdering *vil kunne* være vanskelig, og er usikre på hvor mye bakgrunn skal telle.

Ved valg av fosterhjem til et barn skal barneverntjenesten legge avgjørende vekt på hensynet til barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1. Barneverntjenesten må vurdere om fosterforeldrene har de nødvendige forutsetninger til å ivareta det enkelte barns særlige behov, bl.a. sett i lys av barnets egenart, formålet med plasseringen, plasseringens forventede varighet og barnets behov for samvær og annen kontakt med familie. Barneverntjenesten skal ta tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

Hva som er tilbørlig hensyn til barnets bakgrunn er en skjønnsvurdering. Kriz og Skrivenes (2010) er som nevnt kritiske til at barnevernsansatte legger vekt på en vurdering av barnets beste der hensynet til bakgrunn er underordnet. Vi finner at barneverntjenesten ofte ikke har mulighet til å sørge for videreføring av religion, språk og tradisjoner gjennom plassering i en minoritetsfamilie. Og ut fra at valg av fosterhjem skal være basert på flere forhold, finner vi det vanskelig å si at barnevernet burde lagt større vekt på barnets bakgrunn ved plassering.

Det er først og fremst i de tilfellene fosterbarnet kan plasseres hos slekt at barnevernet har mulighet til å finne en familie med samme kulturelle bakgrunn. Vårt inntrykk er at fokuset på å finne fosterfamilie i slekt og nettverk varierer noe mellom barneverntjenestene. Vårt materiale er for lite til å si noe generelt om dette, men de vi har intervjuet oppfatter ikke at det er lavere prioritert å finne fosterfamilie i slekt når det gjelder minoritetsbarn enn når barna har etnisk norsk bakgrunn. Men mange minoritetsfamilier har lite slekt og nettverk i Norge. Det kan gjøre det vanskelig å finne slektsfosterhjem. En annen barriere er at det kan være vanskelig for barnevernet å få tilstrekkelig innsikt i familien, og å være sikre på at det er en reell forståelse for barnevernets vurderinger. Det kan også være vanskeligere å vurdere om fosterforeldrene er i stand til å sette grenser for kontakt mellom biologiske foreldre og barn når det er nødvendig. Slike vurderinger må barnevernet også gjøre når det gjelder etnisk norske familier og deres muligheter til å fungere som fosterfamilie. Språklige barrierer og en annen familiestruktur kan gjøre at barnevernet opplever det som mer utfordrende å få klarhet i disse forholdene når det gjelder minoritetsfamilier. Med familiestruktur mener vi at storfamilien oftere står sterkere og at andre familiemedlemmer enn de som er aktuelle som fosterforeldre i praksis kan ha stor innflytelse.

Å finne fosterhjem i nettverk utover familie, kan vanskeligjøres av at foreldrene ikke ønsker det. I de tilfellene slektsfosterhjem er aktuelt, finner vi at barneverntjenestene er fleksible på kriterier knyttet til bolig, språk og økonomi.

Barneverntjenestene erfarer at mange barn og unge ønsker å bo i en etnisk norsk familie. En grunn er at en del barn som har vært utsatt for mishandling/omsorgssvikt forbinder dette med etniske kjennetegn. Det kan være liten grunn for barnevernet til å stille spørsmål til ønsket om en etnisk norsk familie, ettersom barnevernet har så få minoritetsfamilier å ta av. Barneverntjenestene erfarer at de biologiske foreldrenes ønsker varierer, noen har sterke ønsker om en fosterfamilie med samme etniske eller religiøse bakgrunn som dem selv, mens andre ønsker et norsk hjem. Noen foreldre ønsker et norsk hjem fordi det er forbundet med skam at barna plasseres i fosterhjem. Andre tenker det er bra for barna med hensyn til språk og at det gir barna større muligheter for utdanning.

6 Oppfatninger i minoritetsmiljøer

Vi har som beskrevet intervjuet representanter for ulike innvandrer miljøer om deres synspunkter og erfaringer om fosterhjem for barn med minoritetsbakgrunn. I dette kapitlet redegjør vi for disse synspunktene. Vi har som beskrevet innledningsvis hatt fokus på barn med innvandrerbakgrunn i undersøkelsen, vi har i liten grad hatt mulighet til å belyse situasjonen til barn som tilhører nasjonale minoriteter og urfolk. Vi har imidlertid intervjuet en psykolog som selv har samisk bakgrunn og som har jobbet som sakkyndig i barnevernssaker. Vi presenterer hennes synspunkter til slutt i kapitlet.

6.1 Oppfatninger i innvandrer miljøer

Samme bakgrunn

Som beskrevet i kapittel 4 er tilliten til barnevernet svært lav i mange innvandrer miljøer. Vår erfaring er at dialogmøter fungerer bra for å informere om behovet for fosterhjem, og at det bidrar til å skape større forståelse for barnevernets arbeid.

De representantene for innvandrer miljøer som vi har intervjuet mener det er svært uheldig at det ikke finnes flere fosterhjem med minoritetsbakgrunn. Det er et gjennomgående inntrykk at barn med minoritetsbakgrunn nesten alltid kommer i et norsk fosterhjem. Informantene mener det er et stort behov for flere minoritetsfosterhjem. Informantene er opptatt av at barna ikke må miste språk, kultur, religion og kontakt med etnisk miljø.

En av fosterfedrene vi intervjuet har blitt rekruttert som fosterforelder gjennom møter i moskeen. En grunn til at han ønsket å være fosterfar var at han mener at barn med minoritetsbakgrunn bør få fosterhjem med samme bakgrunn.

De fleste vi har intervjuet anser det som viktig for barnas utvikling at fosterhjemmene har samme bakgrunn som barnet. Slektsfosterhjem anses som en god løsning. Det oppfattes som viktig at barna skal kunne holde kontakt med familie, og det anses som lettere for biologisk familie. Den biologiske familien kan også være mer enig om mat og rutiner.

Når det gjelder *hvor* viktig det er at barna får en fosterfamilie med samme etniske og/eller religiøse bakgrunn er det ulike synspunkter blant de vi har intervjuet.

Representanter for en forening vi har intervjuet sier følgende:

Det beste er marokkansk i marokkansk familie, somalisk i somalisk familie.

Andre påpeker at de selv ville syns det var enklere å forholde seg til en familie med samme etnisitet: *det er ikke sånn at jeg ikke tror en norsk familie kan ta var på barna, men jeg syns det ville vært lettere.*

De fleste synes det er viktig at fosterbarn får fosterhjem med samme bakgrunn, men enkelte påpeker at det er flere forhold som avgjør:

En imam:

Vi kan ikke si det generelt. Det må ikke være en muslimsk familie. Men det kan være lettere. Jeg har hatt møte med ungdommer som bodde i fosterhjem, de hadde masse spørsmål om religion og familien kunne ikke svare på dette. Jeg tenker det finnes mange gode familier som ikke er religiøse, men det er litt enklere å følge opp religion for en fosterfamilie med samme bakgrunn.

Språk eller religion

Dersom en fosterfamilie ikke har samme nasjonale bakgrunn som barnet, oppfattes det som en fordel at de har minoritetsbakgrunn med samme religiøse eller språklige bakgrunn.

Noen synes det religiøse aspektet er det viktigste, det vil si at barna må komme i et fosterhjem med samme religiøse bakgrunn som seg selv:

Hvis de har samme religion ville de kjenne til hva som var viktig i en muslimsk oppdragelse.

Andre mener at det viktigste er at barna får mulighet til å opprettholde språket fordi det er nøkkelen til kontakt med familie:

Språk er nøkkelen til å være en del av et fellesskap. Må i det minste ivareta språket. Om ikke barnet ønsker kontakt med miljø i dag, eller ikke stort nok til å kunne reflektere rundt dette så vil språk i hvert fall gjøre mulig å gjenopprette kontakt i senere alder.

Barna kan bo hos norsk familie, minoriteter er ikke prinsipielt imot dette, men det er veldig viktig å legge til rette for mulighetene til å kunne bevare identitet og kultur, særlig språk.

Rett til identitet

For de fleste av de vi har intervjuet gjelder at de har liten kjennskap til konkrete fosterhjems plasseringer og de vet derfor lite om hvordan det går med barn som plasseres i fosterhjem. De fleste informantene er opptatt av videreføring av religion og tradisjoner og mulighetene for kontakt med biologisk familie.

Enkelte av informantene med innvandrerbakgrunn har erfaring fra barnevernsfeltet og har arbeidet med dialog. De mener at det handler om barns rett til identitet:

Barn omplasseres ikke uten grunn. Men uansett grunn er det viktig å ivareta barns rettigheter i forhold til identitet. Dette aspektet er ikke med i dag når barnevernet vurderer. Det finnes ikke nok fosterhjem med annen etnisk bakgrunn. Debatten handler om å anerkjenne viktigheten av rett til kulturell identitet.

Det er viktig å ha mulighet til å utøve språk og religion. Kan være småting eks ta med på eid arrangement, barneverntjeneste gi undervisning av noe slag i morsmål som tiltak.

Det påpekes at konsekvensene av å ikke ta slike hensyn, ikke blir synlige før barna blir eldre og blir nysgjerrige på egen bakgrunn. Det oppfattes som særlig viktig at

små barn får mulighet til å videreføre språk og religion. Når det gjelder større barn og ungdommer kan de i større grad opprettholde språk og tradisjoner på egen hånd.

Barn har rett til identitet. Barnets beste er det viktigste og alle saker er forskjellige, men spørsmål om etnisitet er særlig viktig når det gjelder små barn. Å fra ta et barn sin identitet er en form for omsorgssvikt.

Det påpekes videre at det er viktig å respektere valget om å bo i norsk hjem når store barn ønsker dette, men viktig å ha mulighet til å utøve språk og religion.

Disse informantene mener at bakgrunnen barnet kommer fra ofte blir sett som det onde, barnevernet generaliserer og tror at alt i kulturen barnet kommer fra er dårlig for barnet, og derfor kutter alle bånd til slekt og nettverk. I oppfølgingen er barnevernet ikke opptatt av aspekter som kultur og identitet, de stiller bare spørsmål om barnet trives. Konsekvensene av dette vil ofte ikke komme før barna blir eldre/voksne

Mangelfull kulturkompetanse?

Informantene mener også at barnevernet må være mer fleksible når det gjelder kriterier for fosterhjem. Det bør settes inn tiltak som kan veie opp for mangler i en fosterfamilie, og det kan gjøres mer attraktivt økonomisk for noen som har omsorgsevne, men ikke ressurser.

Enslige mindreårige

Når det gjelder enslige mindreårige er de innvanderrepresentantene vi har intervjuet mindre opptatt av at det bør være et fosterhjem med samme bakgrunn. De mener det er viktig at de får mulighet til å lære norsk og om norsk samfunn.

6.2 Erfaringer hos urfolk og nasjonale minoriteter

Samiske barn og nasjonale minoriteter har en særlig rett til å bruke sitt språk og sin kultur. Det finnes lite kunnskap om hvor mange barn av urfolk og nasjonale minoriteter barneverntjenestene har omsorg for i dag, eller hvordan deres kultur og språk ivaretas i fosterhjemmet. Det er midlertid mange tilbakemeldinger fra voksne som tidligere har vært under barnevernets omsorg som tyder på at ikke alle er gitt muligheten til å bevare sin kultur og sitt språk. (St. Meld. 17 (2015-2016)). Blant annet har Sametinget mottatt beretninger om tap av samisk identitet etter fosterhjemsopphold, noe som har gjort det vanskelig å vende tilbake til den samiske kulturen.

Historisk sett kjenner man til et betydelig antall omsorgsovertagelser av tater/romani-barn og barn av Rom, og en betydelig motstand mot barnevernet som etat i de samme gruppene. Også her står man overfor særegne problemstillinger og betydelig kunnskapsmangel. Vi har ikke mulighet til å gi et pålitelig bilde av situasjonen til disse gruppene selv om problematikken har vært reist overfor flere av våre informanter. Det samme gjelder i enda høyere grad for barnevernets relasjon til jøder, skogfinner og kvener

Vi har intervjuet en informant med samisk bakgrunn som har jobbet mange år i barnevernet og som nå fungerer som sakkyndig for fylkesnemnden i et område med betydelig samisk innslag. Informantens erfaring er at barnevernet i liten grad tenker på samisk språk og kultur som verdier for barnet. Barneverntjenesten i det aktuelle området omtales også som splittet opp på flere små kommuner med beskjeden samhandling. Hennes inntrykk er at det er få samisk språklige ansatte i barneverntjenestene i disse kommunene. Hennes erfaring er at barnevernet vurderer at et fosterhjem først og fremst skal være et hjem som ivaretar barnet. Hun mener det bør være et mye større fokus på om det er noen i slekten som kan støtte opp under barnet, enten som fosterhjem eller på annen måte. Hun viser til at samisk kultur er preget av en storfamiliestruktur og en kollektivistisk struktur som bør legges til grunn ved vurdering av plassering av barn. Tradisjonelt når familien mye lenger ut enn det som er vanlig i norsk sammenheng.

Barnevernet må ta større sjanser i forhold til samvær, nytter ikke med strenge rammer og avtaler, det passer ikke inn i en kollektivistisk struktur.

Vi ser at en fellesnevner for kritikken som reises mot barnevernets behandling av barn med innvandrerbakgrunn og barn med annen minoritetsbakgrunn dreier seg om at barnevernet ikke har tilstrekkelig kulturkompetanse. Det påpekes at selv om de biologiske foreldrene kan være «ubrukelige», er det viktig å finne noen som kan være positive identitetsmarkører. Det tas i dag ikke tilstrekkelig hensyn til behovet for kontinuitet i kulturell tilknytning og at fosterbarn bør få hjelp til å integrere sin familie/etniske gruppes historie som en del av seg selv.

7 Oppfølging av minoritetsbarn i fosterhjem - fosterforeldre og barnevernets erfaringer

Kontinuitet og stabilitet er viktige forutsetninger for en god utvikling (NOU 2012:5:94). Gjennom barnekonvensjonen er Staten slik vi har beskrevet tidligere i rapporten forpliktet til å ta tilbørlig hensyn til ønskeligheten av kontinuitet i barnets oppdragelse og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn.

For å følge opp dette overfor barn i fosterhjem må det gjøres en innsats fra barnevernet og fosterforeldre som sikrer kontinuitet i barnets relasjoner, og sikrer barnet muligheter til å opprettholde kultur, religion og språk. Et barn som plasseres i fosterhjem skal ikke bli fremmedgjort overfor egen familie, slekt og venner.

I dette kapitlet beskriver vi hva barneverntjenester og fosterforeldre forteller at de legger vekt på, og hvilke utfordringer de erfarer når det gjelder å videreføre språk, kultur, religion og kontakt med familie. Vi beskriver også hvilken veiledning fosterforeldrene erfarer å ha fått, og hva de opplever å ha behov for.

Barneverntjenestene understreker at fosterbarn med minoritetsbakgrunn er svært forskjellige, og at det er umulig å generalisere. Våre intervjuer med fosterforeldre viser også at erfaringene er mangfoldige, samtidig som vi ser at noen erfaringer går igjen. Vi har forsøkt å trekke ut noen erfaringer som er felles for mange og også å synliggjøre ulike erfaringer på forskjellige områder.

Hovedtemaet i kapitlet er oppfølging av barn som har foreldre i Norge.

7.1 Hva gjøres for å sørge for kontinuitet i kulturell identitet?

Oppfølging av barn i fosterhjem skal ivareta at barnet betraktes som et hvilket som helst annet barn i Norge, og blir et fullverdig medlem av det norske samfunnet (Skytte 2013). Det innebærer at det er nødvendig at barnet lærer å snakke godt norsk og utvikler evnen til å delta på ulike arenaer i samfunnet. Samtidig skal barnet anerkjennes som det unike individet det er, det innebærer anerkjennelse av barnets unike livshistorie, anerkjennelse av barnets familierelasjoner og anerkjennelse av barnet som medlem av sin spesifikke familie. En slik anerkjennelse innebærer også anerkjennelse av barnets og dets families morsmål, etnisitet, religion etc. (Skytte 2013). Ved plassering er det blant annet viktig å spørre hvilken betydning religion har i hverdagslivet i barnets familie og hvordan barnet og familien selv fortolker religionen/trosretningen.

Flere av fosterforeldrene vi intervjuet opplever at det er en vanskelig balansegang å vite hvor stor oppmerksomhet de skal ha på barnas bakgrunn:

Hvor ofte skal man gjøre barnet annerledes? Hvor ofte skal man snakke om barnets opprinnelse?

En relativt vanlig erfaring i barneverntjenesten er at de tar opp behovet for tilrettelegging knyttet til kontinuitet i kulturell identitet med fosterforeldrene, men så opplever fosterforeldrene motstand fra barnet. Dette er en problemstilling vi også hørte om i mange intervjuer med fosterforeldre, og det oppleves som et dilemma.

7.1.1 Videreføring av språk

For plasserte barn med et annet morsmål enn norsk kan manglende videreføring av barnets morsmål innebære at barnet får et dårligere utgangspunkt for å kunne bevare og utvikle relasjonene til foreldre, besteforeldre og andre familiemedlemmer. For biologiske foreldre er det ofte sårt å ikke kunne snakke med barna på eget språk.

I en veiledning utgitt av Norsk Fosterhjemsforening (2012) foreslås det at dersom fosterforeldrene ikke snakker barnets morsmål kan barnet gå på en skole der det får praktisert morsmål eller delta i fritidsaktiviteter der dette er mulig. Dersom det ikke er mulig, bør det vurderes hvilke tiltak som kan gi barnet mulighet til å utvikle morsmålet under plasseringen, parallelt med den norskspråklige utviklingen. Det påpekes videre at barnets samlede språklige kompetanse bør sees som en ressurs, og at det ikke fokuseres på at barnet har et dårlig utviklet norsk språk.

Hvordan sikres videreføring av morsmål?

Vi finner at barneverntjenestene i liten grad setter i verk tiltak for å bidra til at barna skal styrke morsmålet sitt. Noen barneverntjenester forteller at de har undersøkt om skolen tilbyr morsmålsundervisning. Det er i dag få skoler som tilbyr morsmålsopplæring i særlig utstrekning. Mange elever har vedtak om at de skal få særskilt språkopp-læring, men det innebærer ikke rett til morsmålsopplæring.⁹

De barneverntjenestene vi har intervjuet oppfatter ikke at det er barnevernets ansvar å finansiere et opplæringstilbud. Noen forteller at de har foreslått for fosterforeldrene at de kan se hva som finnes av opplæringstilbud på nettet. Enkelte nevner at (biologiske) foreldre bør ta ansvar for å opprettholde morsmål der det er mulig. En ansatt i barneverntjenesten:

Det er mange forventninger til at barnevernet skal gjøre alt, men det kan være bedre å bringe foreldre på banen. Slik at de kan bli flinkere til å utnytte samværstiden til å gi kulturell oppfølging, for eksempel sende matoppskrifter, musikk, bidra med språk etc.

Ansatte i barneverntjenestene påpeker også at det varierer hvor interesserte barna er i å snakke morsmål, og at noen barn ikke ønsker å snakke morsmål. Barna kan være traumatiserte og ikke ønske eller greie å opprettholde morsmålet.

Stress og kaos-situasjonen gjør at morsmålet holder på å forsvinne. Kan ofte bli veldig vanskelig for barna, de klarer ikke å ha begge språk i hodet når de er i en stressituasjon.

⁹ I følge opplæringsloven har elever rett særskilt språkopp-læring inntil han eller hun har fått tilstrekkelige norskerferdigheter til å følge den ordinære opplæringen i skolen. Om nødvendig har eleven også rett til tospråklig fagopp-læring og morsmålsopplæring

Barn som plasseres utenfor hjemmet har ofte vært i en situasjon hvor betingelsene for å få gode norskerdigheter har vært lite gunstige. De kan ha manglende skolegang og ofte flere skifter av skole. Vårt inntrykk er at barneverntjenestene ofte er mest opptatt av at barna blir gode i norsk. Det er lite fokus på at det kan være lettere å bli god i norsk dersom man er god i morsmålet.

For små barn kan språket bli borte. De trenger så mye annet før morsmål. Derfor blir ikke morsmålsopplæring prioritert. Kanskje det burde vært prioritert høyere. Vi ser at foreldre er opptatt av at de ikke kan snakke med barna på eget språk.

Dersom barnet har samvær med tilsyn foregår samværet ofte på norsk. Det har sammenheng med at dersom foreldrene skal snakke morsmål, må det være tolk til stede. For å unngå at det blir for mange mennesker til stede vurderer barneverntjenesten ofte at det da er bedre å ha samvær på norsk.

Fosterforeldrenes erfaringer

Ingen av de etnisk norske fosterforeldrene vi har intervjuet har snakket barnas morsmål, en av fosterforeldrene sier hun har ønsket å lære seg det.

I hvor stor grad fosterforeldrene har lagt til rette for praktisering av morsmål varierer, men stort sett har de vist interesse for språket, kanskje lært seg noen sanger og oppmuntret barna til å snakke. Noen har brukt Youtube til å finne materiale. Vårt inntrykk er at yngre barn som blir plassert i fosterhjem ofte ikke opprettholder morsmålet sitt. Eldre barn som kommer i fosterhjem opprettholder morsmålet, men de må ofte selv ta ansvar for å praktisere det.

Når det gjelder yngre barn som plasseres i fosterhjem varierer det som beskrevet hvor interesserte de selv er i å snakke morsmål. En av fostermødrene forteller at hun har to fosterbarn som er søsken og opplever at det er svært ulik interesse blant barna for å praktisere morsmålet. Hun har selv ønsket å lære seg barnas morsmål, men det har vært mange utfordringer med det ene av barna, og hun sier.

Det kan være ekstremt krevende å ha fosterbarn. Vi har lyst til å lære oss urdu, men vi sliter med så mye annet. Vi har ikke kapasitet, det er ikke det som er viktigst nå.

Flere av fosterforeldrene som har fått barn under skolealder erfarer at barna ikke ønsker å snakke morsmål selv om de var vant til å snakke det hjemme.

En fostermor:

Før snakket hun vietnamesisk med familien og norsk i barnehagen og når hun møtte oss. Men fra den dagen hun flyttet til oss har hun nektet å snakke vietnamesisk. Sier hun ikke skjønner. Vi har forsøkt å oppmuntre henne, men hun vil absolutt ikke.

Fostermoren oppfatter at dette er uttrykk for jentas behov for å ta avstand fra sin biologiske familie. Hun ville "bort fra kaoset". Hun ønsket å være norsk og å snakke som

fosterforeldrene. Fostermor synes dette er synd, særlig fordi hun ikke lenger kan snakke med besteforeldrene som bare snakker vietnamesisk.

En annen fostermor som fikk en fostersønn på fem år:

Da han kom til oss snakket han engelsk, hausa og norsk. Da han hadde bodd hos oss en måned sa han at han ikke ville snakke mer engelsk. Han har aldri snakket hausa her. Mor har ikke villet snakke hausa, hun vil at de skal være så norske som mulig. Hun håper de får det bedre da. I starten snakket han engelsk med mor, men ikke nå lenger.

En annen med to mindreårige barn fra Øst-Afrika sier likeledes:

Barna vil ikke lære morsmålet. Jeg har spurt dem om de vil. Hver gang jeg har prøvd å snakke om landet de kommer fra så sier de det er mye elendighet og vil ikke prate om det.

I det siste tilfellet har det vært et eksplisitt ønske fra biologiske foreldre at barnas morsmål skal styrkes:

I rettssakene har advokaten til mor og far spurt oss om vi har noe morsmålsundervisning. Da svarer jeg det samme: de vil ikke.

Vi forstår det slik at når barna ikke vil snakke morsmål kan det ha sammenheng med at barna har traumatiske erfaringer fra hjemmet og/eller at barna ønsker å identifisere seg med fosterfamilien og være lik dem. Det kan også være at flyttingen til et nytt hjem er så krevende for barnet å håndtere, at de ikke greier å opprettholde to språk.

I de fosterhjemmene vi har hatt kontakt med snakker de fleste av de mindre barna norsk på samvær med foreldrene. I noen tilfeller snakker foreldrene morsmål til barna, men barna svarer på norsk.

Fostermor som har hatt flere fosterbarn:

Han ene som var fra Eritrea som hadde samvær med mor, mor snakket tigrinja og engelsk til ham. Han har lært seg å forstå tigrinja men kan ikke snakke det. Svarer på norsk.

De fosterforeldrene som har fått eldre barn/ungdommer forteller at barna snakker morsmål. De har også oftere samvær uten tilsyn og kan snakke morsmål med foreldre.

Norskferdigheter

Når det gjelder barna som ble plassert tidlig i fosterhjem, beskriver fosterforeldrene stort sett at barna er flinke i norsk i dag. Noen foreldre forteller at barna deres har svært gode norskferdigheter.

Når det gjelder større barn er vårt inntrykk at det varierer svært mye hvor gode norskferdigheter barna har. Flere av foreldrene som har fått større fosterbarn opplever at barna har språklige utfordringer på norsk, og har jobbet mye med dette. Dette har ofte vært utfordringer som har vist seg etter hvert fordi barna tilsynelatende snakker godt norsk.

Hun eldste kunne ikke skrive så godt, snakket bra nok. Men store hull i skolen så hun hadde ikke så bra språkforståelse, var mange ord hun ikke skjønte.

Noen av barna mangler ferdigheter både i norsk og i morsmålet. I flere tilfeller har de biologiske foreldrene bare snakket norsk med barna. Enkelte av fosterforeldrene erfarer at dette har vært uheldig, og mener det er årsaken til at barna ikke har gode norskferdigheter:

Han hadde bare snakket norsk med mor. Hun snakker ikke så godt norsk. Det er synd at han ikke lærte filippinsk, da ville han sannsynligvis hatt lettere for å lære norsk også.

7.1.2 Kontakt med foreldre/storfamilie

Ideelt sett skal det være en kommunikasjon mellom fosterforeldre og biologiske foreldre som bidrar til utvikling av den enkelte foreldres kompetanse som omsorgsperson "på deltid". I praksis er dette en svært krevende oppgave for barneverntjenesten og for fosterforeldre. Det gjelder uansett om biologiske foreldre har minoritetsbakgrunn eller ei. Kommunikasjon mellom fosterforeldre og biologiske foreldre med minoritetsbakgrunn forvanskes ytterligere av språklige utfordringer.

Andersson (2005; 2009) påpeker at fosterforeldrene bør hjelpe barnet med å utvikle et konstruktivt forhold til egen familie. Mange fosterbarn vil før eller senere vende tilbake til foreldrene sine eller hjemstedet. For barn som plasseres på nytt, eller barn som opplever at plasseringen i fosterfamilien ikke fungerer, kan barndomshjemmet være det eneste som representerer stabilitet og kontinuitet (Andersson, 2009). Samarbeidet kan omfatte en større familiegruppe, og det er viktig å avklare hvor og under hvilke omstendigheter barnet skal ha kontakt med familien. Skytte (2013) fremhever at samarbeide med fosterbarnets familie er viktig uansett om barnet skal bli eller tilbakeføres, og det er spesielt viktig å unngå lojalitetskonflikter.

Vårt inntrykk gjennom intervjuene er at de fleste fosterforeldrene har begrenset kontakt med biologiske foreldre. Et unntak er de fosterforeldrene som har hatt fosterbarn som er blitt tilbakeført til mor eller far. De har i perioden før tilbakeføring hatt mye kontakt og de har blitt godt kjent.

Det varierer hvor mye samvær barna har med foreldrene, men de fleste av barna har ikke samvær med foreldrene utover det som er lovfestet. Enkelte har ikke samvær. I mange tilfeller er det også lite kontakt mellom barn og storfamilie. Til dels har dette sammenheng med at flere av barna har lite familie i Norge. Flere av fosterforeldrene vi intervjuet har fosterbarn som har vært alene i Norge sammen med mor som har kommet som asylsøker. I et par tilfeller er far utvist fra Norge. Et av fosterhjemmene fortalte at de svært gjerne ville legge til rette for kontakt med biologisk far, men at dette var veldig vanskelig ettersom han var blitt utvist fra Norge og de ikke lenger visste hvor han oppholdt seg.

Det er imidlertid flere som forteller at de har lagt til rette for å ha kontakt med søsken. De har ordnet med skyss, invitert dem hjem og hjulpet dem til å ha kontakt på Skype. Noen fungerer også som besøkshjem for andre søsken. Noen av de større barna har kontakt med storfamilien på Facebook og lignende.

Som regel er kontakten mellom fosterforeldre og biologiske foreldre begrenset til at de møtes når barnet skal ha samvær. Enkelte sier de skulle ønske det var lagt til rette for kontakt mellom fosterforeldre og biologiske foreldre uten at barnet var til stede. Disse foreldrene skulle gjerne visst mer om hva barnet var vant til hjemme fra, for eksempel når det gjaldt mat og for å få vite mer om hva barnet har lært og hva foreldrene ønsker skal opprettholdes. De opplever at det ikke er lagt til rette for dette fra barnevernets side. Det er lite veiledning fra barnevernet om hvordan fosterforeldre og biologiske foreldre skal etablere en relasjon.

Flere av fosterforeldrene opplever at de har en god relasjon til foreldrene, selv om kontakten er begrenset. Relasjonen mellom fosterforeldre og biologiske foreldre er til dels preget av de biologiske foreldrenes situasjon. Noen er i rettssak for å få tilbake omsorgen, det påvirker naturlig nok relasjonen til fosterforeldrene. Et av fosterhjemmene forteller at biologisk mor sier hun er takknemlig for at guttene hennes får bo hos dem. Denne moren vil gjerne at barna skal vokse opp i en norsk familie.

Noen av fosterforeldrene er litt kritiske til at foreldrene ikke gjør mer for å sørge for opprettholdelse av språk og tradisjon når de har samvær.

Vi har intervjuet en fosterfar med minoritetsbakgrunn som har hatt to fosterbarn, begge er tilbakeført til biologiske foreldre. Fosterfaren erfarer at de biologiske foreldrene opplevde at det var lettere at barna var plassert hos ham som selv var muslim og innvandrer. De var redde barna skulle plasseres i en annen kultur. Han opplevde likevel møtene med biologiske foreldre til det ene barnet som svært krevende.

Kontakt med familie på fosterforeldrenes initiativ

Enkelte av fosterhjemmene har vært spesielt opptatt av at relasjonen til familie er viktig for barnet/ungdommen, og har gjort mye for å etablere et godt forhold til biologiske foreldre.

Et av fosterhjemmene hadde hatt en fosterdatter som ble plassert som tenåring fordi foreldrene ville gifte henne bort med tvang. Hun hadde også vært utsatt for æresrelatert vold. Jenta hadde selv tatt initiativ for å komme bort fra familien, og skulle av sikkerhetshensyn ikke ha kontakt med familien. Fosteremor opprettet kontakt i skjul mellom jenta og mor og søster:

Jeg støttet henne veldig følelsesmessig, anerkjente hennes opplevelser, savnet, følelser og presset hun stod med i kontakt med familie. Jeg snakket med familien. Viste henne at vi ikke var redde dem. Jeg tenker at det som regel ikke er svart hvitt, uansett hva foreldre har gjort mot barnet er det viktig å respektere båndet. Tenker også at uansett årsak til at de ikke bor hjemme, så er det veldig viktig for dem å ha kontakt med familie.

En fostermor vi intervjuet som selv arbeider i barneverntjenesten, mente at barneverntjenesten la altfor liten vekt på hvilken betydning dialogen med biologiske foreldre har. Hun har vært opptatt av at fostersønnen skulle ha en relasjon til mor og til storfamilien i mors hjemland, og at dette vil være viktig for ham som voksen. Hun forteller:

Når han blir voksen skal han ha en relasjon til henne og til storfamilien. I hvert fall når barnet er stort, vår fostersønn var 12 år da han kom til oss, da er det viktig å videreføre relasjonen. Hvis ingen har tatt ansvar for at det er en rela-

sjon, greier ikke han å bygge den. Jeg syns at barneverntjenesten har altfor lite fokus på det. Det ville blitt bedre fosterhjems plasseringer hvis man hadde hatt fokus på det. Vi har savnet at det har vært satt på dagsorden, at barnet skal ha kontakt med familien.

Hun forteller at de tidlig tok kontakt med mor, og ønsket å vite hva hun syns var viktig:

Vi tok kontakt med henne veldig fort, snakket med henne om hva et fosterhjem er, inviterte i bursdager og på skoleavslutninger. Dette var utover det lovfestede samværet. Det var bra for henne å se hvordan han hadde det i fosterhjemmet. Vi snakket med henne om hva som var viktig for henne å videreføre. For henne var sønnens 18 års dag veldig viktig. Det er en stor feiring i hjemlandet hennes.

Vår relasjon til henne gjorde også at jeg kunne foreslå ting som var fint å gjøre når de hadde samvær. Det er en grunn til at hun mistet omsorgen. I stedet for å kritisere henne for å være passiv, er det bedre å komme med forslag.

Fostermoren har også reist med fostersønnen til mors hjemland for at han skulle holde kontakten med storfamilien sin der. Han var vant til å reise dit med mor.

Denne fostermoren opplever at barnevernet ikke har lagt tilstrekkelig vekt på betydningen av å sørge for god relasjon til mor og til storfamilien. Hun opplever også at barnevernet har vært unødvendig restriktivt. For eksempel da de skulle besøke familien i mors hjemland, måtte hun inngå en avtale om at gutten ikke skulle overnatte hos storfamilien. Da de var der opplevde fostermor dette som svært kunstig, og mener i ettertid at det burde han fått gjøre.

Barnevernets forståelse og vektlegging av kontakt med familie

Vårt inntrykk er at barneverntjenestens vektlegging av kontakt med biologisk familie varierer. Et av fosterhjemmene opplever at barneverntjenesten ikke forstår de uheldige konsekvensene av for mye kontakt med mor. Fosterdatteren er på besøk hos storfamilien en gang i måneden, det er fosterhjemmet positive til, men de opplever det som problematisk at barnet treffer biologisk mor når det er hos storfamilien. Mor har lovfestet samvær to timer fire ganger i året. Men i og med at hun er hos storfamilien treffer jenta henne mye oftere.

Fostermor:

Det er veldig vanskelig fordi hun (fosterdatteren) blir så urolig og fortvilet av det. Mor er ikke stabil. Mor kan si at hun har kjøpt noe fint til henne, men glemte å ta det med. Så glemmer hun det neste gang også. Vi ser at mor lover mye som hun ikke holder og snakker usant.

Samværet med mor har ført til store diskusjoner mellom fosterforeldrene og barneverntjenesten. De opplever at barnevernsleder legger altfor stor vekt på kontakt med biologisk familie. Fosterhjemmet har også prøvd å ha treffene hjemme hos seg selv,

men opplever at det kommer 20 personer og at det blir altfor mye for dem og øvrige søsken. Også for jenta selv blir det for mye.

7.1.3 Religion og tradisjon

De fosterforeldrene vi har intervjuet har hatt barn med muslimsk, buddhistisk eller kristen bakgrunn. Hvor mye fosterforeldrene har gjort for å sette seg inn i barnas kultur og religion varierer. Flere sier de har lest litt om barnas kultur og religion, en av fosterforeldrene har tatt et semesteremne i islam og kristendom for å lære mer om likheter og forskjeller. De fleste fosterforeldrene som har fått barn med kristen bakgrunn har ikke gjort noe spesielt for å sette seg inn i hvilke religiøse tradisjoner barna har hatt.

De vi har intervjuet har i utgangspunktet ønsket å legge til rette for at barna kunne videreføre religiøs praksis. Flere forteller at de var åpne og innstilte på å tilrettelegge og oppfylle foreldrenes ønsker der de skulle være involvert. Noen fosterforeldre sier de har tatt utgangspunkt i barnas behov:

Aldri tenkt at vi skal gjøre noe spesielt, bare å respektere barna og hva de er, hvor de kommer fra og hva de tror på.

Forventningene om tilrettelegging som ble formidlet før fosterhjems plassering, medførte imidlertid også at enkelte bestemte seg for at de ikke kunne ta i mot et barn med annen religiøs bakgrunn. De oppfattet det som for vanskelig å følge opp dersom biologiske foreldre ville kreve religiøs, dette gjaldt særlig muslimske barn.

Erfarte forventninger hos biologiske foreldre

Selv om mange foreldre er opptatt av at barna skal oppdras på ”riktig måte”, har vi ikke inntrykk av at uenighet knyttet til religion og forventninger om religiøs praksis har vært et stort tema i dialogen mellom biologiske foreldre og de fosterforeldrene vi har intervjuet.

I en familie ønsket mor at gutten skulle omskjæres. Det ønsket ikke fosterforeldrene og biologisk mor respekterte dette.

Fosterforeldrene med muslimske barn opplever at biologiske foreldre ofte er opptatt av mat, og da spesielt at de skal unngå svin. Noen har ønsket halalmat. De fosterforeldrene vi har intervjuet som har muslimske barn serverer ikke svin. Et foreldrepar forteller at barna hadde fått svin i det første beredskapshjemmet de var, dette syns fosterforeldrene ikke var greit og da de selv ble beredskapshjem serverte de halalmat. De ble etter hvert permanente fosterforeldre og syns halalmat var krevende, for å få hverdagen til å fungere sluttet de med halal, men serverer fortsatt ikke svin

Flere av barna som har kristen bakgrunn har mødre som er religiøse. Fosterforeldrene sier at mor eller far kanskje spør litt om religiøs praksis i fosterfamilien, om de går i kirken, om barna skal konfirmeres. Noen har bedt om at barna blir tatt med i kirken.

De som har hatt flere fosterbarn erfarer at hvilken religiøs praksis barna er vant til, ikke bare varierer med landbakgrunn, men også fra familie til familie. Flere opplever at barna ikke har vokst opp med foreldre som har vært særlig opptatt av kultur eller tradisjoner fra eget hjemland. Enkelte av de fosterforeldrene vi har intervjuet som har

muslimske barn har opplevd at religiøse påbud er blitt viktigere for de biologiske foreldrene etter at barna kom i fosterhjem. Det kan for eksempel dreie seg om mat:

Jeg vet egentlig ikke hvordan de praktiserte det hjemme. Mor var veldig opptatt at jeg skulle gi de halalmat, men hun pleide å ta de med på McDonalds og spiste vanlig kjøtt der.

Enkelte barneverntjenester oppfatter også at kultur brukes som vindu for å få mer samvær. Det argumenteres for at flere treff vil føre til opprettholdelse av kultur, språk etc. Barneverntjenestene mener at dette kan være lite målrettet sett i forhold til hva som er det beste for barna.

Noen fosterforeldre har opplevd at barna er blitt det de kaller litt "fornorska" og at det kan være utfordringer knyttet til at barna føler de må forholde seg til mange ulike krav. Noe er greit i fosterhjemmet, men ikke greit for foreldrene. Det kan føre til dårlig samvittighet hos barna. En av barneverntjenestene sier at noen barn forteller under samvær at de ber, de går med hijab når de skal ha samvær osv. for å please foreldrene sine.

Tilrettelegging for religiøs praksis

Selve tilretteleggingen har i liten grad medført utfordringer. Det oppleves i større grad som utfordrende å håndtere at barna ønsker å gjøre det samme som fosterforeldrene.

Fosterforeldrene vi har intervjuet legger vekt på at det etter hvert skal være opp til barna å bestemme hva de skal tro på: "Når de blir eldre får de bestemme selv", sier flere av informantene.

Det varierer hva fosterforeldrene har gjort for å opprettholde religiøst livssyn. Noen av dem som har muslimske barn markerer id ved å spise god mat og ha gaver. Enkelte gir penger til veldedighet. Andre markerer ikke, men lar barna feire høytider med storfamilien.

En av familiene som har hatt en muslimsk fosterdatter, som var tenåring da hun ble plassert forteller at de tok det opp med henne hvordan hun ville ha det:

Vi hadde lite kjennskap, hun forklarte oss og lærte oss hvordan det var for henne. Vi pratet mye, fortalte hvordan det var og hun tok egne valg. Hun feiret id, men fastet ikke. Hun forklarte at man ga gaver til hverandre, vi hjalp henne så hun kunne kjøpe gave og formidle til lillesøster som fortsatt bodde hjemme. Også tok vi hensyn til maten. Det var ulikt hva vi trodde og hadde hørt om hva det vil si å være muslim og det vi vet nå.

En familie forteller at biologisk far ønsket at de skulle oppdra gutten i kristen tro. I denne familien har besteforeldrene som er kristne tatt med gutten i kirken og fostermoren synger kristne sanger sammen med ham. En annen fostermor forteller at hun har lest barnebibel for fostersønnen, selv om hun ikke er religiøs selv.

Foreldre som har fått relativt små barn kan oppleve det som kunstig å ta med barna i kirken fordi foreldrene ønsker det. Noen sier at de ønsker å gjøre det samme med fosterbarna som med egne barn.

Vårt inntrykk er at fosterforeldre legger mer vekt på å ta hensyn til barnas religiøse tilhørighet når de er muslimer. Flere av fosterforeldre som har barn med kristen bakgrunn sier at dersom barna hadde vært muslimer, ville de tenkt annerledes. Når barna har kristen bakgrunn tilpasser de det mer til sin egen livsførsel:

Noen forteller at utfordringene først og fremst har handlet om at barnet har hatt lite referanser. De har ikke kjent noe særlig til foreldrenes kultur og hatt veldig svake allmennkunnskaper. Én forteller:

Veldig mye av det vi lærer våre barn som han ikke hadde hørt om. Veldig svake referanser. Skulle tro han ikke hadde vokst opp i Norge. Hjemme hos ham hadde de lite tradisjoner. Det de hadde var en slags norske tradisjoner. (barn med asiatisk bakgrunn).

Noen av fosterforeldrene nevner at de synes det er viktig å sørge for at barna har kjennskap til sin bakgrunn og religion, fordi det er viktig for deres identitet senere. Andre opplever ikke det som så relevant og ønsker mer å styrke tilhørighet til fosterfamilien. Enkelte fosterhjem mener det er vanskelig for barna "å stå i to leire". De tenker det er lettere for barna "å være norske".

Noen av fosterforeldrene legger vekt på at barna skal bli kjent med andre deler av kulturell bakgrunn enn det som dreier seg om religion. En fostermor sier:

Vi viser en del filmer, musikk og sanger. Gutten er utadvendt og liker å synge. Vi gjør det for at han skal få kontakt med egen kultur og røtter

Hvordan finne riktig balanse?

Flere av fosterforeldrene tar opp at det er en utfordring å finne den riktige balansen slik at barna ikke blir gjort for annerledes. Mange av barna ønsker å gjøre som fosterforeldrene. Det kan for eksempel være muslimske barn som ønsker å spise svin og være med i kirken. Fosterforeldrene påpeker også at det er forskjellig fra barn til barn hvor mye vekt det er riktig å legge på kultur og religion.

En fostermor for et søskenpar med muslimsk bakgrunn forteller at de har mange samtaler om religion og bakgrunn:

Gutten vil være muslim, jenta vil enten ikke være noe eller kristen. Han er interessert i religion og har et lojalitetsforhold til islam. Han er positiv til islam, men han er redd for Allah.

Hun forteller at gutten er redd for mye, men at redselen for Allah kanskje henger sammen med skremselspropaganda hjemmefra. Fostermoren sier at de ønsker å vise respekt for det pakistanske og at de for eksempel noen ganger lager pakistansk mat. Barna har i dag ikke kontakt med biologiske foreldre. De har forsøkt å ha kontakt med medlemmer av storfamilien, blant annet bestemor, men dette fungerte dårlig. Fosterforeldrene ønsker at barna skulle hatt en rollemodell med pakistansk bakgrunn, og har tatt opp dette med barneverntjenesten. Fosterforeldrene forteller at barneverntjenesten har snakket om at barna kan gå på koranskole. Men det synes

fosterforeldrene blir for lettvindt, de kan ikke bare sende barna (som er utrygge) på noe de ikke vet noe mer om.

Skulle ønske barnevernet kunne bistå oss på en måte som gjorde det trygt for barna. Det er ikke aktuelt å sende barna mine til en koranskole med en pakistansk imam som de blir vettskremt av.

Fostermoren opplever at det viktigste må være å skape en trygg familiesituasjon for barna. Hun synes det er vanskelig å ekskludere dem fra aktiviteter fordi de skal være muslimer:

I begynnelsen var jeg opptatt av de ikke skulle presses inn i det kristne og ville ikke ta dem med i kirken. Nå synes jeg det er litt vanskelig. Nå har de bodd så lenge hos oss at de er våre barn. De har lyst til å gå i kirken fordi det arrangeres morsomme aktiviteter som vennene går på.

En annen fostermor forteller at fosterdatteren som er opprinnelig buddhist både føler tilhørighet til bakgrunnen sin og ønsker å ta avstand fra den:

Hun går i tempelet med storfamilien og i kirken med oss. Hun feirer buddhistiske høytider med dem. Sier hun føler seg annerledes når hun er i tempelet, det er bare mennesker fra Asia der. Men sier hun føler seg annerledes når hun er i kirken også.

Vi tenker at det er fint at hun opplever begge deler, og så får hun lande senere på det hun føler er riktig. Nå ønsker hun å konfirmeres, men i så fall må hun døpes først. Vi har snakket en del om dette, hun er voksen for alderen. Hun har vært opptatt av om hun skal ha bunad eller ikke. Men har funnet ut at det ikke passer for henne. For oss har det vært viktig å være åpne, og la henne bli introdusert for begge deler.

Tilrettelegging for større barn/ungdommer

En vanlig oppfatning er at når det gjelder eldre barn, kan de bestemme mer selv. Og at det er enklere for dem å opprettholde kultur og språk på egen hånd. Fosterforeldre med større barn/ungdommer forteller om stor variasjon i hvordan ungdommene forholder seg til sin religiøse og kulturelle bakgrunn. Noen ungdommer ønsker å være "så norske" som mulig og er bevisste på at de ikke vil følge religiøse tradisjoner, andre vil følge tradisjoner, men ønsker samtidig å gjøre egne valg.

En beredskapsmor som har hatt flere ungdommer:

Noen tar avstand, men mange vil gjøre "begge deler". De prøver å finne en linje der de kan følge begge "identitetene" uten å støte religion eller foreldre.

7.2 Veiledning fra barnevernet

Generelt varierer det hvor god generell veiledning fosterforeldrene synes de har fått fra barnevernet. Noen er veldig fornøyde, andre synes det har vært altfor lite veiled-

ning og savner at barnevernet er mer tilgjengelig. For de fleste fosterforeldrene vi har intervjuet gjelder at de har fått lite eller ingen veiledning av den lokale barneverntjenesten knyttet til at barnet har en annen kulturell og etnisk bakgrunn. Et av beredskapshjemmene forteller at de har fått mye veiledning fra barneverntjenesten om hvordan de skal følge opp religiøs praksis hos de ungdommene de har hatt boende. Noen av fosterforeldrene har savnet mer oppfølging av utfordringer knyttet til at barna har minoritetsbakgrunn, andre opplever ikke at det har vært et behov og at det er viktig å ikke fokusere for mye på hvor annerledes barna er.

En fostermor:

Det har ikke vært noe veiledning fra barnevernet om det, jeg tror vi har hatt mer fokus på det hjemme enn det barnevernet har. Jeg er veldig fornøyd med barnevernet på andre områder. Men for dårlig her. Barnevernet her har fokus på den gode omsorgen. Man kan ikke forvente at fosterforeldre skal gjøre alt

En annen:

Barn er ulike og det er viktig å ikke fokusere for mye på hvor annerledes barna er. Fokus bør være at fosterfamilien skal tilrettelegge for det enkelte barnet uansett opphav kultur, hudfarge osv. men det ligger under det med god omsorg.

Erfaringer med PRIDE-kurs

Mange av fosterforeldrene har deltatt på grunnopplæring i PRIDE, og uttrykker at er veldig fornøyde med denne opplæringen. Noen har også deltatt på PRIDE kurs med barns kulturelle identitet som tema. De fosterforeldrene vi har intervjuet opplevde ikke PRIDE-kurset om kulturell identitet som særlig nyttig i sin hverdag.

Fosterforeldrene forteller at fokuset på dette kurset var kontakt med familie og videreføring av språk og kultur, og at kurset tok opp hvordan de kunne gjøre grep i hverdagen slik at fosterbarna ikke skulle miste sine kulturelle røtter. Våre informanter opplevde kurset som lite individuelt tilpasset, og til dels som lite relevant. Kritikken har til dels sammenheng med at de opplevde at innholdet var rettet mot fosterhjem med større barn/ungdommer. Flere nevnte også at de savnet fokus på hvordan takle rasisme og at barna kan møte fordommer. De nevnte også at de savnet muligheter for å dele erfaringer og diskutere dilemma som kan oppstå.

En fostermor:

Det gikk veldig på barnekonvensjonen om kultur, dette med å feire nasjonaldager etc. – Vi tenker det er aktuelt hvis du får store barn og de ønsker det selv. Det er viktig at barna får mene noe om det selv. De vil ofte gjerne være så lik oss som mulig.

Syns ikke det var så positivt. Var veldig voldsomt for oss som hadde fått to små unger – de har helt andre behov enn de på 13, 14 år. De hadde ikke med seg noen kultur. Han minste er født på mottak og kom til oss når han var noen måneder. Han eldste husker én ting fra Afrika, det er at han spiste grøt.

En annen fostermor

Identitet er viktig, men det er ikke noe fasitsvar på hvordan man skal gjøre det. Det er veldig individuelt fra barn til barn. Man bør heller diskutere de forskjellige dilemmaene som kan oppstå. Mine barn er søsken, men har veldig forskjellig forhold til sin pakistanske bakgrunn. Jeg savnet mer erfaringsutveksling.

Fosterforeldrene vi har intervjuet mente kurset var for lite individuelt tilpasset fordi det ikke var diskusjon av dilemmaer som kan oppstå og at barn ofte har veldig forskjellig forhold til egen bakgrunn. De opplevde at PRIDE-kurset hadde en mal for hvordan fosterforeldre skulle forholde seg til identitet, religion og tilhørighet.

En fosterfar:

Det var veldig opptatt av å følge malen, mer fokus på det enn på det som er viktig. Vi savner noe om rasisme, jeg ønsker å kunne hjelpe mine barn å møte rasisme. Det er kjempeviktig.

NOVA har gjennomført en evaluering av PRIDE-opplæringen (Stefansen og Hansen 2014). Evalueringen konkluderer med at grunnopplæringen fungerer godt, men at det er behov for å gjennomgå videreopplæringsprogrammet. PRIDE-kurset om kulturell identitet er ikke nevnt spesielt i evalueringen, men er en del av videreopplæringsprogrammet. NOVAs evaluering viser for øvrig at halvparten av fosterforeldrene ønsket mer veiledning etter plassering enn det de hadde fått. Fosterforeldrene ønsket særlig mer veiledning om forhold ved barnet og om forholdet til biologiske foreldre/familie.

Andre tiltak

Enkelte av de vi har intervjuet har fått veiledning fra BUP der de også har tatt opp identitetsproblematikk. Dette har de opplevd som nyttig. Vi forstår det slik at dette er barn med relasjons- og tilknytningsskader. I disse tilfellene har identitetsproblematikken vært en del av andre utfordringer. Vårt inntrykk fra intervjuene er at større identitetsutfordringer hos fosterbarna ofte henger sammen med annen problematikk som for eksempel relasjonsskader.

Vårt inntrykk er at barneverntjenesten i liten grad bruker kompensierende tiltak overfor ordinære fosterhjem, enkelte barneverntjenester sier eksplisitt at de ønsker å ha fosterhjem som er robuste og som kan gi barnet (alt) det det trenger. De ønsker for eksempel ikke å bruke avlaster fordi det kan være uheldig for barna at de sendes bort. Støttekontakter brukes i mange kommuner kun dersom barn trenger en tilrettelagt aktivitet.

7.3 Opplevelse av identitet og tilhørighet

Inkludering

Fosterforeldrene vi har intervjuet har vært svært opptatt av at barna skulle bli inkludert på skolen og i lokalsamfunnet. Mange av fosterforeldrene har vært engstelige for at barna skulle oppleve rasisme, eller å ikke bli inkludert blant andre barn fordi de har

en annen hudfarge i tillegg til at de er fosterbarn. En av fosterfamiliene valgte å flytte til en bydel med mange innvandrere for at barna skulle skille seg minst mulig ut.

Flere av fosterforeldrene vi har intervjuet bor på landsbygda, og ofte er det svært få andre i bygda med minoritetsbakgrunn. Fosterforeldrene har vært engstelige for at barna skulle bli utestengt når de begynte på skolen, og for at de skulle få kommentarer og blikk av folk i bygda.

Fosterbarn og mørk i huden. Ikke mye pluss på sin side da. Det er ingen andre som er så mørke som dem her.

Flere av fosterforeldrene forteller at de har ønsket å legge til rette for at barna skulle få venner og bli inkludert. Mange har invitert barna i nabolaget hjem. En fostermor forteller at hun ved skolestart tok opp på et møte med alle foreldrene, at hennes barn gledet seg like mye til skolen som alle de andre elevene og at det var like viktig at de fikk en god skolegang. Derfor var det viktig at foreldrene og alle i familien snakket pent om innvandrere.

Ingen av de vi har intervjuet har opplevd faktisk diskriminering eller utestengelse av barna som en stor utfordring:

Tenkte det skulle bli vanskelig å inkludere dem i miljøet, men det har det ikke vært. Gått kjempefint. Barna er lett gjenkjennelige, alle vet hvem de er.

De er de eneste guttene som er mørke på hele skolen, men de andre legger ikke merke til det.

Noen forteller om enkelthendelser på skolen, men at dette er blitt tatt tak i:

Det har vært noen få hendelser på skolen: de er blitt kalt svarting og neger. Men da har andre elever gått til læreren og det har vært et oppvaskmøte. Skolen har nulltoleranse for dette.

Noen av fosterforeldrene forteller at de har fått kommentarer når de er ute sammen med fosterbarna. Noen har hørt ufine kommentarer fra voksne, men har opplevd at andre unger har tatt igjen med dem.

Et av fosterhjemmene synes det har vært en berikelse for lokalsamfunnet at de har fått barn med en annen bakgrunn:

Jeg tenker på våre foreldre og på barn i familien. Det har vært en berikelse. De har fått et annet syn på innvandrere. Da det kom asylmottak i bygda. Det var ikke et vondt ord å høre.

En av fosterforeldrene forteller at andre barn spør hvor fostersønnen hennes egentlig kommer fra. Hun bor i et område med mange innvandrere, og har inntrykk av at dette er noe mange av barna i området er opptatt av. Hun tror det er vanskeligere for hennes fostersønn å få disse spørsmålene fordi han har lyse foreldre. En annen forteller at de snakker mye om opphav med fostersønnen på fem år som sier han er fra Afrika.

Vi sier at han at han er født i Norge og aldri har vært i Afrika så han er norsk med afrikanske røtter. Men i barnehagen blir det mye spørsmål om hvor han er fra.

Enkelte av fosterforeldrene forteller at fosterbarna deres har lite venner, men dette knytter de til at barna selv mestrer sosiale relasjoner dårlig. De oppfatter dette som en følge av mange brudd og ustabile relasjoner før de ble plassert i fosterhjem.

Selv om barna ikke har opplevd diskriminering eller å være utenfor, er mange av foreldrene opptatt av at det er viktig å være bevisste på at dette kan skje i fremtiden. Flere beskriver også at de er opptatt av at barna skal ha relasjoner til andre med mørk hud, og at de skal se at mørkhudede mennesker kan være positive forbilder.

Erfaringene for øvrig når det gjelder skole og omgangskrets er mangfoldige. Noen sier de har hatt mye større utfordringer med egne biologiske barn.

Identifisering med fosterforeldre

Både barneverntjenesten og fosterforeldre forteller om barn som ønsker å være som fosterforeldrene og tar avstand fra egen bakgrunn. Enkelte av fosterforeldrene forteller at barna deres ønsker å være hvite og ha lys hud. Lys hudfarge forbindes med norskhet, og disse barna sier de vil være mest mulig norske.

En mor med fostersønn med afrikansk bakgrunn:

Han er mørk i huden og sier han vil være hvit. Vi synes det er viktig at han kjenner andre som har samme hudfarge. Vi vil at han skal se at mørkhudede kan bidra til vår kultur også, så han ikke blir sittende og føle seg annerledes.

En mor med to fosterbarn (10 og 13 år) fra Asia:

De vil gjerne være hvite som vi er. Fordi de synes det er finere å være helt norsk. Mammaen til han ene hadde en kjæreste som sa at han ikke var ordentlig norsk. De er veldig opptatt av norskheten. De kan si at de liker bedre hvite mennesker. De vil ikke sole seg. Det spiller ingen rolle hva vi sier, vi jobber med dette hele tiden.

Andre forteller at barna ikke bryr seg om hudfarge i det hele tatt, eller at de tuller mye med at de er mørke mens fosterforeldrene er lyse.

Identitet og tilhørighet

Noen forteller at barna sliter med tilknytningsproblematikk på grunn av mange flyttinger og lite stabilitet. Enkelte forteller om barn med store identitetskonflikter.

Det gikk veldig bra de to første årene. Så kom hun tidlig i puberteten, og da ble det vanskelig. Nå sliter hun vanvittig med identitet. Hun bodde hos storfamilien tidligere, bodde litt her og der. Det var nokså kaotisk. Nå vil hun ikke være vietnamesisk og vil ikke se vietnamesisk ut. Hun sitter og ser på seg selv i speilet og sier at hun ikke vil ha skjeve øyne. Hun vil ikke ha vietnamesisk etternavn og ønsker å stryke det. Men så lengter hun samtidig tilbake til storfamilien. Til det som er hyggelig, mat, skravling og mye folk. Men så vil hun ikke være der og har behov for ro og orden. Hun lengter hit når hun er der og dit når hun er her.

Andre forteller om barn som ikke ser ut til å ha noen form for identitetsutfordringer:

Barna opplever at de er norske. De sier at de er heldige som har to mammaer.

Noe av fosterhjemmene har nær familie med adoptivbarn, de opplever at det gjør det enklere for fosterbarna å føle tilhørighet. De ser at det er andre barn i familien som også har en annen hudfarge og bakgrunn enn resten av familien

Opplevd identitet kan variere mellom søsken. En fostermor med to barn som er søsken:

Han sier selv han er pakistaner, men antakelig mest fordi det er det som er forventet. Søstera sier noe helt annet. Hun sier hun er fra Spania fordi hun er glad i Spania. Etternavn er viktig tema, fosterdatteren vår vil ha vårt. Han er usikker.

Et par fosterforeldre forteller at fosterbarna deres tilhører en stor familie, og har mange søsken. Til deres forundring betrakter ikke barna sin egen familie som familie, men identifiserer seg heller med fosterforeldrene.

Flere av fosterforeldrene vi har intervjuet opplever at fosterbarna deres uttrykker klare ønsker om at de vil være norske.

Vår eldste var fem år da han kom til oss. Han ga veldig tidlig uttrykk for at han ville være norsk. Han hadde bodd kort tid i Norge og bodde sammen med mor i asylmottak før han kom til oss. Vi vet lite om hva som hadde skjedd før de kom til Norge. Han vil ikke snakke om det.

Noen av fosterforeldrene opplever det som unaturlig at barnas bakgrunn skal være et tema når barna selv ikke ønsker det, og de selv ønsker at barna i mest mulig grad skal være en del av familien.

Hvordan går det videre?

Hva fosterforeldrene tror om barnas tilhørighet og hvilken relasjon de vil ha til fosterhjemmet når de blir eldre varierer. Det har til dels sammenheng med alder da barnet kom i fosterhjem, men også med individuelle forskjeller hos barna.

Flere av de som har fått fosterbarn som har vært relativt små (under skolealder) sier at de tenker at barna alltid kommer til å være deres

Fostermor med barn født i Afrika:

De er våre to barn – det eneste som er forskjellen er at de er mørke i huden. De kommer alltid til å være barna våre.

Men andre opplever det som usikkert hvordan barna vil forholde seg i fremtiden

Jeg kan ikke tenke at hun skal bli en del av vår familie. Hvis jeg håpet det hadde jeg møtt veggen. Hun er her og får bli her så lenge hun vil. Men jeg gjetter at hun vil flytte til byen når hun blir 18, jeg tror ikke hun kommer til å bli her lenge. Jeg er overrasket over hvilken enorm påvirkning de fem første årene har hatt.

Gutten vår er helt annerledes. Han er 100 prosent bygdegutt og sier at han skal bo her til han blir 100 år. De er helt forskjellige.

De som har hatt fosterbarn som er flyttet ut har også ulike erfaringer. En forteller at fosterdatteren som var tenåring da hun kom, er 24 år nå og bor hos foreldrene sine. Fosteremor opplever at det ikke har gått så bra med henne og mener at barnevernet burde vært tidligere ute. *Hun tar mye vare på foreldrene og går på NAV kurs. Hun får ikke lov av familien å ha kontakt med meg, vi møtes tilfeldig ute og snakker litt sammen da.*

En forteller om en fostersønn som har flyttet ut og fortsatt sliter med tilknytningsproblematikk. Andre forteller om voksne fosterbarn som greier seg fint og som de fortsatt har kontakt med.

Barneverntjenestens erfaringer om tilhørighet

Barneverntjenestene vi har intervjuet erfarer at en del av fosterbarna blir mer nysgjerrige og opptatt av egen bakgrunn når de blir eldre.

En barnevernsansatt i Midt-Norge:

Vi hadde en jente som da hun ble eldre hadde behov for kontakt med etnisk miljø: Ville ikke ha kontakt med biologiske foreldre, men ville kjenne på tilhørighet til kulturen. Ville besøke tanten og argumenterte med at hun visste hvordan de flettet hår og laget mat. Det var viktig for henne med turer til Oslo selv om hun ikke synes det var så godt å være der.

Ansatte i barneverntjenesten forteller om barn som har blitt utsatt for vold og omsorgssvikt der religion er brukt som hjelpemiddel for å utøve autoritet. Barn kan reagere på det med å ta avstand fra religion og egen kulturelle bakgrunn. Men etter noen år blir de mindre opptatt av det religiøse, men mer opptatt av historien fra hjemlandet, tradisjoner og matvaner:

Vi ønsker at fosterforeldrene skal forsøke å møte dem på de behovene de har. Noen barn er så traumatiserte at de har behov for å ta avstand og trenger bekræftelse på det. Så kommer de over i andre faser. De fleste kommer i en sånn fase før eller senere, der de begynner å tenke på hvor jeg kommer fra og hva de hadde for skikker og seder og sånt. De husker for eksempel at mor laget veldig god mat. Det kan være sånn med alle barn som har en annen opprinnelse.

Noen ansatte i barneverntjenesten har opplevd at eldre ungdommer anklager barnevernet for å ha fratatt dem språk og identitet. De forteller at ungdom som kommer i fosterhjem i mange tilfeller vil være norske, men senere blir de opptatt av egen bakgrunn. Derfor er det viktig at fosterforeldrene ikke glemmer dette aspektet:

Vi skal ikke la dem glemme det landet de kommer fra- ungdom er ikke interessert sier fosterforeldre, men du (fosterforelder) må være interessert –ikke bare kjøre på med integrering.

Noen ungdommer trekker seg bort fra fosterfamilien for å oppsøke eget miljø. Noen erfarer at det ofte gjelder for ungdom (ikke bare minoriteter) som er plassert sent, det vil si etter tiårs alderen.

Selv om flere av de barnevernsansatte vi har intervjuet påpeker behovet for at barna skal få et positivt forhold til egen bakgrunn, oppfattes det å styrke tilhørigheten for mindre barn som krevende. En ansatt i barneverntjenesten sier:

Små barn og tilhørighet? Der glipper vi, vi har ikke sjans. Noen fosterhjem er flinkere enn andre, men det blir fjernt.

7.4 Oppsummering og diskusjon

Vi finner at å sørge for videreføring av språk, religion og kultur for barn i fosterhjem, i praksis ofte er overlatt til fosterforeldrene. Vi erfarer at dette kan være en vanskelig og krevende oppgave. Fosterforeldrene opplever ofte at barna har andre omsorgsbehov som de må prioritere. Kontakt med storfamilien bidrar til å videreføre kulturell identitet, men mange fosterbarn har lite kontakt med slektninger. Både barneverntjeneste og fosterforeldre erfarer at mange barn/ungdommer som plasseres i fosterhjem tar avstand fra egen kulturelle og etniske bakgrunn og søker tilhørighet i fosterfamilien. En del av barna gir klart uttrykk for at de ønsker å være norske, i det ligger at de ønsker å gjøre det samme som fosterforeldrene. Fosterforeldre kan også oppleve at det er en vanskelig balanse mellom å skape tilhørighet til fosterfamilien på den ene siden, og å fokusere på barnas bakgrunn og dermed gjøre barna annerledes på den andre siden. Samtidig er det en erfaring at mange ungdommer når de blir eldre blir mer opptatte av og nysgjerrige på, egen historie og familiebakgrunn. Det er også en erfaring i barneverntjenesten at det er viktig for barn som er traumatiserte og forbinde mishandling/overgrep med egen etnisitet, at de får et positivt forhold til egen kulturelle bakgrunn.

Psykologer som arbeider med kulturkompetanse i barnevernet kritiserer barnevernet for ikke å ta tilstrekkelig hensyn til behovet for kontinuitet i kulturell tilknytning/identitet. De mener fosterbarn bør få hjelp til å integrere sin familie/etniske gruppes historie som en del av seg selv.

Skivenes og Kriz (2012) mener at barnevern og fosterhjem kan være preget av en assimileringstankegang om at det er best for alle at barna blir så norske som mulig, så raskt som mulig. Vårt inntrykk er at statlig og kommunalt barnevern ønsker fosterforeldre med minoritetsbakgrunn, og de ansatte har også en bevissthet om at det er ønskelig med kontinuitet religiøst, kulturelt og språklig. Vi har imidlertid inntrykk av at det ikke iverksettes tilstrekkelige tiltak for å bidra til dette, dersom ikke fosterforeldre og storfamilie kan sørge for "kulturell oppfølging". Når det gjelder fosterforeldre er det stor variasjon i bevissthet rundt disse problemstillingene. De fleste vi har intervjuet er innstilt på å legge til rette for barnas ønsker, men de opplever det som vanskelig når barna tar avstand fra egen bakgrunn. Det er også grenser for hva som er rimelig å forvente av fosterforeldre når det gjelder hvor mye de skal sette seg inn i kultur og religion, og legge til rette for dette i hverdagen. Noen av fosterforeldrene opplever det nok som positivt for barna at de føler seg mest mulig norske.

Fosterforeldre har ofte ikke kompetanse på hvordan de kan sørge for at barna får kunnskap, informasjon om egen bakgrunn og om hvilken betydning det har for barnet at de får et positivt forhold til egen historie. Fosterforeldrene opplever at de får lite veiledning fra barnevernet om dilemmaene som oppstår. Fosterforeldrene vi har intervjuet ønsker mer og bedre veiledning knyttet til tema som barnas forhold til egen

bakgrunn, diskusjon av egne erfaringer og hvordan sørge for at barna blir inkludert. De som har deltatt på PRIDE kurs om kulturell identitet opplever at dette kurset var lite individuelt tilpasset og låst fast i en mal for hvordan fosterforeldre skulle forholde seg til identitet, religion og tilhørighet.

Skivenes og Kriz (2010) har funnet at norske barnevernsansatte ikke er særlig opp-tatt av fordelene ved å være tokulturell. At barna har en annen kulturbakgrunn og behersker et annet språk blir i liten grad ansett som en ressurs som det er viktig å ta vare på.

Vi finner at barnevernet ofte har lite fokus på at det er *positivt* for fosterbarn med minoritetsbakgrunn at de er flerkulturelle og flerspråklige. Når det gjelder flerspråklighet er det positivt fordi det gir mulighet til å kommunisere med mennesker i slekt og nettverk som ikke snakker norsk, dessuten viser mange studier kognitive fordeler med flerspråklighet. Samtidig er svært utfordrende for fosterforeldre å oppmuntre fosterbarn til å opprettholde morsmål når barna selv ikke ønsker det.

Fosterforeldrene har ofte lite kontakt med biologiske foreldre, men enkelte har gjort mye for å etablere et godt forhold til foreldrene og/eller storfamilie, og mener at barnevernet ikke har tilstrekkelig fokus på at barn bør ha kontakt med familien. Vi finner at barnevernet i liten grad gir veiledning om hvordan fosterforeldre og biologiske familie skal etablere en relasjon.

Å overlate ansvaret for "kulturell oppfølging" til biologiske foreldre slik det foreslås av enkelte barneverntjenester, synes vi kan virke litt lite realistisk. Foreldrene har ofte et svært begrenset samvær med barna, det er dessuten en grunn til at de er fratatt omsorgen for barna. Det er grunn til å tro at deres omsorgsevne ofte er utilstrekkelige og at en slik rolle vil være vanskelig for mange. Når barn plasseres hos slekt blir det ofte satt i verk kompensierende tiltak, for eksempel tiltak for leksehjelp og fritidstilbud. Overfor ordinære fosterhjem er det lite bruk av kompensierende tiltak, enkelte barneverntjenester sier eksplisitt at de ønsker å ha fosterhjem som er robuste og som kan gi barnet (alt) det det trenger. De ønsker for eksempel ikke å bruke avlaster fordi det kan være uheldig for barna at de sendes bort. Støttekontakter brukes i mange kommuner kun dersom barn trenger en tilrettelagt aktivitet.

Vi mener at en løsning som kan bidra til å sørge for kunnskap om egen bakgrunn og forståelse av språk, kan være å finne kontaktpersoner som kan kommunisere på barnas morsmål og som barna kan ha samvær med. Dette kan være personer som gjør det på oppdrag for barnevernet, eventuelt kan barnevernet samarbeide med frivillige organisasjoner. Der det er mulig kan samvær med onkler, tante, besteforeldre brukes.

Vi vil samtidig påpeke at det er svært viktig å ta utgangspunkt i det enkelte barns situasjon og individuelle behov. Det er store variasjoner i bakgrunn for omsorgsovertakelse, i hvilken innretning og omfang på samvær med biologisk familie som er gunstig og i hvilke ønsker og behov barna har.

8 Fosterbarns erfaringer og synspunkter

Vi har intervjuet sju unge voksne i alderen 18-25 år som bor eller har bodd i fosterhjem. Sentrale tema for intervjuene har vært identitet og tilhørighet, hvordan de har opplevd overgangen til å bo i et fosterhjem med en annen etnisk bakgrunn, hva de syns er viktige egenskaper ved et fosterhjem og hvordan de selv opplever at det har gått med dem. Vi har ikke spurt hva som er årsaken til plassering i fosterhjem, men noen har i løpet av intervjuet likevel fortalt om bakgrunnen for flytting. Vi har i de tilfellene inkludert noe av denne informasjonen i teksten.

Blant de vi har intervjuet har fire vært i tenårene da de flyttet i fosterhjem. De øvrige har vært yngre. En kom til Norge som enslig mindreårig asylsøker. De tidligere fosterbarna har ulike historier. Utvalget er lite og de er svært forskjellige, vi har derfor valgt å presentere dem hver for seg. Til slutt har vi gjort en oppsummering av erfaringene deres.

8.1 Historier

Lona 18 år

Lona er født i Norge men har bakgrunn fra Sør-Asia. Som 15-åring ble hun hasteflyttet til et beredskapshjem som senere også ble hennes fosterhjem. I dag er hun 18 år og bor fortsatt i fosterhjemmet.

Da Lona skulle plasseres spurte ikke barnevernet om hun hadde ønsker for hvilken etnisk eller religiøs bakgrunn fosterfamilien skulle ha. Fosterhjemmet var allerede valgt ut før hun fikk beskjed om at hun skulle flyttes.

Alt skjedde så fort, litt for fort. (...) Jeg fikk noen dagers varsel. Opplevde det litt dramatisk, for eksempel fikk ikke min søster beskjed. Jeg hadde bodd der hele livet, noen dager eller en uke til hadde ikke hatt noe å si. Synes ikke det var greit at jeg ikke ble spurt eller ikke ble forklart hvorfor det ble den fosterfamilien det ble, for eksempel at de hadde få å velge mellom. Jeg ville hatt noen punkter på hva jeg synes var bra, jeg var gammel nok.

Lona sier at hennes ønsker ville vært å ikke flytte for langt unna der hun bodde, og helst komme til en etnisk norsk fosterfamilie. Hun mener det er viktig at fosterfamilien har samme verdier som henne.

Lona sier hun er skeptisk til "etnisk matching" men mener uansett at det er viktig at man spør barnet det gjelder.

Mange opplever sterk sosial kontroll. Fosterfamilie med samme bakgrunn og i samme miljø kan bidra til at det fortsetter. Viktig at man sjekker med barnet og sjekker ut familien nøye før plassering. Spiller ingen rolle hvilken bakgrunn familien har, men de må være åpne for ulike religioner, kultur og livssyn. Det er viktig med felles plattformer.

Hun mener det er viktig at fosterbarn får informasjon om at det er greit å opprettholde sin kultur og sine tradisjoner selv om man plasseres i et etnisk norsk fosterhjem:

Jeg tror det er vanskeligere for barn som ikke er religiøse å komme til en familie som er religiøs enn at et religiøst barn kommer i en sekulær familie. Lettere å tilpasse den ene veien.

Da Lona kom i fosterhjem fikk hun fortsette på samme skole som før og fikk beholde kontakt med venner. Hun sier hun har vært heldig med plasseringen. Fosterforeldrene hennes har vært viktige støttepersoner.

Det er deilig å ha en (foster)familie som har samme livssyn, synspunkter, verdier, moral og samme politiske ståsted. (...) Fostermor har vært veldig opptatt av at man skal ha det bra med seg selv og mestre ting i hverdagen og ikke bare fokusere på skole.

Lona sier at (biologiske) foreldrene hennes er sekulære muslimer. De pleide å markere de religiøse feiringene, men ba ikke. Hun visste ikke så mye om religionen til foreldrene sine i oppveksten. Lona er ikke religiøs og anser seg selv som ateist/agnostiker, som fosterfamilien.

Lona sier at norsk er hennes morsmål. Foreldrene til Lona snakket aldri morsmål med henne. Likevel sier hun at foreldrene har forventninger om at hun skal opprettholde språket. Lona mener det er viktig å ha fokus på opprettholdelse av språk.

Det er viktig å spørre barna om de vil opprettholde det. Hvis barnevernet tenker at det er lurt må de forklare det til barnet. Kjenner mange som føler at språket går bort, stort problem hvis man ikke kan kommunisere med slektninger - ikke nødvendigvis foreldre.

Lona har ingen kontakt med sin biologiske mor i dag, men treffer sin biologiske far omtrent en gang i måneden. Det har ikke alltid vært sånn. Lona forteller at hun følte at hun ble pushet av barnevernet til å ha samvær med familien når hun ikke ville. Også plasseringen skulle i utgangspunktet være midlertidig. Hun forteller at det måtte mye til for at barnevernet skulle akseptere null kontakt:

Følte jeg ble diskriminert. Barnevernet visste det var vold i bildet, men trodde det var oppdragervold. Det er liksom "ikke så ille" vold. De visste ikke at det var overgrep. Truet med å ta livet av meg, så tok de det seriøst. Fostermor og psykolog som maste om å slippe å tilbakeføres.

Lona sier at hennes biologiske foreldre la lite vekt på å formidle tradisjoner og at hun derfor har svak tilknytning til sin etniske bakgrunn. Hun føler seg norsk og har norske og kristne tradisjoner. De fleste av vennene hennes er etnisk norske, men hun har også en del venner med andre bakgrunner. Hun forteller at politikk er viktig for henne og utgjør en stor del av hennes identitet. I fremtiden har Lona planer om å studere sosiologi og drømmer om å jobbe med menneskerettighetsspørsmål i en organisasjon.

Sara 18 år

Sara har nordafrikansk bakgrunn og kom til Norge som 10-åring. I dag er hun 18 år og bor i en etnisk norsk fosterfamilie, hvor hun har bodd i snart 6 ½ år. Den nåværende fosterfamilien er den andre plasseringen etter omsorgsovertakelsen. Sara ønsket selv å flytte fra den første fosterfamilien fordi hun opplevde at de hadde liten toleranse for andre kulturer og religioner. Ifølge Sara hadde de et veldig negativt syn på muslimer og generelt andre som ikke er norske og kristne som dem. Hun følte seg til slutt presset i en situasjon der hun konstant måtte forsvare sine meninger og tankesett.

Før omsorgsovertakelsen hadde ikke Sara særlige ønsker om hvilken etnisk bakgrunn fosterfamilien skulle ha, men opplevde at hun hadde muligheten til å komme med innspill. Tidlig i prosessen fikk hun spørsmål fra barnevernet om hun hadde ønsker om hvilken type fosterfamilie hun ville flytte til. På det tidspunktet var situasjonen i hjemmet så dårlig at hun var åpen for hva som helst.

I ettertid foretrekker hun å bo hos en etnisk norsk framfor en muslimsk fosterfamilie, for eksempel.

Det har noe med hvilke erfaringer man har med sine biologiske foreldre. Jeg fikk ikke et positivt forhold til min religion og kultur på grunn av dem.

Hun mener likevel det er viktig at barnevernet blir flinkere til å rekruttere fosterfamilier med ulik etnisk bakgrunn og religion slik at de som ønsker det kan få det.

Sara sier at overgangen til den nye tilværelsen stort sett gikk greit. Det hun merket mest endring på var språket – å bare skulle snakke norsk – og annerledes kultur sammenlignet med det hun var vant til. Hun nevner fellesskapsfølelsen, oppførsel og maten som elementer hun savner fra kulturen hun vokste opp i. Hun forteller også at det var vanskelig å opprettholde kontakt med venner etter at hun flyttet, men føler at hun ble godt mottatt på det nye bostedet og har mange venner i dag

Fosterforeldrene til Sara er (passivt) kristne mens hun er muslim. Dette har ikke skapt utfordringer i familiesituasjonen og Sara sier at fosterforeldrene tilrettelegger for henne på lik linje som for andre barn. Hun opplever at hun kan praktisere sin religion åpent og uten problemer, og ved behov for kjøring/henting til religiøse samlinger stiller fosterforeldrene alltid opp.

Vi har ofte samtaler om religion og diskuterer ofte ting vi ser i nyhetene. Da sier jeg hva jeg mener, men jeg er liksom ikke "vanskelig" muslim og mine livssyn er moderne. Men noe synes de er litt rart. Det er småting, f.eks. hvis vi kjører forbi en moské så ber jeg en bønn. Men de er blitt vant til det nå.

Sara har ikke hatt kontakt med sine biologiske foreldre siden hun ble flyttet, men er interessert i å opprettholde kontakt med sine søsken. I begynnelsen var det barnevernet som tilrettela for denne kontakten, men i dag styrer hun det selv og mye foregår via sosiale medier. Sara sier det har vært vanskelig å opprettholde morsmålet på egenhånd, og når hun snakker med sine søsken foregår det ofte på norsk. Sara snakker norsk flytende, men ønsker å bli flinkere i morsmålet. Med økonomisk bi-

stand fra fosterforeldrene har hun derfor begynt på arabiskkurs en gang i uken og er veldig fornøyd med det.

Synes det er veldig viktig at man får holde språket. Burde være bedre tilrettelegging for det fra barnevernet sin side, f.eks. ha noen å snakke med som snakker samme språket. Bør ikke være på betingelse at man skal ha kontakt med storfamilien.

Sara forteller at hun synes det er vanskelig å svare på hvilken identitet hun opplever å ha i dag, men mener språk er veldig viktig del av ens identitet. Hun har mange etnisk norske venner, men mener omgangskretsen hennes er veldig mangfoldig med mange etnisiteter og religioner og livssyn representert

Ali 20 år

Ali har østafrikansk bakgrunn. Han er ikke født i Norge, men kom sammen med familien sin da han var seks år. Da Ali var 14 år kom han og tre søsken under barnevernets omsorg. De ble plassert i hvert sitt fosterhjem. Ali bodde i fosterhjemmet fram til han fylte 18 år.

Da Ali skulle plasseres i fosterhjem ga han uttrykk for at han ønsket hjemmet han tidligere hadde hatt som avlastningshjem som fosterhjem. Det var et par, begge psykologer, som Ali hadde kjent lenge og som han hadde tillitt til. Ali sier at dette ble avslått av barnevernet. Han følte at barnevernet ikke viste interesse for hans ønsker.

Ikke lagt opp til at jeg skulle komme med ønsker. Hadde i utgangspunktet ønske om å gå tilbake til foreldrene mine, men det ble ikke innvilget. Ble aldri spurt om mine ønsker. Du får det du får. Synes det er litt trist i etterkant. Personen og livet mitt forsvant i systemet.

Overgangen ved å flytte til en ny familie og nytt sted var vanskelig for Ali. Han forteller at det ble en ny hverdag, på godt og vondt. Ali beskriver overgangen som en distansering fordi han mistet kontakt med vennene sine og måtte flytte "ut på landet". Han forteller også at det var vanskelig å forholde seg til *nye folk som skulle bli nye omsorgspersoner* fordi man velger jo ikke selv.

Ali er oppvokst som muslim. Han sier at foreldrene hans er veldig religiøse og praktiserende, men at de ikke lar det komme i konflikt med normer og regler i det norske samfunnet. Han sier at de ønsker å integreres i det norske samfunnet. Faren til Ali er sterkt funksjonshemmet og det er derfor blitt vanskelig for han å praktisere religionen.

I barndommen var Id-feiring en viktig høytid for Ali. *Vi feiret ikke bursdager eller noe, men Id var viktig.* Etter at han kom i fosterhjemmet har det vært vanskelig å opprettholde denne tradisjonen. Han måtte på skolen på Id-dagen fordi fosterforeldrene ikke søkte skolefri.

Jeg mistet mye av den tilknytningen i løpet av de årene. Følte meg veldig isolert. Bodde ute på landet og var avhengig av fosterforeldre for kjøring inn til byen til moskeen eller lignende. De argumenterte med at det er dyrt og at barnevernet kun dekker det mest nødvendige. Det var business for dem.

Fosterfamilien til Ali er kristne, men lite praktiserende. Han forteller:

Julefeiring var det eneste. Aldri i kirken. Ikke noe problem for meg at de har en annen religion eller livssyn, men de har problem med at jeg har en annen religion. Jeg har jo lyst å opprettholde min identitet, men problematisk når fosterforeldre gjør det vanskelig. Rakker ned på din religion.

Ali forteller også at fosterforeldrene ofte kom med negative kommentarer og påstander om muslimer. *De hadde mange fordommer og (jeg) opplevde press til å bli som dem.* Ali ble servert svin ved flere anledninger. Han sier at han ikke følte seg tvunget til å spise det, men opplevde at fosterforeldrene viste manglende respekt.

Ali sier at han føler han ble påtvunget fosterfamiliens levesett. Han fikk ofte høre at han gjorde det vanskelig for hele familien. Han merket også forskjell på behandlingen han fikk sammenlignet med hvordan fosterforeldrenes egne barn ble behandlet:

De fikk alt de ville ha, mens jeg måtte vente til det ble søkt om det og jeg fikk det bare hvis det ble innvilget fra barnevernet.

Før Ali flyttet i fosterhjem var han vant til å snakke morsmål hjemme. Han snakker det fortsatt flytende. Moren til Ali ønsket at de skulle bevare morsmålet for å skape tilhørighet og identitet.

Mange medelever pirket på det. Er du norsk eller (etnisitet)? Ble liksom ikke akseptert som norsk, brun i huden, derfor viktig å tenke at man er tokulturell for å være trygg på sin identitet.

Ali hadde samvær med foreldrene sine 4 ganger i året mens han bodde i fosterhjem. Han mener barnevernet gjorde lite for å tilrettelegge for at han skulle holde kontakt med foreldrene sine og de andre søsknene som også ble plassert. *Ikke noe initiativ for at vi skulle opprettholde kontakt eller ha dialog med familien.* Han har regelmessig kontakt med foreldrene sine i dag på telefon og han besøker faren sin på sykehuset ukentlig. Han har kontakt med sine søsken også, bortsett fra en søster.

For to år siden, da Ali fylte 18 år bestemte han seg for å flytte fra fosterhjemmet og har ikke hatt kontakt med dem siden. Dette var en vanskelig overgang for Ali. Han befant seg plutselig i en situasjon uten noen støttepersoner å forholde seg til. Han forteller at han på det tidspunktet også hadde mistet kontakten med sine biologiske foreldre. Ali fikk rett til ettervern (han bor på hybel og får noe økonomisk støtte).

Jeg er kanskje heldig som fikk rett til ettervern. Men hvordan skal andre som ikke har det klare seg. Bli selvstendig som 18-åring. Vanskelig. Medelever har foreldre som støtter dem økonomisk og sosialt. Barnevernsbarn har ikke det apparatet og virker som ingen bryr seg heller.

Ali beholdt kontakten med sitt tidligere avlastningshjem. Han forteller at de er blant de viktigste personene i hans nettverk i dag. *De har vært i livet mitt sammenhengende nesten hele livet.* Andre som er viktige personer i nettverket til Ali er hans samboer, foreldre og søsken.

Ali tror han er mer norsk enn afrikansk. Han forteller at søsteren hans og vennene hans oppfatter han som veldig norsk. Religiøst sett mener Ali at han er mer agnostiker enn religiøs i dag.

Tror jeg har mistet en del verdier etter at jeg kom inn i barnevernet. Man gir sakte etter for presset (presset mot det norske). Når man hører fra voksne at det ikke er rom for din kultur. (...) I alle sosiale settinger sitter folk og rakker ned på min religion og nesten beskylder meg for alt negativt.

Overgangen fra fosterhjem til selvstendighet har ikke vært lett for Ali. Han har måttet sette studieplanene sine på vent på grunn av langvarig depresjon. Han har planer om å bli sivilingeniør.

Gita 25 år

Gita har sørasiatisk bakgrunn. Hun er født i Norge og har bodd her hele livet. Da Gita var 5 år gammel ble hun plassert i fosterhjem. Fosterhjemmet hadde vært besøks-hjem tidligere. Gita husker veldig lite av omstendighetene rundt plasseringen.

Vet ikke hva jeg husker og hva folk har fortalt. Har lest rapportene, jeg ville gjerne være hos mamma.

Moren til Gita er henne eneste biologiske familie i Norge. Faren hennes har bodd i utlandet hele tiden. Gitas mor er psykisk syk og barnevernet hadde derfor vært inne i bildet fra hun var veldig liten. I begynnelsen hadde Gita mye kontakt med moren. *Var der nesten hver helg. Har vært litt av og på. Kommer an på hennes form.* I dag har Gita regelmessig kontakt med moren sin på telefon, men treffer henne omtrent en gang i måneden.

Gita har ikke opplevd at det har vært noen utfordringer i fosterhjemmet knyttet til at hun har en annen etnisk bakgrunn. *Jeg har egentlig alltid tenkt på meg selv som norsk, først de siste årene jeg har tenkt på det. Jeg føler meg litt for norsk. Folk spør hvor jeg egentlig kommer fra.* På en annen side forteller Gita at hun føler seg annerledes blant storfamilien. Gjennom fosterfamilien har Gita en tante som ikke liker mørkhudede og en fetter med tilknytning til en nazistgjeng. *Da blir det veldig tydelig at man ikke er en del av familien. (...) Fosterfamilien tvang han til å gå i fakkeltog, satt tante og onkel på plass. De (fosterforeldre) skjønner ikke at jeg faller inn i den gruppa.*

Før Gita kom i fosterhjem snakket hun sitt morsmål med sin mor. Gita husker veldig lite av språket fordi hun var så liten da hun ble fosterhjemsplassert, og fordi det ikke har vært gjort noe forsøk på at hun skulle opprettholde det.

Synes det er veldig synd. Kunne tenkt meg å begynne å lære meg det. Men har ikke vært noe tema. I en rapport stod det at det var viktig å opprettholde språk slik at jeg kunne kommunisere med mamma.

Hun forteller at moren hennes pleier å snakke morsmål til henne når de treffes. *Hun vil nok gjerne at jeg skal snakke hennes språk.* Gita har to halvsøstre i utlandet men de har ikke noe felles språk. *Jeg er invitert dit, men ikke så kult hvis jeg ikke kan kommunisere.*

Gita er døpt katolikk men er ikke religiøs. *Fosterforeldrene mine er helt ateister. Nå har jeg ikke noe forhold til religion. Jeg vet ikke om det er bra eller dårlig. Jeg er lik-*

som oppvokst ateist nå. Foreldrene til Gita vil at hun skal beholde sin kristne bakgrunn. *Mamma vil gjerne at jeg blir med i kirka, gir meg bibel og snakker om at jeg er døpt. Pappa er sint på fostermor på grunn av det med religion.* Gita må late som hun er litt katolikk når hun er sammen med moren sin fordi det er vanskelig for henne å akseptere at Gita er ateist.

Vanskelig å få henne til å forstå at jeg er på et litt annet sted. Det blir litt dragkamp, så må man velge retning. Jeg har liksom valgt norsk.

Gita skulle ønske det hadde blitt lagt bedre til rette for at hun skulle opprettholde morsmålet sitt:

Språk er veldig viktig. Jeg kan ikke kommunisere med noen i familien hvis jeg har lyst å bli kjent med dem.

Hun forteller at hun også skulle gjerne visst litt mer om hvor hun kommer fra og hvor foreldrene hennes kommer fra. Hun mener det hadde gitt henne bedre kunnskap om deres tankesett og kanskje skapt en bedre relasjon mellom dem.

Det er først i de senere årene at Gita har blitt opptatt av sin etniske bakgrunn. Hun mener grunnen til at hun ikke har reflektert så mye over det tidligere er fordi det aldri har vært et tema, hverken fra barnevernet sin side eller i fosterhjemmet. Hun sier at hun ikke kan huske at noen har spurt henne om noe som handler om kultur og identitet.

Det er en berikelse å ha en annen kultur, jeg må liksom grave det litt frem nå selv. Det er de siste par årene jeg har tenkt at det er en verdi.

Gita sier at hun skulle ønske hun ble inkludert mer i beslutninger og fått mer informasjon, særlig når det gjelder språk. Hun mener at holdningen om at man skal skåne barn for så mye som mulig ender opp med at barna blir helt uvitende. Gita mener at alle kommer i en eller annen identitetskrise og da er det viktig å slippe å velge mellom to kulturer, men at man velger det bedre fra begge deler.

Gita er 25 år i dag og student. Hun bor ikke lenger sammen med fosterfamilien, men har fortsatt et tett bånd til dem. Andre viktige personer i Gitas liv er hennes mor og tilsynsføreren:

Tilsynsføreren har nesten vært min største klippe. Hun har fulgt meg siden jeg var 2 år. Viktig med den kontinuiteten. Jeg kjenner henne godt og barna hennes.

Nala 24 år

Nala har bakgrunn fra Øst-Afrika. Hun er født i Norge, men bodde flere år i Afrika i oppveksten. Familien flyttet tilbake til Norge da hun var ti år. Da Nala var 13 år kom hun og lillebroren hennes i fosterhjem. Hun bodde i fosterhjemmet fram til hun var 22 år. Nala har en storesøster som er vokst opp hos bestemor i hjemlandet.

Nala er vokst opp som muslim. Da hun bodde i Afrika, bodde hun mye hos bestemoren som var opptatt av religion. Fra oppveksten var hun vant til å feire id og ramadan.

Foreldrene hennes feiret imidlertid også jul og var ikke selv særlig religiøst praktiserende. Hun forteller at hun brukte hijab en stund som barn fordi bestemoren ønsket det, men at hun ikke var særlig opptatt av religion.

Da Nala skulle plasseres i fosterhjem hadde hun egentlig ikke noen ønsker for hva slags etnisk eller religiøs bakgrunn fosterfamilien skulle ha, det som var viktig for henne var at hun skulle få være sammen med lillebroren sin.

Nei, jeg tenkte egentlig ikke på det. Jeg var mest opptatt av at det skulle være en familie som kunne ta begge to. Ting hadde begynt å bli mørkt. Jeg hadde mye ansvar selv for meg og for broren min. Selv om jeg ikke trodde på noen religion, ba jeg hver kveld om at jeg skulle få et bedre liv.

På spørsmål om hva som var den største overgangen ved å flytte til en ny familie svarer hun:

Egentlig lurte jeg mest på om jeg kom til å bli likt. Også tenkte jeg litt på at jeg har en annen hudfarge, og at de var hvite. Jeg tenkte på hva jeg skulle si til vennene mine. Det var det jeg synes var vanskeligst, hvordan jeg skulle forklare det til vennene mine at jeg bodde hos en hvit familie. Først sa jeg at det var slektninger (Nala har også norsk familie). Det tok noen måneder før jeg sa at det var fosterforeldre.

Nalas foreldre var ikke spesielt opptatt av religion. Det var ikke konflikter knyttet til livssyn som var bakgrunn for flytting til fosterhjem. Nala opplevde det ikke som om fosterhjemmet var veldig annerledes livssynsmessig enn foreldene. Overgangen var særlig knyttet til julefeiringen.

Jeg hadde ikke noe særlig forhold til jul, det var veldig annerledes hos fosterfamilien. Da er vi 25 personer, skikkelig storfamilie. Og det er gaver fra alle. Det var veldig annerledes å se noen som har det sånn på julaften.

Før Nala flyttet i fosterhjem var hun vant til å snakke swahili med foreldrene og med storesøster og bestemor. Hun snakket norsk med broren sin og med venner. Hun forteller at hun fortsatt snakker swahili flytende og at det har vært viktig for henne å opprettholde språket:

Det har egentlig vært sånn at jeg har søkt på ting på nettet som jeg kan lese eller jeg har hørt på afrikansk musikk sånn at jeg kan høre det. Språket har hele tiden vært en viktig del av meg. Jeg snakker det med mamma når jeg kan. Og med tanten min som ikke forstår særlig godt norsk. Språket har vært veldig viktig for meg. Det handler også om fletting av hår og frisørtimer. Om dans og musikk. Det har vært veldig viktig å kunne beholde den afrikanske delen av meg. Det var også noe fostermoren min la merke til at var viktig for meg.

Hun sier også at dette har vært annerledes for broren hennes. Han var seks år da de flyttet i fosterhjem:

Broren min snakket også swahili før, men han gikk fort over til norsk. Og etter alt som har skjedd har han blokkert mye fra det tidligere livet. Alt han har opplevd språk, kultur. Det er ikke aktivt til stede for ham tror jeg. Det er viktigere for ham at han passer inn her og nå.

Nala forteller at fosterforeldrene hennes ikke er opptatt av religion, de går i kirken på julaften. Men det er alt. Hun opplever at det har gjort det lettere for henne:

Jeg tror det gjorde det lettere for meg og broren min. De hadde ikke noe syn på hvordan vi skulle være. Det gjorde det lettere for oss å få connection og opprettholde det. For eksempel hun eldste søsteren min er sammen med en som er muslim så de er veldig åpne så det var ikke noe problem at vi kom dit og hadde en annen bakgrunn.

Nala har opplevd det som lite utfordrende å flytte i fosterhjem med en annen kulturell bakgrunn. Det var større utfordringer knyttet til å etablere seg på ny skole og i et nytt miljø. I niende begynte hun på ny skole.

I niende klasse hvor du er mest usikker på deg selv. Jeg ble ertet, kalt for nuggatti og apebarn. Jeg hadde stort behov for å bli akseptert, og helst av de norske. Det var andre innvandrerbarn der, men jeg forholdt meg ikke så mye til de. De holdt seg for seg selv. Jeg ville være en kul utlending. Det var en episode etter skolen, en gutt sa til meg at de ikke ville ha negervirus der. Jeg løp hjem og gråt. Da ringte fostermoren min til moren hans, og han ringte og ba om unnskyldning. Det foregår mye fra før når du er fosterbarn, så det gikk veldig mye rett inn.

Nala tror at fosterforeldrene bekymret seg for dette at hun ikke skulle bli inkludert.

Fosterforeldrene min har vært veldig opptatt av at jeg skulle like meg selv for den jeg er. Særlig fostermoren min jobbet hardt for dette. Hun kommenterte alltid hvor fine vi er og hvor mye hun setter pris på oss. Når vi var i på sydentur hadde vi konkurransen om å få mest endret farge. Hun ville også at jeg skulle være forsiktig når jeg la ut bilder, sa fra hvis det var for mye sminke og toppe- ne var for utringede. At jeg ikke skulle legge ut sånne bilder for å bli godtatt av gutter.

Nala opplever at hun har vært heldig med foster familien sin, og at fosterforeldrene er de som står henne nærmest i dag: vi har mye kontakt, jeg snakket med mor senest i går. Jeg ringer de hvis det er noe. Og drar dit på helgebek. Akkurat nå er de mine foreldre.

Om kontakten med sine biologiske foreldre forteller hun:

Mine biologiske foreldre skjønner det og synes det er greit tror jeg. Men jeg sier ikke mamma og pappa til fosterforeldrene mine sånn at de hører det. Var jo sånn at de hadde tatt saken opp om tilbakeflytting men så så de at vi hadde det så bra så trakk de saken. De har godtatt det, og det har gjort at de har samarbeidet bra med fosterforeldrene mine og kan invitere dem på en middag eller ta en kaffe. Men det er litt vanskelig, det er viktig at det ikke går for langt så de ikke blir for nære.

Nala har relativt hyppig kontakt med de biologiske foreldrene sin og sier at hun prøver å besøke dem hver gang hun er i hjembyen. Da barnevernet bestemte hadde de samvær en gang i måneden.

Nala har også kontakt med storfamilien sin i Afrika og med noen som har flyttet til Norge:

Jeg har mange kusiner og fettere, onkler og tanter. Jeg snakker ikke like mye med alle, men nå har de fått facebook. Jeg skulle ønske at jeg hadde et sterkere forhold til de – og det samme med mine biologiske foreldre – jeg prøver å få det til. Men ikke enkelt når jeg lever mitt liv og de må henge seg på. Mamma har fått facebook og kan følge med der nå.

Om tradisjoner og religion sier Nala følgende:

Jeg har jo fått mer forhold til jul, og jeg gleder meg til det. Til stemningen. Men Id, nei det feirer jeg ikke, men jeg får litt stikk i hjerte av det. Føler et slags krav i hjerte om det, jeg har jo venner som gjør det. Det er tanker jeg har tenkt med meg selv, skal jeg eller er det for dumt? Eller er det respektløst å feire id når jeg ikke er troende? Men samtidig jeg feirer jo jul uten å praktisere.

På spørsmål om hva hun savner fra kulturen hun vokste opp i, er det kulturen hun opplevde i Afrika hun savner:

Jeg savner musikken, dansen og klærne. Jeg savner at nabodama kom på besøk og bare var der i tre timer, uten at det skjedde noe. At man bare kunne finne seg et hjørne i et hus og bare henge der. Være sammen med 15 andre uten at det skjedde så mye.

Nala mener det viktigste for fosterforeldre er at de er åpne:

De må klare å se det fra barns perspektiv og ikke dømme. Fordi man har hørt det og det på nyhetene, det er for eksempel mange muslimer som likevel drikker alkohol. Og prøve å se det fra barnets perspektiv. Prøve å opprettholde så godt som mulig. Noen familier krever at barnet skal være muslim, da må man til en viss grad respektere det. Jeg tror man kan få det beste av to verdener og det fikk jeg. Og da valgte jeg ingen av delene.

Amira 23 år

Amira kom til Norge fra Øst Afrika da hun var to år gammel. Hun kom sammen med slektninger som hun bodde hos fram til hun var nesten 15 år. Foreldrene hennes har aldri bodd i Norge. Forholdet til slektningene hennes ble etter hvert preget av konflikter og da hun var 14 år, ville de ikke lenger at hun skulle bo der. Barneverntjenesten fant en fosterfamilie til henne

Da barnevernet overtok ansvaret for Amira var det en frivillig plassering og det lå ikke noe tvangsvedtak til grunn. Amira og familien hennes i Norge, har selv styrt hvor mye de kontakt de skulle ha. Hvor mye kontakt det har vært har variert, men Amira har hele tiden hatt mye kontakt med et av søskenbarna sine.

Da Amira kom i fosterhjem kom hun til en praktiserende kristen familie, hun beskriver at det var veldig uvant:

Å komme til en fosterfamilie som var kristen. Jeg ble redd av å ha Jesusbilde over senga. Det var ingen som spurte meg, jeg tror ikke det var tid til det. Alt skjedde så fort, jeg måtte ha et sted å bo.

Hun opplevde at hun skilte seg ut fra fosterforeldrene sine og at de ble lagt merke til når de var ute:

Jeg følte at folk så på meg når jeg gikk sammen med fosterforeldrene mine, de var nysgjerrige. Jeg er mørk og de var hvite i huden.

De prøvde vel ikke akkurat å få meg til å bli kristen. Men jeg synes det var rart at de sa Jesus være med deg og sånn. Jeg husker at jeg synes det var rart at de kunne være så religiøse og samtidig drikke alkohol. Det var også veldig uvant mat.

Det var ikke bare det med religion som var uvant. Det er ting som afrikanere gjør som jeg var vant til. De vasker hele leiligheten hver dag, morgen og kveld. De har andre klær hjemme. Også snakker de høyt. De er ikke sinte, de bare snakker høyt. Nå er det sånn at jeg etter hvert blir sliten av det

Før hun kom i fosterhjem var det viktigste for henne å få fortsette å bo i storbyen. Hun kan ikke huske at det med etnisk bakgrunn i fosterhjemmet var noe tema:

Jeg vet ikke om jeg ville valgt en muslimsk familie, jeg tror ikke det ville vært viktig for meg, men jeg ville gjerne hatt valget. Jeg føler at islam er en del av meg, jeg tror på gud og er muslimsk. Det funker for meg selv om jeg ikke er så praktiserende.

Hun har selv vært opptatt av å opprettholde språket:

Jeg var veldig opptatt av å snakke morsmål med venner og med kusinene mine. Jeg gjorde det bevisst, for ikke å glemme det.

Amira bodde ikke lenge hos denne fosterfamilien. Hun flyttet i stedet på hybel til en annen familie. Etter at hun flyttet har hun ikke hatt kontakt med fosterfamilien. I dag bor hun alene, men har fortsatt kontakt med hybelvertsfamilien. Hun har også kontakt med familien sin, særlig med en av kusinene sine.

Amira har hele tiden bodd i storbyen og har gått på skoler med mange minoritetselever, hun har holdt kontakt med venner fra oppveksten. I dag har de fleste av vennene hennes minoritetsbakgrunn, men ikke fra samme land som henne.

Hun sier følgende om hvordan hun opplever identiteten sin:

Jeg føler meg norsk når jeg er blant xx (personer med samme etniske bakgrunn) og (etnisitet) når jeg er blant nordmenn. Jeg er faktisk flerkulturell.

Kaleab 18 år

Kaleab kom som flyktning fra et asiatisk land til Norge for noen år siden. Den første tiden i Norge bodde han i asylmottak. Da han fikk oppholdstillatelse så han for seg at han kunne dele leilighet med jevnaldrende enslige mindreårige som han hadde blitt kjent med på mottaket. Etter å ha vært i møte med en kontaktperson i kommunen, hvor han skulle bosettes, fikk han informasjon om muligheten til å bo i gruppefosterhjem, og syntes dette hørt bra ut. For rundt to år siden flyttet han flyttet han inn i et

gruppefosterhjem, hvor han bor med fosterfar og to fosterbrødre - også enslige mindreårige.

Kaleab går på norskopplæring hver dag, og har gjort det i flere måneder. Han lærte også litt norsk på asylmottaket. I fosterhjemmet snakker Kaleab bare norsk. Planen videre er å ta et års grunnskole, før han begynner på videregående skole. Kaleab forteller at skolearbeid er viktig for ham. Han har lyst til å utdanne seg som lege eller noe innen IT. Han er glad for å være i Norge, fordi her har han håp om en fremtid og det er mange muligheter.

Vi gjør mye sammen i fosterfamilien. Fosterfaren min hjelper med å lage mat, eller hvis jeg ikke skjønner leksene. Han er snill. Det er det beste stedet man kan bo. Fordi der er deilig. Hvis jeg trenger hjelp, får jeg hjelp.

Kaleab er veldig fornøyd med å bo i en fosterfamilie. Han synes at de finner på mye gøy sammen, og at han får god hjelp til alt han har behov for. Han ser for seg å bo der frem til han er 20-21 år, men synes det er trist å tenke på at han skal flytte ut. Tre ettermiddager i uka er Kaleab på leksehjelp og aktiviteter for enslige mindreårige. Her får han hjelp til lekser, og det er sosiale aktiviteter. Kaleab kjenner godt mange av de som går på leksehjelp. Han har også andre venner, noen norske og noen fra andre land. Han har også en onkel som bor i Norge, som han har litt kontakt med.

Kaleab er muslim. Han synes det er viktig at han får praktisere religionen sin. Fosterfaren hans har en annen religion, men Kaleab synes det går fint.

Fosterfaren min er ikke muslim. Det får fint, vi snakker ikke så mye om det. Begge er fornøyde med hverandres religion.

De snakker ikke så mye om religion, og Kaleab synes han har frihet til å praktisere sin religion og ta de hensynene han har behov for. Han synes generelt at han lærer mye om å respektere andres kultur, religion og tradisjoner i gruppefosterhjemmet, i og med at de alle har ulik bakgrunn.

Det er veldig morsomt at vi er fra ulike steder (i gruppefosterhjemmet). Vi lærer hvordan vi kan respektere hverandre og lærer språket (norsk).

Han forteller at "alt" var annerledes for ham da han kom til Norge. Kaleab føler seg ikke norsk på noen måte, men sier at han har begynt å ta til seg noen norske vaner og spise norsk mat.

8.2 Oppsummering og diskusjon

De tidligere fosterbarna har til felles at de alle har bodd hos fosterfamilier med annen etnisk og religiøs bakgrunn enn dem selv. Med unntak av ett tilfelle (gruppefosterhjemmet), er fosterhjemmene etnisk norske. To av ungdommene vi har snakket med og som ble plassert som tenåringer sier at de ikke ble spurt av barnevernet om de hadde noen ønsker for hva slags fosterfamilie de ville ha. De fleste ønsket selv å komme i norske fosterhjem, men de mener likevel at det er viktig å få flere fosterfamilier med minoritetsbakgrunn og at det skal være et reelt alternativ å kunne velge et fosterhjem med en annen bakgrunn.

Det er variasjon i hvordan fosterbarna har opplevd overgangen å bo i et fosterhjem med annen etnisk bakgrunn. Flere beskriver overgangen som uproblematisk, mens

enkelte har opplevd utfordringer når det gjelder språk og livssyn. En av ungdommene sier at fosterfamilien er kritiske til folk med samme religion som ham og at det skapte ubehageligheter mens han bodde hos dem. Flere beskriver dessuten at det har vært en utfordring å etablere seg i et nytt miljø, få nye venner og flytte til et sted "ut på landet". Flere beskriver også at de har vært usikre på hvordan det ville bli å bo hos en familie med en annen hudfarge og hvordan andre i nærmiljøet ville vurdere dette.

De fleste intervjuede ungdommene har ikke opplevd at det har vært store utfordringer i fosterhjemmet knyttet til forskjeller i etnisitet, kultur eller religion og livssyn. En av ungdommene opplevde det å bo i fosterhjem som vanskelig fordi fosterfamilien var intolerant. I tillegg har to av ungdommene flyttet til et nytt fosterhjem fordi de opplevde at de ikke kom godt overens med det første hjemmet.

Ungdommenes religiøse ståsted i dag varierer, men blant de vi har intervjuet er det flere som ikke betegner seg som religiøse enn som sier at de er det. Flere av de vi intervjuet forteller at de identifiserer seg med fosterfamilien livssynsmessig.

Fosterbarna vi har snakket har alle kontakt med biologisk familie (foreldre, søsken, tanter og onkler) i dag, men i varierende grad. De aller fleste hadde også samvær med en eller begge foreldre mens de var under barnevernets omsorg. Fosterbarna har ulike erfaringer knyttet til samværet. En av ungdommene sier at hun følte seg presset til å ha samvær når hun egentlig ikke ønsket det, mens en annen sier han skulle ønske barnevernet gjorde mer for å tilrettelegge for at han kunne ha mer kontakt med familien.

Ingen av de vi har intervjuet har i ettertid ønsket de hadde fått en familie med samme etniske bakgrunn som dem selv, men vi erfarer at de er opptatt av morsmål, av kultur og tradisjoner fra hjemland/foreldrenes hjemland. Flere av ungdommene beskriver seg som flerkulturelle - med en fot i det norske og en fot i opphavskulturen. Noen forteller også at deres flerkulturelle side ikke alltid har vært fremtredende tidligere, men at det har blitt en viktigere del av deres identitet etter at de ble eldre. Vi finner at behovet for å kunne beholde en fot i begge leirer er viktig for ungdommene. Vi finner også at hva disse ungdommene anser som viktig til dels skiller seg fra hva mange aktører i minoritetsmiljøene uttrykker at er viktig. Ungdommene er påvirket av at de har vokst opp i norsk samfunn, og er ikke på samme måte opptatt av behovet for å bo i et hjem med samme kulturelle bakgrunn som det de kommer fra.

Flertallet av ungdommene vi har intervjuet forteller om vellykkede plasseringer. Alle vi intervjuet er skolelever/studenter og har ambisjoner om å ta/fullføre høyere utdanning. Utvalget av ungdommer er beskjedent og det må antas å være selektivt. Men intervjuene viser at barn med minoritetsbakgrunn kan få det bra i hjem med majoritetsbakgrunn.

Ungdommene er ganske enstemmig når det gjelder hvilke egenskaper de mener er viktig ved et fosterhjem. Det viktigste er romslighet og åpenhet. Det er viktig at fosterbarna får mulighet til å opprettholde sin religion og tradisjoner hvis de ønsker det, og at dette behovet møtes med anerkjennelse. Vi ser også at det er viktig å bidra til

at barna/ungdommene får mulighet til å opprettholde morsmål og å oppleve at deres kulturelle/etniske bakgrunn blir anerkjent.

9 Biologiske foreldres erfaringer

Vi ønsket å få kunnskap om erfaringer hos biologiske foreldre som har barn som er plassert i fosterhjem. Vi var klar over at det ville være vanskelig å rekruttere informanter i denne gruppen, og har derfor inkludert erfaringer formidlet av en informant som holder ICDP-kurs for foreldre som har barn boende i fosterhjem.

Vi har intervjuet to biologiske foreldre, en mor og en far, som begge har eller har hatt barn i fosterhjem. Begge kom som flyktninger til Norge, den ene kom på slutten av 90-tallet, den andre for rundt fem år siden. Felles for informantene er også at de har barn som ble født før de kom til Norge, og de har senere også fått barn i Norge. Den biologiske faren har fem barn. Alle barna har vært i perioder i ulike norske fosterhjem. De eldste er nå flyttet ut av fosterhjem, men den yngste som er 12 år bor fortsatt i fosterhjem. Han har en del slektninger/storfamilie i Norge. Den biologiske moren vi intervjuet har tre barn, alle under ti år. De ble plassert i norske fosterhjem for et par år siden. Hun og mannen har ingen annen familie i Norge.

Den ene av informantene ble intervjuet med tolk.

9.1 Foreldrenes erfaringer

Informasjon, forståelse av barneverntjenestens beslutning

Vi spurte ikke informantene direkte om bakgrunnen for at barna deres er i fosterhjem, men de fortalte om kontakten de hadde hatt med barneverntjenesten i forbindelse med plasseringene. Slik vi oppfatter det, har begge de biologiske foreldrene vi har intervjuet, relativt dårlig forståelse av prosessen rundt plassering av barna i fosterhjem og hvilke vurderinger barnevernet har gjort. De har enten fått lite informasjon, eller ikke forstått informasjonen. Begge informantene oppfatter at de som foreldre ikke er blitt hørt, og de har følt seg maktesløse i møte med barnevernet.

I det ene tilfellet ba foreldrene barnevernet om hjelp og veiledning, for at barna skulle kunne bli hos dem:

Jeg har sagt til dem, hvis jeg gjør noe feil, kan dere ikke heller prøve å hjelpe meg og støtte meg? De tok bare barna mine fra meg (...) Det er barnevernet som styrer alt. Det er ingen som støtter. Vi bare blir dømt for å være dårlige foreldre. Det er ikke menneskelig.

Slik vi forstår det, har alle barna til de to informantene bodd i ulike fosterhjem. Foreldrene synes det er svært trist at søsknene ikke får bo sammen. Underveis har to av barna til den ene informanten byttet fosterhjem underveis, den ene to ganger. Informanten forteller at hun ikke har fått informasjon om hvorfor de måtte flytte.

I ettertid har informantene fått en forståelse for at barneoppdragelse i norske former er annerledes enn hva de selv er vant med, og at dette kan være noe av bakgrunnen til at barna ble plassert i fosterhjem. Den ene sier:

Jeg forstod ikke hva jeg skulle gjøre med barna. Det er annerledes i min kultur og mitt land. Nå har forstått mer hvordan det er. Nå har jeg vært på kurs. Jeg er ikke en norsk kvinne, jeg er nykommer i det norske. Men nå forstår jeg, jeg kjenner bedre til det norske samfunnet.

Begge informantene uttrykker at de forsøker å forbedre seg som foreldre, men at de oppfatter at det har liten betydning for barnevernet. Begge informantene har tatt initiativ til å gå på kurs, sinnemestringskurs, ICDP-kurs, Alternativ til vold og andre former for kurs og oppfølging knyttet til å mestre foreldrerollen. Slik de fremstiller det, er det tydelig at motivasjonen for å gå på kurs for begge informantene er å bli en bedre forelder – og å imøtekomme norske forventninger til rollen. Den biologiske moren forteller:

Jeg har sagt at jeg vil ha kurs og opplæring, i hvordan oppdra barna, gjøre meg til en god mor. Men de (Barnevernet) var ferdige da de hadde tatt barna mine. De sa at jeg måtte klare meg på egen hånd. Det er derfor jeg har flyttet. Her kan jeg delta på kurs, gjøre noe som kan styrke meg. Det var vanskelig å flytte derfra, men jeg følte at jeg måtte gjøre noe. Jeg vil gjerne gå på skole, få praksisplass. Nå har jeg vikariat i barnehage. Jeg vil bli mer aktiv i samfunnet. Jeg skal gjøre alt jeg kan, lære språket, få jobb, jeg skal lære meg den norske måten å oppdra barna sine på. Jeg skal gjøre alt jeg kan, jeg skal bli en sterk mor – den mor som barnevernet forventer og vil ha. Livet mitt betyr ingen ting uten barna mine.

Informanten som holder ICDP-kurs har inntrykk av at det er svært liten systemforståelse blant foreldre med minoritetsbakgrunn. De får dårlig informasjon og forklaring av hva barnevernet gjør, og de forstår sjelden rekkevidden eller konsekvensene av barnevernets arbeid. Barnevernets avgjørelser kan være riktige for barnets del, men i prosessen blir foreldrene lite sett og får i liten grad forklaring på prosessen og hva som skjer. Hun har også inntrykk av at foreldrene kjenner lite til barnets rettigheter, og har ikke innsikt i hva de kan stille krav om eller påvirke ved fosterhjems plassering, for eksempel med tanke på språkopplæring. I og med at foreldrene har dårlig informasjon om prosessen, kommer de heller ikke i posisjon til å stille spørsmål.

Videreføring av religion og kultur

For særlig én av foreldrene var det viktig at barna kom i en familie hvor de fikk mulighet til å videreføre kulturen, eller at det på annen måte ble lagt til rette for dette. Det formidlet hun også til barnevernet:

Jeg sa til dem at jeg ønsker at barna skal komme i en familie som er muslimer, som har samme bakgrunn eller kultur som oss. De må følges opp når det gjelder religion og kultur. De hørte ikke på meg, det var barnevernet som bestemte familie.

Hun forteller at det var en familie med samme etniske bakgrunn som dem selv, som var godkjent som fosterhjem, men at barnevernet ikke ville plassere barna hennes der. Hun vet ikke grunnen til dette. På spørsmål om hvorfor det er viktig at barna får videreført kultur og religion, svarer hun:

Det blir veldig viktig for meg. Vi er muslimer, ikke norske. Selv om vi blir her hele livet, blir vi ikke helt norske. Det er viktig å ta vare på språk, religion og

kultur. Vi er i det norske samfunnet, men det er viktig for oss for å føle oss trygge og fungerende, at vi tar vare på verdiene våre.

Inntrykket vårt fra intervjuene er likevel at det er viktigere å videreføre morsmål, enn at barna blir opplært i religion fra de er små. Informantene uttrykker at barna må få opplæring når de er gamle nok til å forstå, og at de selv må få lov til å ta et valg knyttet til dette. Den ene av dem forteller:

De er så små, det er enda lenge til de skal praktisere religion. Hvis de kan språket, så kan de etter hvert begynne å lære mer om religionen sin. Den største bekymringen er at barna har glemt sitt morsmål. Det er det som er veldig dårlig. Det viktigste for meg er at de skal lære språket sitt. Vi skal informere dem om religion, men ikke tvinge dem. De bestemmer selv.

Den ene av informantene er selv kristen, men synes det er feil at den ene av døtrene nå blir oppdratt som kristen. Han mener at hun selv må få velge når hun er gammel nok. De andre biologiske familiemedlemmene er muslimer.

Den andre av informantene forteller at eldstebarnet har begynt å vise litt interesse for hjemlandets kultur, morsmål og islam. Han vil blant annet lære å be, sier hun. Han har så vidt deltatt i koranundervisning, men ble mobbet av de norske barna. De spurte hvorfor han skulle gå på koranskole, han som bor hos en norsk familie og er kristen?

Inntrykket ICDP-kursholderen er derimot at religion er svært viktig for mange av foreldrene de treffer, og at mange ønsker at barna skal vokse opp i for eksempel et muslimsk hjem. For en del er det viktigere at barnet bor i et muslimsk hjem, enn at hjemmet har den samme etniske bakgrunnen som barnet i utgangspunktet har. Bakgrunnen kan være at foreldrene kan føle trygghet med at barna lever i tråd med de grunnleggende prinsippene som foreldrene selv kjenner og synes er viktige, og at foreldrene slipper å bekymre seg for at barna lever "feil."

Foreldrenes kontakt med barna. Opprettholdelse av morsmål.

Den ene av informantene har svært lite kontakt med barna sine, men det er usikkert om det er barnevernets reguleringer eller andre forhold (besøksforbud eller konflikt med storfamilie) som er årsaken. Den andre ser barna sine noen få ganger i året: Det ene av barnet får hun møte fire ganger i året, de to andre får hun treffe to ganger i året. I utgangspunktet fikk hun treffe et av de andre barna også fire ganger i året, men det ble redusert til to fordi "fosterfamilien sendte rapport om at barna blir urolige når de treffer mor." Selv oppfatter hun at barna blir urolige, fordi hun og barna blir som fremmede for hverandre når de treffes så sjelden. Særlig gjelder dette det yngste av barna, som husker lite fra gang til gang. Med ett av barna kan hun også snakke noen minutter på telefon innimellom, men når hun prøver å ringe fosterhjemmene til de andre barna, svarer de ikke.

Et annet moment er at hun må ha tolk når hun møter de to yngste barna sine. Før barna kom i fosterhjem, snakket de bare morsmål med foreldrene. De har helt glemt morsmålet sitt, og får ingen opplæring i morsmål. Mor forteller at hun har tatt opp det-

te temaet med barnevernet og fosterfamiliene gjentatte ganger, men at de hver gang svarer at barna er for små og at det er norsk de må lære. Hun forteller:

Tenk at jeg bruker tolk til de to minste barna når jeg møter dem. Tenk hvor vanskelig det er for en mor, å snakke med barna med tolk. Er dette riktig?

Informantene oppfatter at barnevernet og fosterfamiliene kunne lagt til rette for at barna ikke skal glemme særlig kultur og språk. Den ene av dem forteller:

De kunne tatt kontakt med en familie som har samme bakgrunn som oss, som barna kunne besøkt, slik at de kunne brukt språket og lært kulturen. Det er mange ting de kunne gjort. Poenget er at de (barnevernet) ikke vil gjøre det.

Også den andre informanten vår forteller at hans yngste datter ikke forstår morsmål. Før barna ble plassert i fosterhjem, snakket de bare morsmål hjemme. Han kan selv relativt godt norsk, og kan fint kommunisere på norsk, men han uttrykker at det er veldig trist at datteren har så lite kjennskap til språket hun vokste opp med. Han sier:

Det blir som at de har kidnappet dattera mi og får henne til å snakke det språket de ønsker.

Foreldrene som har gått på ICDP-kurs, er i mindre grad opptatt av morsmål. Informanten her oppfatter at religion er viktigere enn språk for de fleste, selv om dette varierer fra person til person og gruppe til gruppe. Informantens inntrykk er at "det å være opptatt av språk er litt avansert", i betydningen at foreldrene ofte ikke ser konsekvensene av at barnet ikke får opprettholde morsmålet sitt, og at de ikke tar innover seg styrken i å være tospråklig. De tenker mer på her og nå – at barnet skal ha det bra der det er og at norsk synes viktigst for å klare seg i det norske samfunnet. En del barn mister morsmålet. I tillegg til at kommunikasjonen med foreldrene ved samvær blir vanskelig, mister barnet mulighet til å kommunisere med slekt og nettverk: "Det handler om hele slekta, de mister tilgangen til et helt univers."

Barnas utvikling i fosterhjem

Den biologiske moren har inntrykk av at det går bra med barna hennes i fosterhjemmene. Hun forteller at de er flinke på skolen, er med på fotball og andre aktiviteter og at de hører etter og følger grenser. Samtidig forteller de eldste barna at de savner henne og helst vil bo med henne. Et av barna har fortalt til mor at han ikke ønsker å være i kontakt med andre med samme landbakgrunn som dem selv, fordi han synes det er vanskelig å skulle fortelle at han bor i fosterhjem, eller at de skal forstå det når han bor i en norsk familie.

9.2 Oppsummering og diskusjon

Svært mange fosterbarn med minoritetsbakgrunn kommer som vi har beskrevet i etnisk norske fosterhjem. Biologiske foreldre som mister omsorgen for barna kan oppleve det svært vanskelig å ikke kunne kommunisere med barna på eget morsmål. Det kan også gi stor usikkerhet at barna vokser opp i en familie med en annen religiøs tilhørighet.

Slik vi oppfatter det, har de biologiske foreldrene vi har snakket med ikke fått god nok informasjon om prosessen før og rundt plassering av barna i fosterhjem. De uttrykker

begge at de har ønsket seg hjelp og veiledning til å bli gode foreldre, men at de ikke fikk det i forkant av plassering og at vedtak om plassering i fosterhjem kom brått på dem. ICDP-veilederen vi har intervjuet bekrefter at foreldrene generelt sett har svært liten systemforståelse.

Informantene synes de får lite informasjon om hvordan det går med barna i fosterhjemmet. Flere av barna har helt mistet morsmålet sitt, og for den ene av foreldrene vi intervjuet må samvær skje med tolk. For informantene synes det viktig at barna kjenner til sin bakgrunn; religion, kultur og språk. Det viktigste for våre informanter er imidlertid at de får opprettholde morsmålet sitt. Morsmål er avgjørende for at foreldrene og storfamilie skal kunne kommunisere med barnet på en naturlig måte. I tillegg trekker informantene frem at morsmål er viktig for at barna senere skal forstå kultur og religion. Informantene mener at barnevernet i større grad kan legge til rette for at barna får opprettholde morsmålet sitt, selv om de bor i norske fosterfamilier. ICDP-veilederen vi intervjuet oppfatter på sin side at de biologiske foreldrene hun møter, særlig er opptatt av at religionen videreføres ved fosterhjems plassering.

10 Fosterhjem til enslige mindreårige

Svært mange av de enslige mindreårige asylsøkerne som kommer til Norge får vedtak om opphold i Norge. Mange skal bosettes i en kommune, og fosterhjem er en omsorgsløsning kommunene kan velge. I dette kapitlet beskriver vi hvilke vurderinger kommunene må gjøre og når det er aktuelt å bruke fosterhjem. Videre beskriver vi prosessen med å finne fosterhjem til enslige mindreårige og erfaringer fra oppfølging av enslige mindreårige.

10.1 Vurdering av fosterhjem til enslige mindreårige

Over 90 prosent av de enslige mindreårige som er under 15 år får vedtak om opphold i Norge. De som får innvilget ubegrenset, fornybar tillatelse som danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse, skal bosettes i en kommune innen tre måneder. Frem til de bosettes, bor de som regel i omsorgssentre (driftes av Bufetat).

Kommunen skal vurdere ulike omsorgsløsninger, og sørge for at barnet får gode oppvekstbetingelser. I saker der enslige mindreårige plasseres i fosterhjem eller annen boløsning i regi av barnevernet, er det ikke er snakk om omsorgsovertakelse, men et botiltak.

I vurderingen av hvilken plassering den enkelte ungdom skal få, er ungdommens behov selvsagt sentralt, men også økonomi og mulige plasseringsalternativer spiller en rolle. Ungdommen må også selv samtykke til plasseringen. I praksis har også alder stor betydning ved plassering, særlig skillet over/under 15 år.

Det finnes flere ulike løsninger når kommunen skal bosette enslige mindreårige. De kan bo i fosterhjem, i ulike former for bofelleskap eller i hybel med hybelvert. I tillegg har Oslo kommune og etter hvert enkelte andre kommuner etablert gruppefosterhjem for enslige mindreårige. Våre funn tyder på:

- For de under 15 år er fosterhjem en vanlig løsning, evt. fosterhjem hos slekt som allerede bor i landet. En del av de enslige *under* 15 år blir i praksis også bosatt i bofelleskap (døgnbemannet).
- For de over 15 år er bofelleskap vanlig. Disse er bemannet, som regel fulltid (noen bemannet etter behov), og det er tett oppfølging av ungdommene som bor der.
- De som er over 15 som er selvstendige og har ønske om å klare seg selv, kan bosettes i hybel (evt. med hybelvert) eller ubemannet bokollektiv, hvor de får oppfølging etter behov.
- Gruppefosterhjem der det finnes, brukes for de som er rundt 15 år og eldre.

10.1.1 Prosessen med å finne fosterhjem til enslige mindreårige

Når fosterhjemtjenesten skal finne fosterhjem til enslige mindreårige, er prosessen motsatt av hva den er når barnet har vokst opp i Norge. Når barnet har vokst opp i Norge, er prosessen slik at barneverntjenesten ser etter fosterhjem som kan passe til akkurat det barnet. Barnet er utgangspunktet for plasseringen. Når det gjelder enslige mindreårige, fungerer det i grove trekk slik at fosterhjemmene først rekrutteres, og

deretter vurderer barneverntjenesten (evt. fosterhjemtjenesten) hvem av de bosettingsklare barna som kan passe inn i familien. I tillegg brukes også slektsfosterhjem for en del av de enslige mindreårige. Det omtales nærmere under pkt. 10.2.1. På tidspunktet for rekruttering av fosterforeldre til enslige mindreårige har fosterhjemtjenesten ikke informasjon om hvilket barn de skal finne fosterhjem til. De vet gjerne bare hvor stort antall fosterhjem det er behov for.

Når fosterhjemmet er godkjent og klart til å ta i mot en enslig mindreårig, er det dialog med Bufetats regionkontorer, som har ansvar for å fordele barna og har en database med oversikt over de som skal bosettes. I matchingen av fosterhjem og enslig mindreårig, forteller informantene at de forsøker å ta hensyn til hvor barnet bor midlertidig/hvor det har en tilknytning eller går på skole, hva familien ønsker og er villige til, samt at de forsøker å matche interesser og hvilke behov barnet har.

Noen av fosterhjemtjenestene forteller at de vektlegger at for eksempel enslige mindreårige bør bo i et fosterhjem hvor fosterforeldrene har god forståelse for hva som skal til for å bli integrert og at de har god kjennskap til det norske samfunnet.

Informantene har ikke inntrykk av at fosterforeldrenes etniske bakgrunn er så viktig for de enslige mindreårige. Noen av de enslige mindreårige har et sterkt ønske om å bo sentralt/i en by, og dette ønsket er viktigere enn hvem de bor hos. Andre ønsker norske hjem fordi disse kan fungere som "springbrett" inn i det norske samfunnet og den norske kulturen.

Barneverntjenestenes erfaringer med bosetting av enslige mindreårige

Flere av barneverntjenestene har egne team eller stillinger dedikert til oppfølging av enslige mindreårige. Andre av informantene har lite erfaring med å bosette enslige mindreårige under 15 år, og hadde dermed lite kunnskap om bruk av fosterhjem til denne gruppen. Dette henger sammen med at det tidligere har vært mange færre enslige mindreårige under 15 år, men dette endret seg i 2015 da en stor andel av flyktningene som kom var enslige mindreårige, og en større andel enn tidligere under 15. Den siste tiden har flere av kommunene/bydelene vi intervjuet i, sagt ja til å bosette enslige mindreårige under 15 år og har satt i gang arbeidet med å rekruttere fosterfamilier.

I Oslo er det slik at bydelene har besluttet hvor mange enslige mindreårige de skal ta i mot og hvilke boløsninger de vil tilby. Én bydel satser på hybelvert-løsninger, en annen har etablert bofellesskap og noen fosterhjem, mens en tredje planlegger å bruke bare fosterhjem til de enslige mindreårige som skal bosettes i bydelen. Boløsningene som den enkelte bydel har valgt, blir i stor grad styrende for hvilke ungdommer som kan bosettes der, både når det gjelder alder og bistandsbehov.

Barneverntjenesten må ofte basere seg på lite informasjon når de skal vurdere hvilken type plassering som er best for det enkelte barn/ungdom. Noen av informantene erfarer at det er litt tilfeldig hvor mye informasjon som følger det enkelte barnet/ungdommen. Uansett har barneverntjenesten langt mindre informasjon om enslige mindreårige som skal bosettes (evt. i fosterhjem), enn når barn som har bodd i

Norge skal plasseres i fosterhjem. Barna som er vokst opp i Norge har en historikk og informasjon fra for eksempel helsevesen eller andre hjelpetiltak. Med de enslige mindreårige er det ofte mangelfull informasjon, for eksempel om hva slags omsorgssituasjon barnet kommer fra og hvilke behov de har. Det er utfordrende å identifisere hvilke barn/ungdommer som har særskilte behov. Et annet spørsmål er hvilken type fosterhjem det enkelte barn har behov for, og hvilke støttetiltak som skal gis i tillegg. Med enslige mindreårige erfarer informantene noen ganger at de får informasjon om barnet først etter plassering.

Informantene erfarer at det er noe bedre informasjon om enslige mindreårige under 15 år som har bodd på omsorgssenter før plassering, enn om de som kommer fra mottak. På omsorgssentrene utarbeides en mer fyldig rapport om barnet enn det som gjøres på asylmottak. Noen ganger kan likevel samtaler med barnet/ungdommen selv avvike noe fra informasjonen barneverntjenesten får fra omsorgssenteret, eller barneverntjenesten trenger annen informasjon enn den som er tilgjengelig i rapporter.

En annen viktig faktor i arbeidet med å bosette enslige mindreårige og vurdere hvilken løsning som er best, er at det som regel er svært korte frister fra en kommune får forespørsel om bosetting til de må svare på om de kan ta i mot vedkommende. I saker der barnet har vokst opp i Norge, tar prosessen med å finne fosterhjem vesentlig mer tid.

Informantene formidler at de skal gjøre en individuell vurdering i hver enkelt sak, av hvilke behov barnet har og hvilken boform som er best egnet. Ifølge informantene styrer alder i stor grad hvilket bo-tiltak det enkelte barn skal få, til dels er dette fordi de har lite informasjon om barnet å forholde seg til. I praksis er det stort sett enslige mindreårige under 15 år som blir plassert i fosterhjem. Det brukes sjelden fosterhjem for de over 15 år med mindre det er spesielle grunner. Spesielle forhold som kan tale for fosterhjem til enslige mindreårige over 15 år kan være behov for tett oppfølging, eller at ungdommen er umoden og vil fungere dårlig i bofellesskap sammen med flere andre tenåringer.

En av informantene fra barneverntjenesten sier:

For en 12-åring er det naturlig å bo i fosterhjem. Er barnet 16 kan vi tenke på gruppefosterhjem, mens for en 17-åring er det aktuelt med hybel med oppfølging.

Flere av informantene formidler at deres erfaring er at når ordinære fosterhjem brukes for ungdom over 15 år, er fosterhjem ofte en sekundær plassering, det vil si at barnet først har bodd på institusjon eller hos slekt som av ulike grunner ikke har fungert for barnet.

10.1.2 Gruppefosterhjem

Gruppefosterhjem er en form for fosterhjem som er mer profesjonalisert og boformen kan betraktes som en mellomting mellom å bo i en vanlig familie og i et bofellesskap. BYMIF, som driver ordningen i Oslo kommune, har svært gode erfaringer med å tilby gruppefosterhjem til enslige mindreårige.

I hvert av gruppefosterhjemmene bor det tre ungdommer. Det er ansatt en eller to fosterforeldre i hvert av gruppefosterhjemmene. Ungdommene er mye sammen med fosterforeldrene, på ettermiddager og helger. Fosterforeldrene introduserer ungdommene for sitt eget nettverk og familie. I gruppefosterhjemmet har alle ungdommene plikter. Pliktene tilpasses litt etter alder og forutsetninger, men alle bidrar med matlaging, handling og rengjøring.

I motsetning til andre fosterhjem har gruppefosterforeldrene avlastning annenhver helg. Da flytter avlaster inn i gruppefosterhjemmet og fosterforeldrene disponerer en annen leilighet den helgen. Fosterforeldrene har også fem ukers ferie. Gruppefosterforeldrene har ofte minoritetsbakgrunn, flere har selv flyktningebakgrunn. Det er først og fremst omsorgsevnen som er vesentlig kriterium ved rekruttering av gruppefosterforeldre.

Gruppefosterforeldrene får mer støtte og veiledning enn ordinære fosterforeldre. De får veiledning ved behov og BYMIF bistår ungdommene med spørsmål knyttet til oppholdstillatelse, lekser, utdanning og arbeid. Ungdommene som bor i gruppefosterhjemmene deltar på flere av BYMIFs tiltak, som leksehjelp, hjelp til å søke jobb og fritidsaktiviteter. På BYMIF organiseres også sosiale aktiviteter på kveldstid og i helgene, samt turer i ferier som ungdommene kan delta på. Dette er aktiviteter som ungdommene i gruppefosterhjem og enslige mindreårige i private fosterhjem kan benytte seg av. På BYMIF får ungdommene også opplæring og veiledning knyttet til CV, jobbsøk og hjelp til å finne praksisplass.

10.1.3 Slektsplassering/fosterhjem i slekt

Flere av de enslige mindreårige har slektninger som allerede bor i Norge. Barneverntjenesten ønsker å bruke slektninger som fosterforeldre når det er mulig. Informantene har eksempler på at yngre søsken har blitt plassert hos en storebror, eller at onkel/tante er blitt fosterhjem. Noen ganger er erfaringen at enslige mindreårige har ønsket seg til enkelte kommuner eller bydeler, fordi de har slekt der.

Slektninger som skal bli fosterforeldre vurderes på samme måte som andre fosterforeldre før de godkjennes. Informantene erfarer at slektninger som bor i Norge ofte ikke kan innfri alle kravene i regelverket for å bli fosterhjem. Noen er selv nylig bosatt og skårer naturlig nok dårlig på de fleste av kriteriene. Vårt inntrykk er at barnevernet er lempelige på kravene når det gjelder å godkjenne slekt som fosterhjem for enslige mindreårige. Flere trekker frem at det er viktig å få inn kompensierende tiltak på de områdene hvor slektsfosterhjemmet har dårlige forutsetninger for å følge opp, tiltak som for eksempel leksehjelp, støttekontakt eller besøkshjem.

Tidligere var det vanligere at barneverntjenesten godkjente private plasseringer/slektsplassering, det vil si at barnet/ungdommen kan bo hos slekt selv om de ikke er godkjent som fosterhjem. Informantene mener imidlertid at dette ikke er ønskelig, og bruker det i liten grad i dag. Bo- og omsorgsforholdene kan være dårlige og barneverntjenesten mister muligheten til å føre tilsyn.

Informantene forteller at den enslige mindreåriges egne ønsker og motivasjon har stor betydning for avgjørelsen om plassering i slekt. Noen ønsker å bo hos eller i nærheten av slektninger, mens andre er tydelige på at de heller ønsker å bo hos en norsk familie fordi de ønsker å lære norsk eller fordi de ønsker mer frihet. I noen tilfeller har det vært vanskelig for enslige mindreårige som har reist alene og vært vant til stor frihet, å bli plassert hos en minoritetsfamilie som har mer sosial kontroll. Noen av informantene har inntrykk av at jenter i større grad blir plassert hos slektninger enn gutter. Bakgrunnen kan, ifølge informantene, være at jenter i mindre grad reiser for å søke asyl alene, med mindre de har slektninger som bor i Norge allerede.

I noen tilfeller har den enslige mindreårige fått nettverk etter ankomst til Norge, og det er eksempler på at for eksempel verger er blitt fosterforelder for en enslig mindreårig.

10.2 Erfaringer med fosterhjem og gruppefosterhjem for enslige mindreårige

10.2.1 Erfaringer med enslige mindreårige i fosterhjem

De enslige mindreårige har ulike bakgrunn, og ulike ressurser og utfordringer. Det er likevel også en del fellestrekk. De enslige mindreårige står på alle måter veldig alene. Dette blir også synlig i prosessen med plassering i fosterhjem. Fosterbarn som er vokst opp i Norge kan ha advokat, familie og andre som passer på at barna blir ivarettatt og får det de har krav på, og legger mer press på barnevernet. For de enslige mindreårige er det sjelden noen som "hever stemmen." De enslige mindreårige har verger, men erfaringen er at det varierer hvor mye vergen engasjerer seg overfor barnevernet.

I perioden ungdommene er i fosterhjem, skal de lære norsk, få en bedre forståelse av det norske samfunnet og bli selvstendige nok til å kunne flytte for seg selv etter hvert (eventuelt i hybel med hybelvert eller bokollektiv som en overgang). Skolen er en viktig brikke i dette.

Det varierer hvor mye norsk ungdommene kan når de flytter inn i fosterhjemmet, noen kan knapt norsk mens andre har lært seg en del norsk for eksempel på asylmottaket eller i omsorgssenter. Når det gjelder skolegang, anslår informantene at rundt halvparten av de enslige mindreårige har skolegang fra hjemlandet.

De enslige mindreårige begynner på skole så raskt som mulig etter plassering i fosterhjemmet. Avhengig av den enkeltes språkferdigheter og tidligere skolegang, får ungdommen tilpassede skoleløp eller starter rett på ordinær skole. Et typisk løp er at ungdommen fullfører grunnskole i løpet av 2-3 år, før de begynner på videregående skole eller fagbrev. Dette betyr at ganske mange av de enslige mindreårige er over 20 år når de avslutter videregående skole.

Informantene trekker frem oppfølging i forbindelse med skole som et av de viktigste elementene for de enslige mindreårige etter bosetting. Ungdommene har behov for leksehjelp og annen oppfølging i forbindelse med skolen. De fleste enslige mindreårige har generelt sett stort behov for oppfølging og bistand på flere områder. De trenger veiledning i å styre økonomi og ta seg av innkjøp, matlaging og renhold er de

viktigste praktiske områdene. De er også avhengige av hjelp når de skal etablere seg på egen hånd. Det er viktig at ungdommene også blir stilt krav til, som ledd i prosessen med å bli selvstendige. De skal også lære og erfare hvordan det norske samfunnet fungerer, hvilke regler og normer som gjelder.

Et annet element er at ungdommene alle har vært på flukt, og har opplevelser knyttet til dette som preger dem, og kan gi ulike reaksjoner og behov. I noen tilfeller tar det lang tid før behovene avdekkes, enten fordi ungdommen ikke ønsker å snakke om det, eller fordi reaksjoner på for eksempel traumer kommer først etter en stund.

Perioden den enslige mindreårige bor i fosterhjem og får tett oppfølging er relativt kort, sett i forhold til å skulle fullføre videregående opplæring og andre områder hvor det er behov for å styrke, trygge og følge opp. De fleste enslige mindreårige trenger oppfølging etter at de er 18 år. De fleste kommuner gir tilbud om ettervern (Berg m.fl. 2015), men mange avslutter ettervernstiltak etter fylte 20 år. Barnevernstilbudet påvirkes av kommunens eller bydelens økonomiske situasjon, særlig av refusjon fra Bufetat som avsluttes når ungdommen fyller 20 år. Et annet moment er at dersom ungdommen skal få ettervern, må han eller hun bli boende i samme kommune. Erfaringsmessig ønsker en del å flytte til de større byene når de har mulighet til det. Mangel på eller for kort periode med ettervern kan ha betydning for hvordan det går med fullføring av videregående utdanning, og for hvordan ungdommen generelt klarer seg. Flere av informantene påpeker at det ikke er noen til å ta seg av ungdommen "i den andre enden." NAV skal bistå, men oppfølgingen derfra blir naturlig nok ikke like tett som det ungdommen ofte har behov for. Noen etterlyser en tidligere involvering fra NAVs side, eller en bedre overgang fra barneverntjenesten til NAV.

10.2.2 Erfaringer fra gruppefosterhjem med enslige mindreårige

I gruppefosterhjemmene er det vanlig at ungdommene som bor der har ulik bakgrunn. Gruppefosterforeldrene oppfatter at det er en fordel at ungdommene kommer fra forskjellige land, særlig av språkhensyn. Når ungdommene har ulik bakgrunn, blir norsk det felles språket. I et par av gruppefosterhjemmene var det i en periode tre gutter med samme landbakgrunn. Fosterforeldrene erfarte da at det ble utfordrende å lære guttene godt norsk, de kommuniserte stort sett på morsmål seg i mellom. En annen fordel med ulik landbakgrunn er at det blir mer balanse mellom ungdommene, slik at ikke to fra samme land danner en allianse. To ungdommer fra samme land kan imidlertid ha bakgrunn fra ulike etniske grupperinger, som kanskje er i konflikt og kan by på utfordringer på den måten.

Gruppefosterforeldrene bruker egne erfaringer i veiledningen av ungdommene. De har selv erfart å komme til Norge som innvandrere, og utfordringene som det gir. En av dem har selv kommet til Norge som enslig mindreårig. Fosterforeldrene snakker med ungdommene om hvordan de selv hadde det da de kom til Norge, hva som var vanskelig, og hvordan de har løst ulike utfordringer. Ungdommene får erfare at noen har en liknende historie som dem selv – og det har gått bra med dem. Noen av gruppefosterforeldrene introduserer ungdommene for eget nettverk og familie. De disku-

terer ellers stort og smått, hva som har skjedd den dagen, skole, venner, lekser, spørsmål knyttet til religion, og fremtidsplaner og drømmer ungdommene har.

Gruppefosterforeldrene erfarer at det kan være litt lettere å forholde seg til ungdommer som har samme etniske bakgrunn som dem selv helt i begynnelsen når de flytter inn. Det er lettere å forstå hvilke utfordringer ungdommene har, hva som er uvant for dem i det norske samfunnet og hvilke vaner og tradisjoner de har fra hjemlandet. De kan også forklare og gi støtte på morsmål, i stedet for på norsk som ungdommen mestrer dårlig eller via tolk. Etter hvert som ungdommen blir bedre i norsk og tilpasser seg livet i gruppefosterhjemmet, har felles landbakgrunn mindre betydning. De har samtidig også erfart at det kan være utfordrende å ha samme landbakgrunn fordi de da i større grad opplever forventninger fra eget etnisk miljø om hvordan de skal oppdra ungdommene. Når fosterforeldre og ungdommer ikke har samme morsmål må de dessuten snakke norsk sammen, på sikt er dette en fordel.

Både fosterforeldrene og Bymif følger opp ungdommen på skolen. Ungdommene går på leksehjelp på Bymif flere dager i uka, men fosterforeldrene hjelper også til med lekser og andre spørsmål ungdommene måtte ha. Fosterforeldrene deltar i møter på skolen, PP-tjenesten og liknende, men BYMIF bistår også og kan delta i møter ved behov.

Kontakt med familie

Det er ulikt hvor mye nettverk og familie ungdommene har i Norge. Enkelte har familie her, som søsken, tante/onkel eller søskenbarn, som de har kontakt med og besøker. Ifølge fosterforeldrene opplever noen av ungdommene at familiemedlemmer i Norge er strengere med tanke på religion og livsførsel, og har høyere forventninger og krav enn det fosterforeldrene har. Noen av ungdommene som opplever dette, bruker mindre tid med familiemedlemmer, og uttrykker at det er bedre i gruppefosterhjemmet fordi det er friere der – ifølge fosterforeldrene.

Mange av ungdommene i gruppefosterhjemmene har også kontakt med familie i hjemlandet eller i andre land, via Skype, Facebook og liknende. Noen av dem får etter hvert en deltidsjobb og sender penger til hjemlandet.

Religion

Ungdommene har ulik bakgrunn, og ulik religion. Det varierer også hvor viktig religion er for ungdommene, og i hvor stor grad de utøver religionen sin, også innenfor en og samme religion. I gruppefosterhjemmene får ungdommene selv styre hva de ønsker å delta på, hvordan de vil praktisere religion og hvilke hensyn de må ta. Fosterforeldrene legger til rette for at alle ungdommene kan få markere religiøse høytider som er viktige for dem, og for at de kan få praktisere religionen sin. Som regel markeres høytider med en god middag hjemme og sosialt samvær, noen ganger velger ungdommen i tillegg å bli med på markeringer med venner eller familie andre steder.

Fosterforeldrene forteller at de bruker mye tid på å snakke med ungdommene om å respektere hverandres religion og kultur. De vektlegger at alle har ulik bakgrunn, vaner og tradisjoner, og at de må respektere alle varianter. Slik vi oppfatter det, er det lite konflikter eller uenigheter knyttet til at ungdommene i gruppefosterhjemmene har forskjellige religioner – også forskjellig fra fosterforeldrenes i mange tilfeller.

Utfordringer – ifølge gruppefosterforeldrene

Erfaringen er at de enslige mindreårige har stort behov for å få forklart og erfare ”hvordan ting henger sammen” i Norge, som for eksempel hvorfor man betaler skatt, hvilke velferdsordninger det er, og hvorfor det er viktig å gå på skole/være i jobb. Noen av dem har nettverk av samme nasjonalitet, som kan gi feil informasjon til ungdommene eller spre holdninger om hvordan ting er og ikke er i Norge.

De enslige mindreårige kan – som ungdom ellers – være misfornøyde og klage når det stilles krav til dem, eller de ikke får penger til det de vil kjøpe seg. Utfordringer og uenigheter i fosterhjemmet dreier seg stort sett om dette: Det kan være uenigheter mellom fosterforeldrene og ungdommene knyttet til husarbeid, matlaging og regler om innetider og overnatting. Ungdommene får litt lommepenger, men vil noen ganger at fosterforeldrene skal kjøpe dyre klær eller utstyr til dem. Eller de kan ønske seg annen mat enn det fosterforeldrene handler inn.

Gruppefosterforeldrene forsøker å være gode rollemodeller for ungdommene, med å vise dem og forklare at de har jobbet hardt for å komme dit de er i dag – med leilighet, jobb og grei økonomi. Fosterforeldrene forsøker å ha tydelige regler for alle, men forklarer også ungdommene bakgrunnen for reglene og forsøker å finne løsninger for dem. Fosterforeldrene forteller at de også får bistand og veiledning fra de ansatte på BYMIF når det gjelder slike problemstillinger.

Enkelte av ungdommene som plasseres i gruppefosterhjem har atferdsutfordringer og krever svært mye oppfølging. I enkelte tilfeller mener gruppefosterforeldrene at det hadde vært bedre for dem med et botilbud med mulighet for tettere oppfølging.

10.3 Oppsummering og drøfting

Fosterhjem for enslige mindreårige

Kommunen skal vurdere hvilken boløsning som er best egnet for hver enkelt av de enslige mindreårige. I praksis er det imidlertid lite informasjon om de enslige mindreårige som skal bosettes, og alder blir i stor grad styrende for hvorvidt fosterhjem eller annen boløsning velges. I noen tilfeller avdekkes det etter en tid at den enkelte ungdom har behov for en annen oppfølging enn det man gikk ut fra ved valg av boløsning. Kommunene vi har besøkt har alle hatt egne rekrutteringsaktiviteter for å skaffe fosterhjem til enslige mindreårige. De erfarer at det er utfordrende å få nok fosterhjem til denne gruppen. I Oslo bor flere av de enslige mindreårige sammen i gruppefosterhjem. Barneverntjenesten bruker også slektsfosterhjem til enslige mindreårige, i den grad det er mulig og ungdommen selv ønsker det.

Gruppefosterhjemmene er annerledes organisert enn ordinære fosterhjem. Det stilles krav til fosterforeldrene som innebærer at ordningen i større grad kan oppfattes som et arbeidsforhold enn ordinære fosterhjem. Fosterforeldrene har også rettigheter til fri annenhver helg og de har rett til ferie. Leiligheten fosterhjemmet er i, tilhører heller ikke gruppefosterforeldrene. De kan dessuten ikke velge hvilke ungdommer de skal

være fosterforeldre for, og de har minst tre ungdommer boende. Mens fosterbarn i ordinære fosterhjem skal være en del av familien, blir dette litt annerledes i gruppefosterhjemmene ettersom gruppefosterforeldre kan ha ektefelle og barn som bor et annet sted.

Vi oppfatter at gruppefosterforeldreordningen ikke er helt sammenlignbar med ordinære fosterforeldre, samtidig ser vi at belastningen for ordinære fosterhjem ofte er stor og at de også kunne trenge mer avlastning og ”fri” fra virket som fosterforeldre. Vi mener også at mange av de kompensierende tiltakene som gis til gruppefosterforeldre ville også andre fosterhjem hatt god nytte av. Det samme gjelder den veiledningen gruppefosterforeldre får. Vi finner at gruppefosterhjem ser ut til å være en god løsning for mange ungdommer, de får tett oppfølging og nær kontakt med en voksenperson, får relasjoner til andre ungdommer i hjemmet og i tillegg oppfølging, aktiviteter og fellesskap gjennom BYMIF. Hvilke ungdommer som har behov for et ordinært fosterhjem og hvilke som har behov for et gruppefosterhjem bør være basert på en individuell vurdering.

Wade mfl (2012) beskriver at fosterforeldre med majoritetsbakgrunn ofte er usikre på hvordan de skal møte enslige mindreåriges behov knyttet til kultur og migrasjonserfaringer, mens fosterfamilier som selv har opplevd migrasjon føler seg sikrere i møtet med ungdommene. Vi oppfatter at i gruppefosterhjemmene er det stort fokus på den felles migranterfaringen som ungdommene og fosterforeldrene har. Denne erfaringen gjør det enklere for ungdommene å identifisere seg med gruppefosterforeldrene og bidrar til opplevelse av fellesskap. Å sørge for kontinuitet i religion, etnisitet og tradisjoner gjennom plasseringen er det ikke fokus på. Det er opp til den enkelte ungdom og det vektlegges mer å skape forståelse for ulike former for religiøs praksis. En ulempe ved gruppefosterhjem sammenlignet med ordinære fosterhjem kan være at disse hjemmene gir mindre mulighet for en varig relasjon mellom ungdommene og fosterforeldrene etter utflytting.

Erfaringer med enslige mindreårige i fosterhjem

De enslige mindreårige har ulike ressurser og utfordringer. Noen har skolegang fra hjemlandet, andre ikke. Noen har lært en del norsk før de kommer i fosterhjem, mens andre kan lite norsk når de flytter inn. Alle ungdommene har flyktet for å komme til Norge, og er i ulik grad berørt av det de har opplevd på flukt og før de flyktet.

I perioden de bor i fosterhjem skal de lære seg norsk, ta utdanning (først grunnskole for de som trenger det, så videregående opplæring). Oppfølging knyttet til skole er viktig mens ungdommene bor i fosterhjem. I tillegg skal ungdommene bli selvstendige og forberedes til en tilværelse på egenhånd, og de skal bli kjent med norsk samfunn og normer.

Tiden de enslige mindreårige bor i fosterhjem og får tett oppfølging, er relativt kort, særlig sett i forhold til utdanningsløpet de skal gjennom. Mange kommuner avslutter ettervernstiltak ved fylte 20 år. En god del av de enslige mindreårige vil imidlertid trenge mer tid for å gjennomføre videregående opplæring.

Vi ser at enslige mindreårige som er under barnevernets omsorg har en del andre utfordringer enn andre barn med minoritetsbakgrunn. Dette er særlig utfordringer

knyttet til manglende kjennskap til norsk samfunn og kultur, manglende norskferdigheter og lite skolegang. I tillegg har mange traumatiske erfaringer fra flukten til Norge.

11 Tilrettelegging for statistisk analyse

I dette kapitlet drøfter vi mulighetene for å koble data på en måte som gir muligheter for bedret løpende statistikkgrunnlag, samt for mer dyptpløyende analyser. Målet med en løpende publisering av data på dette feltet, er å få et oppdatert bilde av fosterhjemstilknytningen til minoritetsetniske barn. Hvor mange er i fosterhjem, i hvilke kategorier av fosterhjem er de? Det som i dag særlig mangler i denne analysen er fosterforeldrenes landbakgrunn og eventuelle familierelasjon til fosterbarnet. Begge deler er tilgjengelige gjennom SSBs databaser, selv om slektsrelasjonen kan være mer komplisert. I følge muntlig informasjon fra statistikkansvarlige i SSB vil det variere om barnet er koblet til biologiske foreldre eller fosterforeldre i befolkningsdatabasen. På dette feltet er man altså avhengige av å finne både fosterbarnas og fosterforeldrenes identitet gjennom Fosterhjemtjenestenes registre, i det SSB Befolkningsstatistikk ikke kan garantere presis nok informasjon her. Det er blant annet en del feil og unøyaktigheter i adresser som kan gi utslag

For de nasjonale minoriteter/urfolk (jøder, kvener/norskfinner, skogfinner, samer, rom og tater/romanifolk) vil statistikkføring være umulig fordi det ikke finnes identifikasjon på individnivå som vil vise at man tilhører minoriteten. Slik identifisering er heller ikke ansett som politisk ønskelig.

Statistikkmuligheter

Gruppen av barn med innvandrerbakgrunn som er i fosterhjem ligger p.t. antagelig i størrelsesorden 1500-1600 personer. Når dette skal spaltes på barnets og fosterforeldrenes landbakgrunn, oppstår mange kombinasjonsmuligheter og risikoen for små undergrupper der personer lettere kan identifiseres. Endringene fra et år til det neste er neppe store nok til å forsvare løpende, årlig statistikkføring. Men det kan være en mulighet å gjøre denne statistikken til en del av de analysene som SSB inntil nylig har publisert om lag hvert tredje år, selv om man da må koble flere registre enn det som har vært vanlig i disse analysene. Fra og med 2016 blir imidlertid sentrale opplysninger om barn med innvandrerbakgrunn i barnevernet en del av den årlige statistikkpubliseringen fra SSB på feltet. Dette skjer både gjennom tekst og medfølgende tabeller og figurer, og ved muligheten til selv å finne slike data i Statistikkbanken. Detaljeringnivået her er imidlertid langt lavere enn i de tidligere publiserte rapportene fra SSB.

Hvordan eventuelle spesialbestillinger vil publiseres er dermed usikkert, men vi er kjent med at det i 2017 vil komme en SSB-rapport som ser på enslige mindreårige flyktninger i barnevernet. Her vil tallgrunnlaget være fra 2015, og plasseringstype være inkludert.

Enslige mindreårige som egen kategori?

Noe som ytterligere kompliserer bildet er det betydelige innslaget av enslige mindreårige asylsøkere både blant etniske minoritetsbarn i fosterhjem, men kanskje særlig blant potensielle fosterbarn i denne kategorien. Vanligvis vil bare enslige mindreårige under 15 år bli tilbudt plassering i fosterhjem, men våre intervjuer viser at noen av de eldre har et omsorgsbehov som gjør at man velger fosterhjem også for dem. I tillegg

vil antallet fosterbarn med denne bakgrunnen som er over 15 år øke år for år fordi de forblir boende i fosterhjem.

Disse barna eller ungdommene vil gjennomgående være så vidt gamle at de har anledning til å velge eller i det minste ønske hvilken type fosterhjem de vil ha. I og med at oppholdet i fosterhjem vil være kortvarig og knyttet til en situasjon der de mindreårige asylantene har et sterkt behov for raskt å kvalifisere seg utdanningsmessig, kan mange oppleve det rasjonelt å "velge norsk".

Det er imidlertid komplisert å identifisere de enslige mindreårige som egen gruppe uten å ha individ-data fra UDIs registre, slik at dette er en kategori som muligens må utgå.

Fosterforeldre fra to kulturer

Et inntrykk fra prosjektet er at det synes lettere å rekruttere fosterforeldre til barn og unge av etniske minoriteter blant par der den ene er etnisk norsk og den andre har ikke-norsk bakgrunn. Man kan anta at slike par i særlig grad er i stand til å skjønne barnet eller ungdommens situasjon med krysspress. Dette er imidlertid ikke en egen standardkategori i SSBs statistikk på innvandringsfeltet. Å gjøre en spesialbestilling her er enkelt, men samtidig vil man "flise" opp det statistiske bildet med enda flere underkategorier. En slik oppspalting vil imidlertid ha som utgangspunkt den antagelig største kategorien med norsk/norske fosterforeldre og vil neppe redusere denne store kategoriens antall vesentlig. Men for norsk/utenlandske par *kan* utgangspunktet bli et svært lavt antall enheter som kanskje ikke tåler en oppsplitting i tre underkategorier.

Tabelldesign: Enhet antall barn eller som andel av gruppen fosterhjemsbarn med minoritetsbakgrunn.

	Norsk/norske fosterforeldre	Norsk/utenlandske fosterforeldre	Begge fosterforeldre etnisk minoritet	Herav samme land-bakgrunn som barnet	Herav med slekts-relasjon til barnet
Enslige mindreårige					
Øvrige etnisk minoritet innvandrere					
Øvrige med foreldre som inn-					

vandrere					
----------	--	--	--	--	--

Matrisen tåler neppe splitting på barnets alder og landbakgrunn (her kunne man nok virkelig ønsket seg en spesifisering – men risikoen for bakveisidentifikasjon er betydelig), ei heller etter eventuelle underkategorier av fosterhjem (forsterket eller ei), eller om barnet selv har innvandret eller er barn av innvandrete foreldre (første og annen generasjon). Fordeling på Bufetats fem regioner og Oslo kunne også vært interessant av administrative grunner.

I sum får vi altså rundt 1500-1600 barn og unge som skal fordeles på 15-18 underkategorier (kanskje flere). Er fordelingen jevn blir underkategoriene tilfredsstillende, men det skal ikke mye "klumping" til før andre kategorier igjen blir tynt besatt (eller omvendt).

Analysedesign

Et viktig, men komplisert bidrag, er å se på mulighetene for analysedesign som kan belyse effekt av type plassering og fosterforeldrenes etniske bakgrunn. Man må kontrollere for en rekke kjennetegn ved de aktuelle barna/ungdommene (landbakgrunn, innvandringsstatus, EMA eller ikke), årsakene til fosterhjems plassering, og trekk ved fosterforeldre utover landbakgrunn (utdanning, familiesammensetning m.m.).

Utfallsvariablene kan være karakterer fra grunnskolen, gjennomføring av videregående utdanning og forbruk av sosiale ytelser. Brudd i fosterhjemsoppholdet vil også være en signifikant størrelse, særlig hvis det etterfølges av institusjonsopphold. En spennende mulighet ligger i geografisk variasjon i bruken av slekts- og nettverksfosterhjem overfor minoritetsbarn. Her kan det oppstå muligheter for et kvasieksperiment der man kan sammenligne utfall i områder der man har hatt lav- og høyfrekvent bruk av slike fosterhjem – hvis disse forskjellene finnes og områdene ellers er sammenlignbare.

Et fullverdig eksperiment synes umulig av både etiske og praktiske årsaker. Det vil være urimelig å fordele framtidige fosterbarn vilkårlig (random) i forskjellige typer fosterhjem uavhengig av deres ønsker og hva slags fosterfamilier som er tilgjengelige for plassering.

Referanser

Andersson, G. (2009) "Foster children: A longitudinal study of placements and family relationships" *International Journal of Social Welfare*, 18 (1):13-26

Andersson, G. (2005) "Family relations, adjustment and wellbeing in a longitudinal study of children in care" *Children and family Social Work*, 10 (1):43-46

Allertsen, L. M., Kalve, T. og Aalandslid, V. (2007) "Enslige mindreårige asylsøkere i barnevernet 2005" SSB-rapport 41/2007

Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristoffersen, L.B., Hvinden, B. (2014). "Barnevern i Norge 1990-2010. En longitudinell studie". NOVA-rapport 9/2014

Backe-Hansen, E., Havik, T., Grønningsæter, A. B. (2013). "Fosterhjem for barns behov. Rapport fra et fireårig forskningsprogram". NOVA-rapport 16/2013

Backe-Hansen, E., Egelund, T. og Havik, T. (2010). "Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus". NOVA-rapport

Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet (2016). Statistikk og analyse. https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Barn_pa_flukt/Enslige_mindre_årige_asylsokere_EMA/

Barne-, ungdoms- og familieetaten (2013). "Fosterhjem i slekt og nettverk – en artikkel-samling".

Berg, B., og Paulsen, V. (2015). "Myter eller realiteter". *Norges Barnevern*. Nr. 2, Vol. 92 (152-156)

Bredal, A. (2009). "Barnevernet og minoritetsjenters opprør: Mellom det generelle og det spesielle." I: K. Eide, N.A. Qureshi, M. Rugkåsa og H. Vike (red.) *Over profesjonelle barrierer: Et minoritetsperspektiv på psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal

Bø, B. P. (2010). "Det flerkulturelle barnevernsarbeidet". I Mehmed K. S., Høgmo, A. M. og H. Fauske (Red.), *Integrasjon og mangfold. Utfordringer for sosialarbeideren*. Kapittel. 8. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Deloitte (2014) på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. *Evaluering av omsorgsreformen for enslige mindreårige asylsøkere*. Rapport 9/2014.

Dittmann, I. og Jensen, T. K. (2014) "Giving a voice to traumatized youth-experiences with Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy." *Child Abuse Negl.* 38 (7): 1221-1230

Dokument 8:30 S (2013-2014), <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2013-2014/dok8-201314-030.pdf>

Dyrhaug, T. og Sky, V. (2015). Barn og unge med innvandrerbakgrunn i barnevernet. Rapport 16/2015

Eide, K. og Rugkåsa, M. (2015). Barnevern i et minoritetsperspektiv. Tidsskriftet Norges Barnevern. 2/2015.

Eide, K og Broch, T. (2010) "Enslige mindreårige flyktninger. Kunnskapsstatus og forskningsmessige utfordringer". Regionsenter for barn og unges psykisk helse (RBUP)

Ellingsen, D. og Lilleaas, U-B. (2015). "Levekårsundersøkelse tatere/romanifolket. Registerbasert undersøkelse om dødelighet og utdanning." Vedlegg 7. NOU 2015:7.

Ellingsen, D. (2015). "Terskler i barnevernet." FOU-notat. 2015. AFI/HIOA.

Ellingsen, D. og Viblemo, T.E. (2011). "En etat under press." Oxford Research. Rapport.

Frønes, I. (2015). "Økningen i antall tilmeldte til barnevernet." Atferdssenteret, Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis.

Frønes, I. og Strømme, H. (2014). "Risiko og marginalisering. Norske barns levekår i kunnskapssamfunnet." Oslo: Gyldendal

Fylkesnes, M. K., Iversen, A. C., Bjørknes, R. og Nygren, L. (2015) "Frykten for barnevernet: en undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger". Norges Barnevern 92 (2): 80-96

Garvik, M., Paulsen, V. og Berg B. (2016) "Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktninger." NTNU Samfunnsforskning

Havik, T. og Christiansen, I. (2009). "Plassert av barnevernet – får barnet en situasjon preget av stabilitet?". Tidsskriftet Norges Barnevern 1/2009, s. 28-39

Hustad, B-C., Soelberg, F., Strømsvik, C. L. og Lichtwark W. (2016). "Hva kjenner tegner gode fosterforeldre? Vurderinger av barnevernsansatte". Nordlandsforskning.

Holm-Hansen, J., Haaland, T. og Myrvold, T. (2007). *Flerkulturelt barnevern. En kunnskapsoversikt*. NIBR-rapport 2007:10

Knudsen, L. og Egelund, T. (2011). "Effekter af slægtspleje. Børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle plejefamilier." Det Nationale Forsningscenter for Velfærd, København

Kristofersen, L. B. (2009). "Barnevern og ettervern: hjelpetiltak for 16-22 åringer og levekår for unge voksne." Bind 10/2009 Oslo: NOVA

Kriz, K. og Skivenes, M. (2012) Child-centric or family focused? A study of child welfare workers' perceptions of ethnic minority children in England and Norway. *Child & Family Social Work*. 17: 448-457.

Križ, K. og Skivenes, M. (2011) How child welfare workers view their work with racial and ethnic minority families: The United States in contrast to England and Norway. *Children and youth services review*. 33: 1866-1874.

Meld. St. 17 (2015-2016). *Trygghet og omsorg*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Norsk Innvandererforum (2013). "Flerkulturelt barnevern? Hvordan fremme dialog mellom barnevernet og etniske minoriteter"

NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

NRK Nyheter (2015): <http://www.nrk.no/norge/enslige-mindrearige-asylsokere-vil-ikke-ga-foran-i-koen-1.12622753>

NRK Nyheter (2012): <http://www.nrk.no/hordaland/-fornorsker-minoritetsbarna-1.8275191>

Paulsen, V., Thorshaug, K. og Berg, B. (2014). "Møter mellom innvandrere og barnevernet. Kunnskapsstatus". Mangfold og integrering. NTNU Samfunnsforskning.

Randal, S. R. (2009). "Hvordan forstår og vektlegger barnevernsarbeidere etnisitet i arbeidet med minoritetsetniske barn og deres familier?". Masteroppgave i barnevern. Institutt for Utdanning og Helse, Senter for Barnevernsstudier. Universitetet i Bergen.

Sirriyeh, A. (2013). "Hosting strangers: hospitality and family practices in fostering unaccompanied refugee young people." *Child & Family Social Work*, 18 (1): 5-14

Skytte, M. (2008). "Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid." Oslo: Gyldendal

Skytte, M. (2006). "Fosterbarn med etnisk minoritetsbakgrunn." Norsk Fosterhjemforening.

Skytte, M (2013): "Kulturutfordringer setter barnevernets generelle utfordringer på spissen". I Fosterhjem i slekt og nettverk. Bufetat.

Statistisk sentralbyrå (2008): "Tre av ti enslige mindreårige får hjelp". *Samfunnsspeilet* 2008/2

Stefansen, K. og Hansen, T. (2014) "En god forberedelse til å bli fosterforeldre. Evaluering av opplæringsprogrammet PRIDE" NOVA-rapport 3/2014.

Sundt, H. (2012). "Slektsfosterhjem i Norden – opplæring og oppfølging." Nordic Foster Care Association.

Tysnes, I. B. Og Kiik, R. (2015). "Forlenget barndom og forlenget foreldreskap." Fontene forskning 1/2015, 8:4-16

Vinnerljung, B., Franzén, E., Gustafsson, B. Og Johansson I-M. (2008). "Out-of-home care among immigrant children in Sweden: a national cohort study". International Journal of Social Welfare, 17:301-311.

Wade, J., Sirriyeh, A., Kohli, R. og Simmonds, J. (2012). "Fostering unaccompanied asylum-seeking young people." British Association for Adoption & Fostering

Wiggen, K. S. (2014) "Enslige mindreårige flyktninger, 2011" Statistisk sentralbyrå rapport 2014/9

Winokur, M. A., Holtan, A. og Batchelder K. E. (2014). "Systematic Review of Kinship Care Effekts on Safety, Permanency, and Well-Being Outcomes". Research on Social Work Practice 1-14